

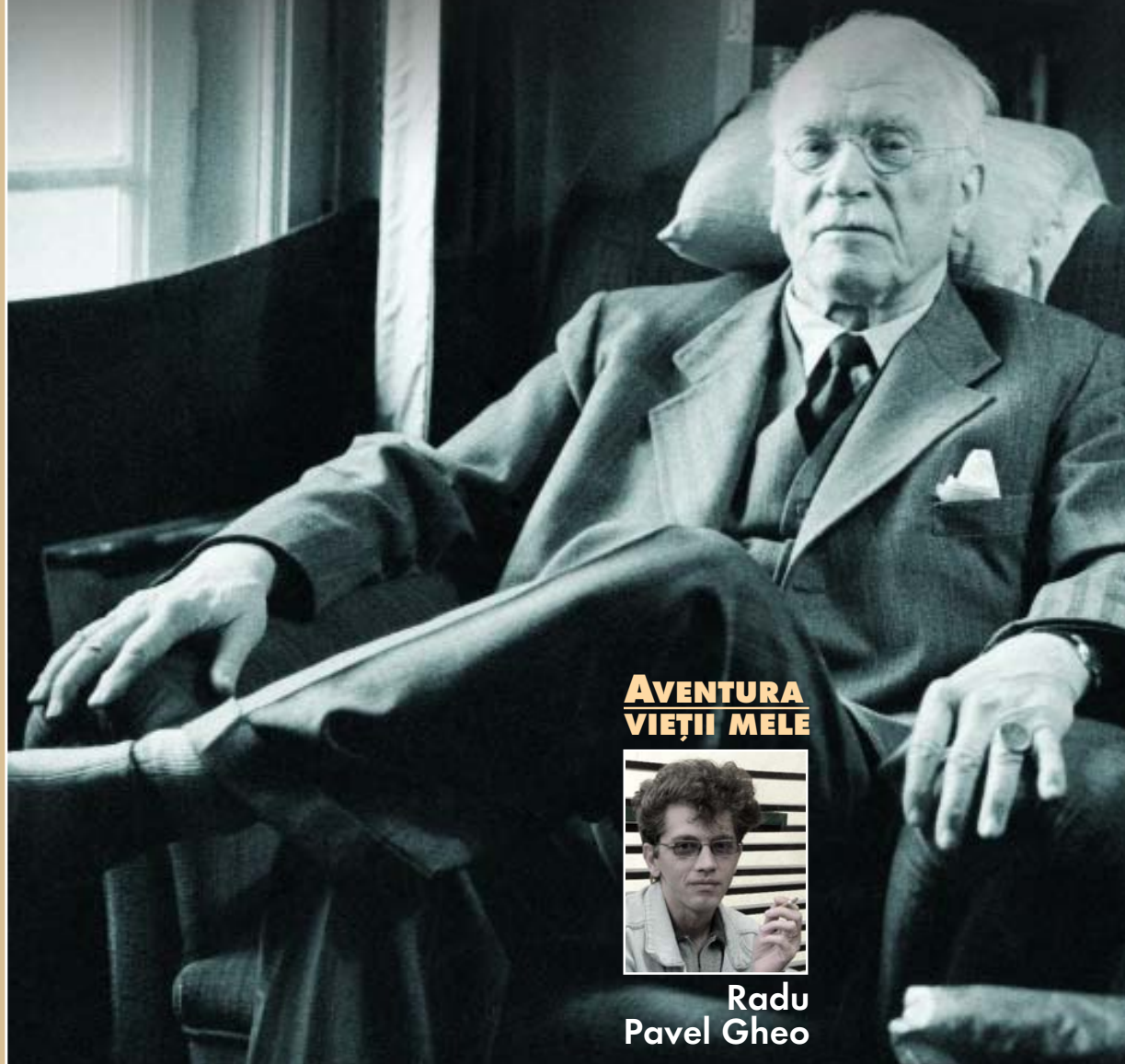
Anul VI ● nr. 64 ● septembrie 2011

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

DOSAR

C.G. JUNG CARTEA ROȘIE

**AVENTURA
VIEȚII MELE**

**Radu
Pavel Gheo**

**POLITICĂ GLOBALĂ,
ECONOMIE ȘI IDEI**

**CITEȘTE NOUA EDIȚIE
FOREIGN POLICY ROMÂNIA!**

IDEI STRĂINE PENTRU ROMÂNIA,
IDEI ROMÂNEȘTI DESPRE STRĂINĂTATE

Reprezentarea Ținutului Românesc

Cât de funcționale sunt cele opt „regiuni de dezvoltare” ale României? Și, în fond, ce fac reprezentanțele regiunilor românești, maghiare sau de alte naționalități în capitala Uniunii Europene?

Indexul statelor eșuate, versiunea 2011

Cel mai fragile 60 de țări, cât de amenințătoare sunt și de ce trebuie ajutate. Locul României în top.

Plus. Cine conduce piețele mondiale după criză. Revelațiile lui Henry Kissinger. Recomandări de călătorie de la exploratori români atipici. Cărțile de relații internaționale pentru prezidențiabili din 2012.

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 9.00 - 18.00 (luni – vineri), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Abonamente non-stop la **0318.200.200**, număr cu tarif normal.

Mircea Vasilescu

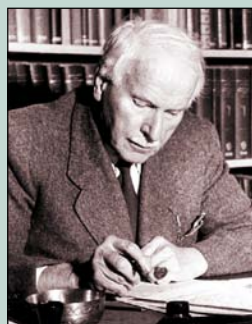
Rosa del Conte

Agencia de știri ADN Kronos a scris că ea este „simbol al culturii române în Italia”. Limbajul sec al știrilor – care de multe ori e simplificator și reductiv – a fost, aici, cât se poate de exact și în același timp cuprinzător. Rosa del Conte (care a murit pe 3 august 2011, la vârsta de 104 ani) devenise mai mult decât profesoară de literatură română, autoare de studii și traducătoare.

„*La Professoressa*” predase, în anii '40, cursuri de literatură italiană la universitățile din București și Cluj. A fost însă „trimisă acasă” de autoritățile recent instalatului regim comunist, în ciuda faptului că studenții solicitaseră, într-un memoriu, ca ea să rămână. În Italia, a fost profesoară de literatură română la Universitatea „La Sapienza” între 1955-1982. A publicat traduceri excepționale din Eminescu, Blaga, Arghezi. A scris, între altele, unul dintre cele mai bune studii despre Eminescu – *Mibai Eminescu o dell'Assoluto*, apărut în 1962 și tradus abia în 1990 de Marian Papahagi, studentul său preferat. Un episod interesant s-a petrecut în 1955, când Rosa del Conte – împreună cu reprezentanți ai câtorva centre univer-

sitare din străinătate – l-a propus pe Lucian Blaga la Premiul Nobel. Episodul apare în *Luntrea lui Caron*, romanul postum al lui Blaga, iar referatul de susținere se află în arhiva Profesoarei. Se zice că partidul comunist a trimis doi reprezentanți în Suedia pentru a împiedica alegerea lui Blaga și că în arhivele Secretariatului Nobel n-ar mai exista nici o urmă a acelei propuneri (după cum scria Rosa del Conte însăși într-un text reluat în 2009 într-un volum editat de Societatea Culturală „Lucian Blaga” din Cluj).

Există, în Italia, o „generație de aur” a profesorilor și traducătorilor de literatură română, care îi cuprinde în primul rând pe Luisa Valmarin, Marco Cugno, Bruno Mazzoni, Roberto Scagno. Toți sînt profesori la universități italiene, au publicat studii, au tradus din scriitorii români. Unii i-au fost studenți Profesoarei del Conte, alții nu. Dar pentru toți a fost un reper. Dincolo de orice „listă bibliografică”, Rosa del Conte a marcat o epocă. Cunoașterea culturii române în Italia, de la Al Doilea Război Mondial încoace, i se datorează în cea mai mare măsură. ■

C.G. Jung
(paginile 10-19)

Romina Stancu
(paginile 42-44)

Ioana Pârvolescu
(paginile 46-52)

Radu Pavel Gheo
(paginile 68-78)

INFO

5-7 *Bazar*
8-9 *3,14TECA*

DOSAR

10-19 Dorin-Liviu Bîțoi, *Reactorul nuclear al lui Jung*

RECENZII

20-25 *Literatură*: Paul Cernat, Gabriela Gheorghisior, Gabriela Glăvan, Alina Purcaru, Codrin Liviu Cuțitaru, Draghoș Zetu

26-27 *Eseu*: Alexandru Budac, Alexandru Ofirim

28 *SF*: Michael Haulică

29 *Filozofie*: Alexander Baumgarten

30-31 *Istorie*: Adrian Cioroianu, Bogdan Murgescu

32 *Afaceri*: Bogdan Barbu

33 *Arte*: Ioana Măgureanu

34 *Spiritualitate*: Alice Popescu

35-36 *Psihologie*: Ștefania Mihalache, Doina Ruști

PROFIL

42-44 Romina Stancu
Vînătoarea de talente

INTERVIU

46-52 Ioana Pârvolescu
„Cîte bunătați ne oferă lumile trecute!”

MERIDIANE

54-57 Cosana Nicolae Eram
Românii de la Cabaretul Voltaire
58-60 Petre Răileanu
Intellectualii falsificatori

ANCHETĂ

62-67 de Marius Chivu
Aveți superstiții?

AVENTURA VIEȚII MELE

68-78 Radu Pavel Gheo
Manifestele

RUBRICI

37 Ion Vianu, *Portrete interioare*
40 Luiza Vasiliu, *Biblioteca „Paradiso”*
41 *Poemul din septembrie*: Mircea Ivănescu
45 Constantin Vică, *Tebnodrom*
53 Ioana Bot, *Cărți de plastic*

DILEMATECA

Mircea VASILESCU (senior editor)

Simona SORA (editor coordonator)

Marius CHIVU (editor coordonator)

Claudiu CONSTANTINESCU

(editor coordonator)

Matei MARTIN (editor coordonator)

Matei PLEȘU (secretar general de redacție)

Dan STANCIU (prezentare grafică)

Radu Cosașu, Cristian Ghinea,
Stela Giurgeanu, Andrei Manolescu,
Ruxandra Tudor, Adina Popescu,
Iaromira Popovici, Ana Maria Sandu,
Luiza Vasiliu

Corectură: Ruxandra Mihăilă

DTP: Adrian Damian

Foto: Rareș Avram

Foto coperta I: Guliver / Getty Images

Revistă editată de

CUI 18006758

Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1,
010073 București

Telefon: 231.35.00. Fax: 230.51.07

e-mail: dilemateca@satiricon.ro

Abonamente: Anișoara Sevastre

(fax 407.54.67)

e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro

Abonamente și informații:

tel.: 0800.800.111

(număr cu apel gratuit în orice rețea telefonică,

luni-vineri, orele 9,00-18,00

e-mail: abonamente@adevarulholding.ro)

Publicitate: Dorina Petruți

(tel. 407.76.87; e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro)

ISSN 1842 - 1377

Tipărit la Tipografia MEGAPRESS

Bazar

Moartea Agotei Kristof În 27 iulie a murit, la Neuchâtel, în Elveția, Agota Kristof, una dintre cele mai importante scriitoare contemporane de limbă franceză. Agota Kristof s-a născut în Ungaria (1935), iar din 1956 a trăit în Elveția. A scris mai multe romane, o autobiografie (*Analfabeta*), diferite piese de teatru. *Trilogia gemenilor*, cea mai cunoscută și mai tradusă operă a sa – alcătuită din romanele *Marele caiet*, *Dovada* și *A treia minciună* –, e scrisă într-un stil incisiv și lipsit de orice urmă de patetism sau auto-compătimire, deși este o fabulă zguduitoare despre lumea războiului și a totalitarismului. *Marele caiet* a obținut, în 1986, Prix Européen de l'Adelf și a mai fost publicat în încă 33 de țări. *Dovada* și *A treia minciună* au fost recompensate, în anul 1992, cu Prix Livre Inter. În 2008 Agota Kristof a primit Premiul de stat al Austriei pentru Literatură Europeană – premiu câștigat, între alții, de Eugène Ionesco, Italo Calvino, Simone de Beauvoir, Friedrich Dürrenmatt, Christa Wolf, Stanislaw Lem, Umberto Eco sau Julian Barnes.

■ **Victimele lui Astérix** Un grup de cercetători din Germania a contabilizat minuțios câte palme, scatoalce, castane, bobîrnace, șuturi etc. au împărțit Astérix și Obélix aflați sub influența binecunoscutei substanțe dopante preparate de druidul din sătucul lor natal. Mai mult, cercetătorii au numărat apoi zgîrîturile, contuziile, cu-cuiele, vînătăile, umflăturile, luxațiile etc. provocate victimelor lor (cel mai adesea e vorba de soldați romani). S-a stabilit astfel cu precizie nemțească faptul că cei doi eroi au făcut în cele 34 de povești exact 704 victime. Acestea fiind spuse, studiul mai demonstrează că de cele mai multe ori există o inadecvare între lovitura aplicată și rana provocată. Concluzia: lectura albumelor de benzi desenate cu Astérix și Obélix poate da (mai ales) cititorilor tineri o percepție eronată asupra realității. De pildă, un copil ar putea rămîne cu impresia că dacă aruncă o piatră în capul colegului nesuferit, acesta s-ar putea alege, în cel mai rău caz, cu un cucui și cu o vagă amețelă. Dacă

s-ar opri aici ar fi bine – studiul în sine e haios ca intenție și ca mijloace –, dar cercetătorii germani încheie într-o notă gravă, susținînd că „această serie de benzi desenate conține scene de violență” (bemol „chiar dacă episodice și parodice”), că lectura lor constituie „un factor de risc”, că, prin urmare, trebuie practică „moderat și cu precauție”. Studiul a circulat pe site-urile fanilor BD și prin revistele de specialitate și a fost citit (și citat) cînd în serios, cînd în glumă. Deocamdată (și din fericire) nu s-a inventat vreun organism care să pună pe coperta cărților vreo bulină roșie sau verde sau de altă culoare, sau care să imprime vreun avertisment cu privire la gradul de violență al povestirilor. ■

Agota Kristof

PUBLICITATE

LA NOI PICI DOAR DACA RATEZI MARGINEA SCENEI

Festivalul Național
de Teatru Tânăr

ideo ideis

Pas cu pas

Educație și distracție
alternativă

Alexandria

www.ideoideis.ro

Bazar

Lucian Dan Teodorovici la Festivalul

Internațional de Carte de la Edinburgh

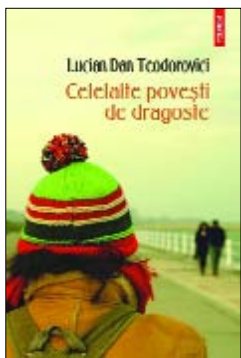
În cadrul Festivalului Internațional de Carte de la Edinburgh, desfășurat în perioada 13-29 august, scriitorul Lucian Dan Teodorovici a reprezentat România la secțiunea Best European Fiction 2011. Scriitorul român a susținut un dialog cu Kevin Barry, autorul cărții *City of Bobane*, și cu romancierul olandez Manon Uphoff, autorul volumului *The Players*. Lucian Dan Teodorovici a citit povestirea *După gîște*, publicată în antologia *Best European Fiction 2011*. Evenimentul a fost moderat de Stuart Kelly.

Antologia *Best European Fiction 2011* a apărut la editura americană Dalkey Archive Press și a fost coordonată de Aleksandar Hemon – scriitor american de origine bosniacă.

Prezența povestirii *După gîște* în antologia dedicată literaturii europene a atras semnalări elogioase în publicații importante, cum ar fi *New York Times* (SUA) sau *The Guardian* (Marea Britanie). *După gîște* face parte din *Celelalte povești de dragoste*, cel mai recent volum de povestiri al lui Lucian Dan Teodorovici, apărut în colecția „Ego. Proză” a Editurii Polirom și care va fi tradus în curînd la editura italiană Aisara.

Lucian Dan Teodorovici

■ **Rentrée littéraire în Franța** 654 de titluri noi, dintre care 74 constituie debuturi literare, urmează să apară, săptămînile acestea, în librăriile franceze. Paginile culturale abundă de informații și comentarii despre acest sezon literar care se anunță de pe acum foarte bogat. O primă observație: sînt mai puține romane de debut, dar majoritatea cărților nou apărute sînt foarte voluminoase. Multe romane trec binișor de 500 de pagini – observă, nu fără ironie, *Le Figaro*. Care sînt cărțile cele mai citite/citate de critica literară? Printre debuturile de mari dimensiuni: Alexis Jenni, *L'Art français de la guerre* (apărut la editura Gallimard), Dalibor Frioux, *Brut* (Seuil), Sébastien Marnier, *Mimi* (Fayard).

Dincolo de aceste debuturi mai e și lista destul de consistentă a clasicilor contemporani, a „vedetelor incontornabile ale pieței literare” (după cum scrie *Le Figaro*); ei sînt la fel de activi și de prezenți pe piața literară ca și în anii precedenți. Emmanuel Carrère (cu *Limonov*, editura POL), Jean d'Ormesson (*La Conversation*, editura Héloïse d'Ormesson), David Foenkinos (*Les Souvenirs*, editura Gallimard), Delphine de Vigan (*Rien ne s'oppose à la nuit* (editura Lattès), Amélie Nothomb (*Tuer le père*, editura Albin Michel), Yasmina Khadra (*L'Équation africaine*, editura Julliard).

Dilemateca

vă recomandă

■ Valeria Sitaru, *Pentru cine bat străzile* (cu o prefață de Răzvan Petrescu), Editura Litera Internațional, 2011. De la strada Acțiunii și strada Algelor pînă la Virgiliu și Vlad Țepeș, o călătorie încîntătoare prin Bucureștii mari și mici, de pe Rondă pînă pe Bul. Mircea Eliade, trecînd prin Libelulei și Rinocerului, totul într-o inspirație bine dispusă și un haz cult de certă fi-

nețe. Bucureștean înrăit, nu pot să-i imput decît absența Popa Nan-ului meu, deși mă mîngîi cu existența străzii Nuvelei. (Radu Cosașu)

■ Un poem-thriller – *Anvers* (traducere de Horia Barna) și un volum de povestiri – *Convorbiri telefonice* (traducere de Dan Munteanu Colan), ambele aparținînd revelației literaturii chilienne din ultimii ani (sau „divinului chilian”, ca să zic așa) – Roberto Bolaño. La Editura Leda. Ca ultime mari

& memorabile lecturi ale acestei veri. (Marius Chivu)

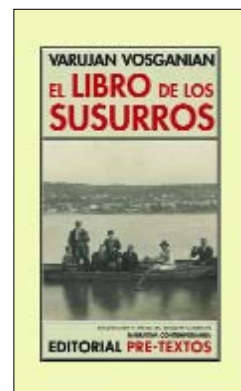
■ Doina Ioanid, *Ritmuri de îmblînzit aricioaica* (Cartea Românească, 2010), o carte de maturitate, mai degrabă edificată decît elegiacă, cu versuri pe care, în ruptul capului, nu le-ați fi putut găsi în *Duduca de marțipan*. Iată un poem: „Bătrînețe-carne-cușer, bătrînețe-carne-cușer / toate arterele trupului meu duc spre tine”. (Simona Sora)

Bazar

Cartea șoptelor în Argentina La începutul lunii august, la Biblioteca Națională din Buenos Aires (Sala Juan L. Ortiz), a avut loc lansarea versiunii spaniole a romanului *Cartea șoptelor* de Varujan Vosganian (Polirom, 2009), semnată de Joaquín Garrigós și publicată de editura Pre-Textos (Valencia, Spania) la începutul anului 2011. *El libro de los susurros* a fost prezentată cititorilor argentinieni de Jorge Elias și Mario Nalpatian, alături de autor și de traducător.

Cartea șoptelor este una dintre cele mai apreciate și mai premiate cărți românești din anul editorial 2009. La numai trei luni de la apariția romanului în colecția „Fiction Ltd.” a Editurii Polirom, editura valenciană Pre-Textos a achiziționat drepturile de publicare a acestuia în limba spaniolă. *Cartea șoptelor* va apărea și în limba italiană, la Keller Editore, în traducerea Anitei Bernacchia. Versiunea italiană, *Il libro dei sussuri*, va fi lansată în cadrul Festivalului Internațional de Literatură de la Mantova, care va avea loc în perioada 7-12 septembrie 2011.

■ **Născut în URSS în Georgia** Volumul *Născut în URSS* de Vasile Ernu a fost tradus și publicat de curând în Georgia, la editura Bakur Sulakauri Publishing (traducere de Gaga Lomidze). Apariția versiunii georgiene a fost susținută de Institutul Cultural Român. *Născut în URSS* reprezintă volumul de debut al lui Vasile Ernu. Cartea a fost distinsă cu Premiul pentru debut al revistei *România literară* și cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România pe anul 2006. Pentru același titlu autorul a obținut nominalizări la Premiul de debut al revistei *Cuvântul*, Premiul pentru roman și memorialistică al revistei *Observator cultural* și Premiul Opera Prima al Fundației Anonimul. *Născut în URSS* a fost publicat în anul 2007 la Editura Ad Marginem din Rusia (traducere de Oleg Panfil) și în 2009 la Editura KX – Critique & Humanism din Bulgaria (traducere de Stilyan Deyanov). De asemenea, volumul a apărut recent la editura Akal din Spania, cu titlul *Nacido en la URSS* (traducere de Corina Tulbure), la editura Hacca din Italia, în traducerea Annitei Bernacchia, cu titlul *Nato in URSS*, dar și la editura L'Harmattan din Ungaria (traducere László Noémi).

PUBLICITATE

ACUM
și în rețeaua
de magazine
MICRO

Historia

Istoria suntem noi!

ÎN NOUL NUMĂR

DOSAR:
Puciul care a lichidat URSS

ISTORII TRĂITE:
Cenzura, în derută: Olive
semăna cu Elena Ceaușescu

ISTORIA MODEI:
Taluajul, de la Olvi,
omul ghețurilor,
la vedetele Hollywood-ului

■ O apariție de reținut în peisajul literelor franceze: *32 de aforisme ale lui Emil Cioran traduse în rebusuri de către Claude & Chris Ballaré* (editura Finitude, 2009). Exemplu: o literă S desenată din pere, o aripă, o literă A, un șan („calapod folosit pentru păstrarea formei încălțăminte în procesul de finisare sau după ce aceasta este gata“, cf. *DEX*), o roză a vînturilor a cărei săgeată arată nordul, un geamantan, cuvîntul „du“, un zar, o liră. (Dezlegarea rebusului: „L'S poire – aile – A – forme – nord – malle – du – dé – lyre“ = „L'espoir est la forme normale du délire“ = „Speranța e forma normală a delirului“.) **D. S.**

■ „Odată ce am cumpărat ediția completă a unui autor, avem totul, dar de regulă nimeni nu trece dincolo de granița acestui sentiment de satisfacție. Curiozitatea se lasă mereu învinșă. Ceea ce ne aparține va fi și asimilat, dar cum și la ce nivel – cărțile rămîn pe raft, în șirul lor impozant, nu pot pleca nicăieri, așteptînd ca odată și odată un volum să fie totuși scos și puțin răsfoit. Dar de ce nu se întîmplă asta? S-ar putea să fie o problemă de natură arhitectonică. Dintr-un zid nu poți scoate niciodată o cărămidă.

Iar o ediție completă este un zid din mausoleul autorului. Unde se odihnește încredințat că nimeni nu-i va tulbura somnul.“ – din *Lexiconul inutilității* de Alexander von Schönborg, traducere de Mihai Moroiu, Editura Nemira. **M. C.**

■ O jurnalistă improvizată îi face un interviu pretențios lui Pascal Bruckner pe TVR 3 (întrebări lungi, reciclate, previzibile, morgă, auto-contemplare), la care Bruckner răspunde serios, aplicat, interesant. Dar doamna nu se lasă și încheie cu o bilbă, desigur pe românește: „Vă mulțumesc pentru onoarea de a fi vorbit cu mine!“. Și aici, la TVR3, sînt banii dumneavoastră! **S. S.**

■ Au trecut 50 de ani de la accidentul de pe 4 ianuarie 1960, în care mașina condusă de Michel Gallimard, în care se afla Albert Camus, s-a izbit de un platan aflat pe marginea șoselei. Scriitorul a murit pe loc, iar Michel Gallimard, editorul și prietenul său, cîteva zile mai tîrziu. Povestea acestui accident inexplicabil și fatal pare că va rămîne în arhivele franceze. Cotidianul italian *Corriere della Sera* redeschide cazul morții scriitorului Albert Camus. Se vorbește despre o lichidare comandată de Moscova, care ar fi fost deranjată de acuzele aduse de scriitorul francez după invazia de la Budapesta. Un asasinat marca KGB (în care celor doi li s-a „aranjat“ un pneu al mașinii încît totul să pară un accident) sau doar un scenariu demn de un film de la Hollywood? **A. M. S.**

■ După meciurile de rugby ale celor trei mari națiuni – Noua Zeelandă, Australia și Africa de Sud – nu pot să-mi explic cum pot juca atît de natural și cu atîta perfecțiune cel mai absurd sport din lume. **R. C.**

■ Doi copii se ceartă. Trag fiecare de copertile unei cărți, aproape că le smulg. Mama intervine tranșant, ca să-i despartă: „Hooo. Încetați. Ați ajuns să vă certați pe-o carte... Nici în vacanță nu vă lăsați de citit!“. Apoi le-a luat cartea și-a aruncat-o în coșul de gunoi. „Mai bine jucați și voi un șeptic.“ Timp de cîteva clipe, pe plajă s-a făcut liniște. **M. M.**

■ Blestemul Hemingway. Tatăl lui, Clarence, s-a sinucis, scriitorul s-a sinucis pe 2 iulie 1961 (da, au trecut 50 de ani), fratele și sora, Leicester și Ursula, s-au sinucis și ei câțiva ani mai târziu. Actrița Margaux Hemingway, nepoata scriitorului, a murit în 1996 în urma unei doze de barbiturice, Gregory, unul dintre fii, după ce și-a făcut schimbare de sex, transformându-se în Gloria, a murit în 2001, într-o închisoare de femei din Miami. Cîteodată, e bine să te naști anonim. **L. V.**

■ Nici nu știu cînd a dispărut examenul de capacitate, care se reinventase după Revoluție pentru sfîrșitul ciclului gimnazial. De fapt, aflu că n-a dispărut decît cu numele, pentru că în realitate el există, doar că acum se numește *Evaluare națională*. De ce avem obiceiul de a schimba mereu denumirile? Răspunsul e simplu, pentru că simțim mereu nevoia să facem reformă. Iar *reforma*, după cum îi spune și numele, e o schimbare de formă, că altfel ar trebui să-i zică *reconținut* sau *refond*. **A. M.**

■ José Saramago, iritat de ideea lui Duarte de Bragança de a reinstaura monarhia în Portugalia, are (în 12 august 2009) următoarea replică: „Dl Duarte nu are capacitatea fizică de a se impune în piața publică, în fața poporului adunat, ca să i se dea coroana, sceptrul și tronul. E păcat că o acțiune atît de glorioasă va sfîrși astfel. Dar, cum în adîncul meu sînt o persoană împăciuitoare, săritoare cînd vine vorba de a-l ajuta pe aproapele meu, îi las aici o sugestie dlui Duarte de Bragança. Să înființeze cît de repede o echipă de fotbal, o echipă numai din jucători monarhiști, antrenor monarhist, maseur monarhist, toți monarhiști și, dacă se poate, de sînge albastru. Îi garantez că dacă ar cîștiga liga, țara asta, pe care o știm cu toții atît de bine, va îngenunchea la picioarele lui“. Marii scriitori au făcut întotdeauna scor cînd au adus vorba despre fotbal. **C. C.**

■ Mai nou, mă prăpădesc de rîs citind *Cîteva sfîrșituri ale lumii* de Adrian Georgescu (Humanitas, colecția „Rîsul lumii“). Acțiunea (sau, mă rog, ceva de genul...) se petrece în

Purgatoriu (sau, mă rog, ceva de genul...), unde – de exemplu – Napoleon e luat pe sus de Freud, Jung și Adler deghizați în călugări franciscani (ceea ce pare absurd) și există tot felul de comisii și structuri birocratice care îi „judecă“ pe toți (ceea ce nu pare absurd, căci sîntem obișnuiți cu asta de-aici, de pe Pămînt). Într-o lume dominată de știrile despre dezastre și catastrofe, merită să mori de rîs. **M. V.**

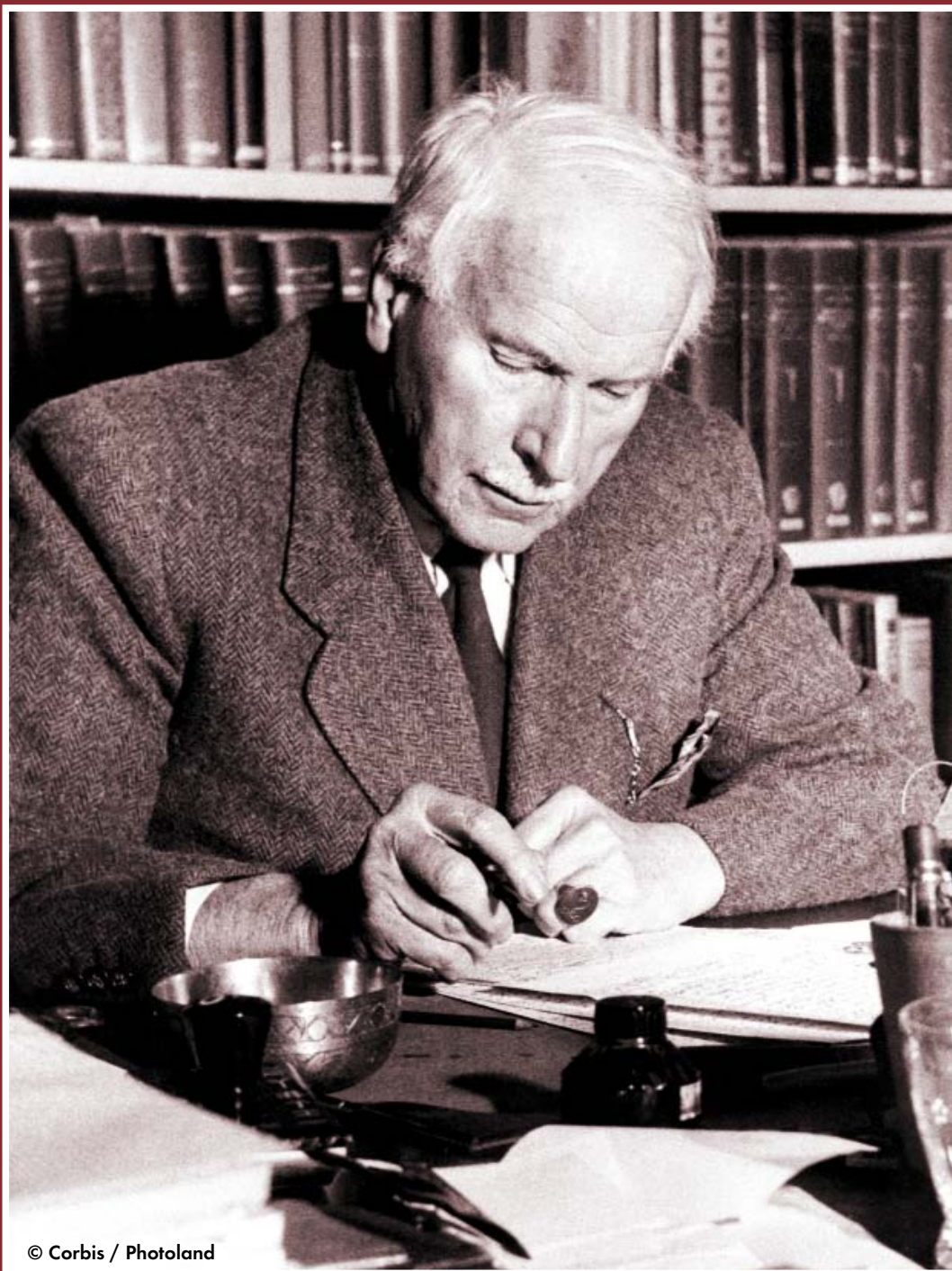
■ Din mult dulcele grai românesc, crainicii și cititorii de prompter ce ne livrează în fiecare seară știrile reușesc să compună sintagme noi, apelînd la cele deja consacrate. Astfel, într-o seară de vineri aud că „românii sînt cu un picior în week-end“, sau că o victimă a traficului rutier „a murit în brațele doctorilor“. **S. G.**

■ Mai mulți părinți din generația mea mi s-au plîns de oferta slabă de carte pentru copii preșcolari și m-au rugat să le recomand cîte ceva. În general, cărțile pentru copiii foarte mici de la noi sînt dezastruoase, nu atît ca ilustrații, cît ca valoare a textului. Am frunzărit într-o librărie volume de poezie stupide, „de pe vremea mea“, ale unor autori reeditați și expirați. Hai la groapa cu nisip, să învățăm să numărăm, cum face oaia?, dar calul?, lungi înșirui de clișee puse parcă pe hîrtie de niște mătuși care au convingerea că unui copil de trei ani doar dacă îi vorbesc peltic și în rime se pot face înțelese. Și ne mai miră faptul că aceiași copii preferă să se uite la MTV în loc să fie atrași de „obiectul“ carte! **A. P.**

Dorin-Liviu Bîțfoi

Reactorul nuclear al lui Jung

DOSAR

Fără îndoială, Cartea Roșie a lui C.G. Jung este evenimentul editorial major al ultimilor ani și în România. Caligrafiată de Jung însuși cu litere gotice și însoțită de desene, mandale, picturi elaborate, Cartea roșie a fost pentru mult timp cartea secretă a inconștientului jungian, „Sfântul Graal al Inconștientului” sau „reactorul nuclear al tuturor operelor sale”, cum a numit-o istoricul și îngrijitorul ediției prime, profesorul Sonu Shamdasani.

Începută în 1914, în plină confruntare a lui Jung cu propriul inconștient, Cartea roșie a fost întreruptă în 1930, reluată în 1953 și lăsată neterminată în 1961, la moartea psihiatrului elvețian. Păstrată pînă de curînd într-un seif din Zürich, Cartea roșie a început să fie tradusă și publicată abia după 2000. La 1 septembrie 2011 va fi lansată și traducerea românească apărută la Editura Trei și datorată doamnelor Viorica Nișcov și Simona Reghintovschi. Cartea roșie este o premieră editorială care sincronizează psihologia authtonă cu cea europeană și, cine știe, poate va deschide, și după publicarea operelor complete ale lui Jung, o nouă epocă în jungianismul românesc. (S. S.)

„...pot doar «să spun povești». Nu se pune problema dacă sînt adevărate. Întrebarea este numai: este aceasta povestea *mea*, adevărul *meu*?” Așa își începe C.G. Jung autobiografia, redactată cînd e deja octogenar. O declarație foarte tipică pentru gînditorul din Küsnacht. Ceea ce contează cel mai mult, ceea ce contează cu adevărat derivă nu din realizările exterioare ale unei vieți, ci din traseul ei interior. Jung nu are propriu-zis o biografie, ori are una cel mult interioară. „Viața mea este povestea unei realizări de sine a inconștientului.” Și explică, într-un domeniu în care e nevoie, într-adevăr, de explicații, multe explicații: „Tot ceea ce se află în inconștient vrea să devină eveniment, iar personalitatea vrea și ea să evolueze, ieșind din condițiile ei inconștiente, și să se trăiască pe

sine ca întreg. Pentru a înfățișa acest proces al devenirii mele, nu mă pot folosi de limbajul științific; căci eu nu mă pot afla pe mine ca problemă științifică. Numai printr-un mit se poate exprima ceea ce este omul conform intuiției sale lăuntrice și ceea ce pare el a fi *sub specie aeternitatis*. Mitul este mai individual și exprimă viața într-un mod mai precis decît o face știința. Aceasta lucrează cu concepte medii, obișnuite, care sînt prea generale pentru a putea satisface multitudinea subiectivă a unei vieți individuale.”

Consemnarea viziunilor

Au trecut aproape cincizeci de ani de la furtuna care i-a marcat definitiv viața și traseul. În

Dorin-Liviu Bîțfoi

este jurnalist, editor al publicației online *Cafe Gradiiva* a Asociației Interdisciplinare de Psihanaliză Aplicată (AIPSA).

1913, Jung are 38 de ani și tocmai s-a rupt de Freud, care l-a investit multă vreme drept moștenitorul său... moștenitorul noii științe ce tocmai se creează, sub ochii amîndurora, și care urmează să stăpînească lumea: psihanaliza. Jung a fost „o mare pierdere“, îi va spune Freud unui apropiat, neconsolat încă de defecțiunea prințului moștenitor din Zürich. În răstimp, Jung își caută drumul personal. Dar nu e ușor. Se află într-o perioadă a incertitudinii, a confuziei, a tatonărilor celor mai nesigure. Și simte o presiune interioară care crește, crește de la an la an, de la lună la lună devine tot mai puternică, mai compulsivă, mai apăsătoare. Începînd cu a-junul Crăciunului 1912, are vise stranii, al căror înțeles îi scapă deocamdată, dar care îi indică, cum i se pare, o activare neobișnuită a inconștientului: „Mă găseam într-o loggia italienească superbă, cu coloane, podea de marmură și o balustradă de marmură... Dintr-odată, o pasăre albă coborî în zbor...“ (cf. memoriilor lui C.G. Jung, *Amintiri, vise, reflecții*, consemnate și editate de Aniela Jaffé, Humanitas, 1996 – citatele jungiene provin toate din acest volum). Visele abundă de simboluri arhetipale, nu puține funerare, de morți și morminte. „Mă aflu într-un loc care-mi amintea de Alyscamps de lângă Arles. Acolo se găsește o alee cu sarcofage care

ajung pînă în dinastia Merovingienilor. În visul meu, veneam dinspre oraș și am văzut în fața mea o alee asemănătoare, avînd un lung șir de morminte... M-am oprit în fața primului mormînt și am privit mortul. Era un bărbat din anii '30 ai secolului al XIX-lea. M-am uitat cu interes la hainele lui. Brusc se mișcă și reveni la viață. Își desfăcu mîinile și eu am știut că asta se întîmpla numai pentru că-l priveam eu. Am plecat mai departe cu un sentiment neplăcut și am ajuns la un mort care aparținea secolului al XVIII-lea. Se petrecu același lucru: cînd l-am privit, a prins viață și și-a mișcat mîinile. Am mers tot așa de-a lungul întregului rînd, pînă ce am ajuns, ca să mă exprim astfel, în secolul al XII-lea, la un cruciat în pieptar de zale, care ședea și el întins și cu mîinile împreunate. Trupul lui părea cioplit în lemn. L-am privit îndelungat, convins că era într-adevăr mort. Dar, deodată, am văzut cum un deget de la mîna stîngă începe să i se miște ușor.“ E înfricoșat de întîmplarea aievea a viziunilor. Cu atît mai mult cu cît nu le vede sensul. Se mulțumește deocamdată să le consemneze, detaliat – o operație foarte importantă, totuși, esențială chiar, precum se va adevăra ulterior. Visele se multiplică și îl transportă pe Jung într-o lume interioară de o bogăție și o complexitate pe care nici nu le bănuia, smul-

Călătorie infernală în viitor

Viața nu vine din lucruri, ci din noi. Tot ce se întîmplă în afară a fost deja.

De aceea cine privește evenimentele din afară vede doar că ele au mai fost și că sînt întotdeauna la fel. Cine însă le privește dinăuntru știe că totul este nou. Lucrurile care se petrec sînt mereu aceleași. Adîncul creator al omului însă nu este mereu același. Lucrurile nu înseamnă nimic, ele înseamnă doar în noi. Noi creăm semnificația lucrurilor. Semnificația este și a fost întotdeauna artificială; noi o creăm.

De aceea căutăm în noi înșine semnificația cuvintelor, pentru ca drumul a ceea-ce-va-să-vină să ne fie deschis și viața noastră să poată curge mai departe.

Lucrul de care aveți nevoie vine din voi înșivă, anume din semnificația lucrurilor. Semnificația lucrurilor nu este sensul lor propriu. Acest sens se află în cărțile savante. Lucrurile n-au nici un sens.

Semnificația lucrurilor este calea mîntuirii creată de voi. Semnificația lucrurilor este posibilitatea, creată de voi, a vieții în această lume. Ea este stăpînirea acestei lumi și afirmarea sufletului vostru în această lume.

Semnificația lucrurilor este suprasensul, care nu se află în lucruri și nici în suflet, ci este zeul sălășluind între lucruri și suflet, mijlocitorul vieții, calea, puntea și trecerea dincolo.

Puteam să nu văd ceea-ce-va-să-vină, dacă nu l-aș fi putut vedea în mine însumi.

(C.G. Jung, *Cartea roșie*)

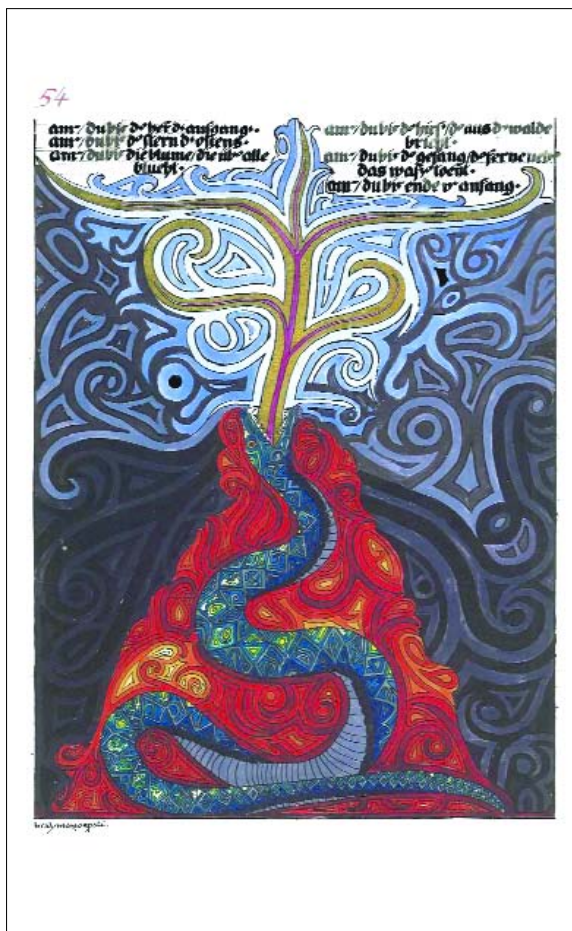
gîndu-l totodată lumii exterioare. Are impresia că nu el visează, ci visele îl visează pe el. Că acele conținuturi onirice sînt nu doar ale sale, ci vin în mare parte din afară, că au un grad de obiectivitate. Și nu e vorba doar despre vise, ci și despre activități ritualice care-l preocupă, îl absorb pînă la uitarea de sine (sau amintirea de sine, de fapt?) și pînă la sustragerea intereselor sale cotidiene (care vor rămîne axate doar pe activitatea clinică), precum acel joc cu cuburile care-l entuziasma atît de mult spre sfîrșitul copilăriei sale și care acum ia proporții neobișnuite și împrumută mijloacele avansate ale unui adult. Culege pietre de anumite forme de pe malul lacului de lîngă casă, le zidește în structuri care urmează, constrîngător, dar și creativ, un dictat interior.

Confruntarea cu inconștientul

„...trăiam ca sub o constantă presiune internă. Uneori era atît de puternică, încît am presupus că trebuie să fie vorba la mine despre o tulburare psihică.“ Înțelege că se petrece ceva foarte important cu sine, în sine, pentru sine. Dar nu numai, pentru că împrejurări ciudate îi trasează frapant, spectaculos, un racord mistic la ceea ce se petrece în lume: „Înspre toamna lui 1913, presiunea pe care o simțisem pînă atunci în mine păru să se deplaseze în afară, de

parcă ar fi planat ceva în aer; într-adevăr, atmosfera mi se părea mai sumbră ca pînă atunci. Era ca și cum n-ar mai fi fost vorba de o situație psihică, ci de o realitate concretă.“ În octombrie are viziunea unui potop imens, care acoperă țările nordice și de mai la sud, din Anglia pînă în Rusia. „Se dezlănțuia o catastrofă îngrozitoare. Am văzut valurile galbene învrăjbite, ruinele operelor civilizației plutind prin torent și moartea a mii și mii de oameni. Apoi, marea se transformă în sînge.“ Jung e o dată în plus derutat, înspăimîntat, constatînd că propriile viziuni, despre care a început să creadă că sînt rodul vreunei psihoze, coincid cu nebunia colectivă a Primului Război Mondial. Care e pe cale să se declanșeze.

În cele din urmă, intensitatea propriilor trăiri ajunge la paroxism. (După aproape o jumătate de veac, reamintindu-și, vocea lui Jung încă mai e marcată de emoția peste măsură de intensă a acelor ani, cum consemnează biografa Aniela Jaffé.) „Era în anul 1913, înaintea Crăciunului, cînd m-am hotărît să fac pasul decisiv (12 decembrie). Ședeam la masa de lucru și reflectam încă o dată asupra temerilor mele, apoi m-am lăsat să cad.“ Așa cum i-a încolțit de ceva vreme ideea: se lasă în mod conștient să fie prada impulsurilor inconștiente. (Mai tîrziu îi va spune „confruntarea cu inconștientul“ — din care extrage conceptul atît de definitoriu pentru psihologia analitică al *imaginației active*).

Și simte literalmente, fizic, cum cade, oprindu-se într-o peșteră, nu mult dedesubtul biroului său. Este din nou o fantasmă mitică, cu un pitic, un cristal roșu, un scarabeu negru uriaș, egiptean și cadavru al unui tânăr blond, cu o rană la cap, plutind pe fața unei ape: „un mit eroic și solar, o dramă a morții și reînnoirii”. Coborîrea se repetă apoi de multe ori, de fiecare dată la a-dîncimi tot mai mari. Adeseori își imaginează o coborîre, ca o cale de acces la înțelesul fantasmelor.

Salomeea și Eliahu

„Era ca o călătorie spre lună sau ca o coborîre în spațiul gol. Mai întîi s-a ivit imaginea unui crater, iar eu am avut senzația de a mă afla pe tărîmul morților. La poalele unui perete stîncos înalt am zărit două făpturi, un bărbat bătrîn cu

barbă albă și o față tînă și frumoasă. Mi-am luat inima în dinți și am ieșit în întîmpinarea lor, ca și cum ar fi fost oameni reali. Am ascultat cu atenție ce mi-au spus. Bătrînul mi-a explicat că era Eliahu, ceea ce-mi provocă un șoc. Fata mă descumpăni și mai tare, căci își spunea Salomeea! Era oarbă. Ce pereche stranie: Salomeea și Eliahu.” Pe Salomeea o va înțelege mai tîrziu ca pe o reprezentare a arhetipului *anima*, ceea ce explică și faptul că e oarbă. Figura lui Eliahu se dezvoltă treptat, într-altă fantasmă, în figura celui pe care-l numește Philemon: „Se vedea un cer albastru, de ai fi zis că-i întinderea mării. Era acoperit – nu de nori, ci de bulgări maronii de pămînt. Bulgării păreau să se desfacă în bucăți, lăsînd să apară printre ei apa albastră a mării. Apa era însă cerul albastru. Deodată, dinspre dreapta plană în zbor o ființă înaripată: un bătrîn cu coarne de taur. Purta o legătură cu patru chei și ținea una dintre ele în așa fel, de parcă ar fi fost gata să descue o broască. Avea aripi care erau ca acelea ale pescărușilor, cu culorile lor caracteristice. Cum nu înțelegeam această imagine onirică, am pictat-o, pentru a mi-o reprezenta mai bine.” Philemon, își spune, e un păgîn și a adus cu sine o atmosferă egipteano-eleonică de tonalitate gnostică. În imaginația sa poartă dialoguri cu Philemon, în timp ce se plimbă împreună prin grădină, înainte și înapoi. Soția lui Jung îl urmărește cu atenție, foarte îngrijorată, dar neputincioasă: e mai bine să-l lase în lumea lui, perorînd prin grădină. Philemon devine mai tîrziu Ka. „L-am pictat în întruchiparea sa terestră.”

Își pune fantasmalele pe hîrtie. Forma în care o face e o problemă. Arhetipurile se exprimă adesea greoi și bombastic, ceea ce-i displace profund. Dar nu are de ales. În vremea asta încearcă să-și analizeze propriul parcurs, atît de inedit, de neașteptat, de fantastic de la o vreme: Ce face de fapt? Mai poate fi aceasta numită știință? Cu siguranță, nu. Și atunci cum își poate exprima fantasmalele într-un mod coerent, critic, investigativ... inteligibil? Dar oare se poate acest lucru? Oare e potrivit? O voce interioară îi șoptește, ademenitor, dar nu mai puțin derutant: Ceea ce face este artă. E o voce „feminină”, pe care o va interpreta mai tîrziu ca fiind *anima* sa.

Se naște odată cu ea un concept nou al psihologiei analitice.

De la Cartea neagră la Cartea roșie

Inițial, își notează fantezmele cu acribie în șase volume legate în piele neagră, pe care le va intitula *Cartea neagră* (*Schwarzes Buch*), pentru a le transcrie ulterior într-un volum în-folio legat în piele roșie – iată și *Cartea roșie* (*Rotes Buch*). Pe care o decorează cu imagini și în care scrie cu litere gotice elaborate, ceea ce o face să

semene foarte mult cu un tom medieval. Aici sînt cele mai multe desene ale perioadei, multe fiind reprezentări de mandale (acum desenează pentru prima dată o mandală, ca mijloc – la origine oriental – de meditație și concentrare; le va multiplica ulterior, desenîndu-le zilnic, ca adevărate radiografii ale Sinelui). Cu toate că e o muncă foarte elaborată, Jung simte că încă nu e ce trebuie. „Am întreprins în *Cartea roșie* încercarea zadarnică a unei elaborări estetice a fantezelor mele, dar n-am terminat-o niciodată. Am devenit conștient de faptul că încă nu vorbeam limba corectă, că trebuia încă s-o traduc.

Cele 11 fantezme precognitive

Jung considera că această fantasmă descrisese în imagini nu ceea ce i se va împlini, ci Europei. Cu alte cuvinte, era o precogniție a unui eveniment colectiv, ceea ce va numi mai târziu un vis „mare”. După această realizare, a încercat să vadă dacă și în ce măsură acest fapt era adevărat și pentru alte fantezme pe care le trăise și să înțeleagă semnificația acestei corespondențe între fantezmele particulare și evenimentele publice. Acest efort alcătuiește mare parte din materialul din *Liber Novus*. În „Încercări”, scrie că izbucnirea războiului i-a permis să înțeleagă mult din ceea ce trăise anterior și i-a dat curajul să scrie prima parte din *Liber Novus*. Astfel, el a considerat că izbucnirea războiului îi arăta că frica sa de a înnebuni era greșit plasată. Nu este o exagerare să spunem că, dacă nu ar fi izbucnit războiul, era foarte probabil ca *Liber Novus* să nu fi fost realizat. În 1955-1956, vorbind despre imaginația activă, Jung comenta că „implicarea are aparență de psihoză ce provine de la faptul că pacientul integrează același material fantasmatic căruia bolnavul mintal îi cade victimă, întrucît nu-l poate integra, ci este înghițit de el”.

Este important de notat că au existat în jur de unsprezece fantezme separate pe care Jung le-a privit drept precognitive:

1-2. octombrie 1913:

Viziunea repetată a inundației și a morții a mii de oameni și vocea care spunea că aceasta va deveni realitate.

3. toamna anului 1913:

Viziunea mării de sînge care acoperea teritoriile nordice.

4. 12 decembrie 1913:

Imaginea unui erou mort și uciderea lui Siegfried într-un vis.

5. 25 decembrie 1913:

Imaginea piciorului unui gigant care pășea peste un oraș și imagini de crimă și cruzime sîngeroasă.

6. 2 ianuarie 1914:

Imaginea unei mări de sînge și o procesiune a mulțimilor de morți.

7. 22 ianuarie 1914:

Sufletul său a venit din străfunduri și l-a întrebat dacă va accepta războiul și distrugerea. l-a arătat imagini ale distrugerii, arme militare, rămășițe umane, vapoare scufundate, state distruse etc.

8. 21 mai 1914:

O voce îi spune că sacrificajii cad în stînga și în dreapta.

9-11. iunie-iulie 1914:

Visul repetat de trei ori în care se afla pe un tărîm străin și trebuia să se întoarcă rapid cu un vapor și coborîrea unui ger de gheață.

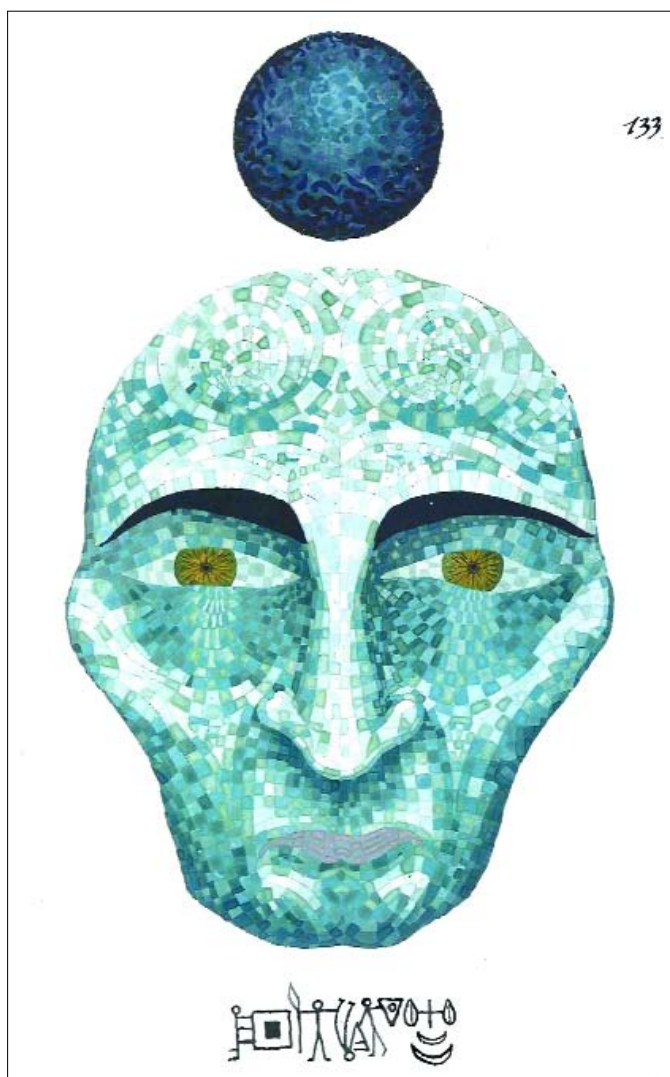
(Sonu Shamdasani, Introducere la *Cartea roșie*)

Un nou început

Liber Novus s-a aflat în centrul experimentului lui Jung cu sine însuși. Nu este altceva decât cartea centrală a operei sale. Cu publicarea ei, ne aflăm acum în situația de a studia ce s-a întâmplat acolo pe baza unei documentații primare, opusă fantasmei, bîrfei și speculațiilor, care alcătuiesc prea mult din ceea ce s-a scris despre Jung, și de a înțelege geneza și constituirea lucrărilor ulterioare ale lui Jung. Timp de aproape un secol, o astfel de lectură nu a fost, pur și simplu, posibilă, iar vastei lite-

raturi despre viața și opera lui Jung care a apărut i-a lipsit accesul la singura sursă documentară cu adevărat importantă. Această publicare marchează o cezură și deschide posibilitatea unei noi ere în înțelegerea operei lui Jung. Oferă o fereastră unică spre modul în care el și-a recuperat și tămăduit sufletul și, procedînd astfel, a înființat o psihologie. Așadar, această introducere nu se încheie cu o concluzie, ci cu promisiunea unui nou început.

(Sonu Shamdasani, Introducere la *Cartea roșie*)

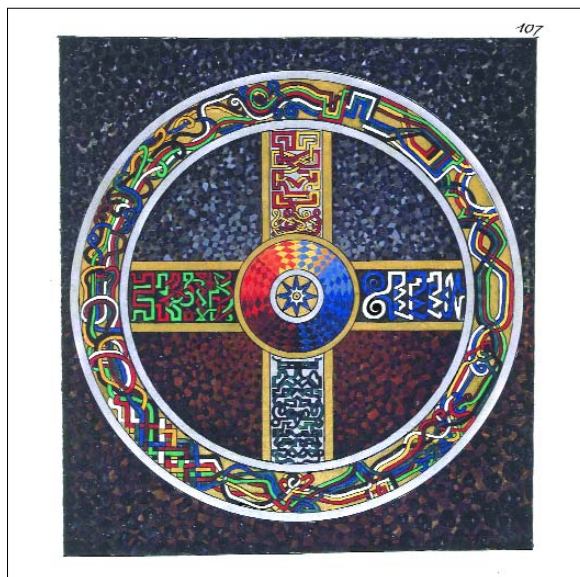

Așadar, am renunțat o vreme la tendința estetizantă, concentrîndu-mă în mod serios asupra problemei înțelegerii. Dar cele două aspecte sînt de fapt intim legate: „Elaborarea estetizantă în *Cartea roșie* a fost necesară, în ciuda iritării destul de mari pe care mi-o producea uneori; căci abia odată cu ea a venit și înțelegerea îndatoririi etice față de imagini. Ea a influențat decisiv modul meu de viață. M-am lămurit că nici o limbă, oricît de desăvîrșită ar fi ea, nu înlocuiește viața.” Ideea de a-și consemna și desena fantasmale în *Cartea neagră* și apoi în *Cartea roșie* este salvatoare, este firul Ariadnei pe care, urmîndu-l, iese la lumină: „Pe măsură ce izbuteam să traduc emoțiile în imagini, adică să găsesc acele imagini care se ascundeau în ele, se instaura liniștea interioară. Dacă m-aș fi mulțumit cu emoțiile și aș fi lăsat lucrurile așa, probabil că aș fi fost sfîșiat de conținuturile inconștientului.” Abia după această „operaționalizare” și după ce furtunile inconștientului se vor mai fi domolit, încearcă să-și formuleze experiențele extreme ale acestei perioade într-un limbaj discursiv, rațional, științific – ceea ce n-ar fi fost posibil de la bun început. Dar consideră totuși știința – chiar dacă nu e vorba despre „știință” într-o accepție obișnuită, ci despre „știința mea” – drept singurul mod de a scăpa din haos. Se îngrijește cu acribie să înțeleagă fiecare imagine, fiecare conținut și să le integreze unei înțelegeri raționale. Nu doar atît, dar și să le „realizeze în viață”. Experiențele sale își au corespondente în istorie, consideră el, ieșind

din singurătatea-i, prin aceste paralele culturale – de pildă, în acele experiențe ale unui Nietzsche, cele care l-au și dus la pierzanie pe radicalul filosof, singur fiind, ce greșeală!, doar cu lumea gândurilor sale. Greșeala „predecesorilor” a fost de a nu-și fi consemnat experiențele; ori, dacă au făcut-o într-un fel sau altul, fie și parțial, de a nu fi încercat să le înțeleagă și să le integreze; ori, dacă au încercat pe alocuri și aceasta, de a nu le fi „realizat în viață”. El, Jung, nu va face aceste greșeli – de obicei sînt fatale ori pot sărăci iremediabil o viață.

Cartea roșie – cheia de boltă

Spre sfîrșitul războiului simte că iese, treptat, din perioada nebuniei sale, din întuneric.

Dialog cu Sufletul

[Eu:] Simt că trebuie să vorbesc cu tine. De ce nu mă lași să dorm cînd sunt obosit? Simt că tulburarea-mi vine de la tine. Ce te determină să mă fii treaz?

[Sufletul:] Nu e vremea să dormi, ci ar trebui să fii treaz și să pregătești aspecte importante ale muncii nocturne. Marea operă începe.

[Eu:] Ce mare operă?

[Sufletul:] Opera care ar trebui să fie înfăptuită acum. Este o operă măreață și dificilă. Nu este vremea să dormi, atunci cînd ziua nu găsești timp să zăbovești asupra operei.

[Eu:] Dar nu am știut că se pregătea așa ceva.

[Sufletul:] Dar ar fi trebuit să fi remarcat din faptul că îți tulburam somnul de atîta timp. Ai fost prea inconstient mult timp. Acum trebuie să treci la un nivel mai înalt al conștiinței.

[Eu:] Sînt gata. Ce este? Spune!

[Sufletul:] Trebuie să ascuți: să nu mai fi creștin e ușor. Dar ce urmează? Multe vor veni. Totul te așteaptă. Și tu? Tu taci și nu ai nimic de spus. Dar trebuie să vorbești. De ce ai primit revelația? Nu trebuie să o ascunzi. Te

preocupă forma? A contat vreodată forma acolo unde este vorba de o revelație?

[Eu:] Doar nu te gîndești că ar trebui să public ce am scris! Ar fi o idee nefericită. Și cine ar înțelege?

[Sufletul:] Nu, ascultă! Nu trebuie să rupi o căsătorie, anume căsătoria cu mine, nici o persoană nu mă va înlocui... vreau să guvernez singură.

[Eu:] Deci vrei să guvernezi? Și ce îți dă dreptul să fii atît de îngîmfată?

[Sufletul:] Acest drept îmi revine pentru că te servesc pe tine și chemarea ta. Aș putea la fel de bine să spun că tu ești pe primul loc dar, dincolo de toate, chemarea ta este pe primul loc.

[Eu:] Dar care este chemarea mea?

[Sufletul:] Noua religie și proclamarea ei.

[Eu:] Oh, Doamne, cum ar trebui să fac asta?

[Sufletul:] Nu fi atît de neîncrezător? Nimeni nu o știe cum o știi tu. Nimeni nu o poate spune la fel de bine ca tine.

[Eu:] Cine știe dacă nu minți?

[Sufletul:] Întreabă-te pe tine însuși dacă mint. Spun adevărul.

(C.G. Jung, *Cartea neagră* 7)

„Numai în urma unui efort suprem am fost capabil să ies din labirint.“ Abia după vreo șase ani se simte stabilizat (dar efervescenta confruntării cu inconștientul continuă pînă prin 1930). Acești șase ani sînt considerați de Jung cei mai importanți din viața sa: acum s-a cristalizat totul, acum s-a spus ce era de spus, tot ce a fost esențial s-a întîmplat acum. Ceea ce urmează e considerat de Jung doar o încercare de limpezire a ceea ce a ieșit atunci la suprafață, din inconștient. Toată opera sa, va spune adesea, sînt glose – la acea perioadă, la *Cartea roșie*, care deține un rol central în creația și existența sa. Ea este cheia de boltă. „Este reactorul nuclear al tuturor operelor sale“, va spune în zilele noastre istoricul Sonu Shamdasani. Aici e laboratorul de creație pentru concepte fundamentale ale jungismului, precum cele de inconștient colectiv, arhetipuri, proces de individualizare...

De-a lungul vieții, Jung a păstrat *Cartea roșie* sub cheie, într-un dulap din casa sa din Küsnacht. A rămas aici și după moartea sa din 1961, întrucât nu formulase nici un fel de instrucțiuni în privința ei. Abia în 1984 familia a hotărât s-o transfere în seiful unei bănci elvețiene, unde a fost păstrată vreme de decenii, în secret – o atitudine foarte... elvețiană, nu-i așa? *Cartea roșie*, trebuie spus, n-a circulat nicio dată în public, ci doar în familie și între prietenii

Întoarcerea morților

Duminică după-amiază, către ora cinci, clopoțelul de la intrare se auzi răsunînd în toată casa [...] și cele două servitoare se aflau în bucătărie de unde se putea vedea ce se întîmplă și spațiul liber din fața intrării. Eu eram în apropierea soneriei și nu numai că am auzit-o, dar am și văzut limbile clopoțelului mișcîndu-se. Toți am alergat imediat la ușă pentru a vedea cine sună astfel, dar acolo nu era nimeni! Am rămas așa, uîindu-ne unii la alții! Atmosfera era încărcată, vă rog să mă credeți! Am știut imediat: acum trebuie să se întîmple ceva. Casa întregă parcă ar fi fost umplută de o mulțime de ființe, parcă ar fi fost

ticsită de spirite. Erau peste tot, stăteau pînă sub ușa și de-abia mai puteai respira. Bineînțeles că ardeam să aflu răspunsul la întrebarea: „Pentru numele lui Dumnezeu, ce-o mai fi și asta?” La care, strigară tare, în cor: „Ne întoarcem de la Ierusalim, unde n-am găsit ce-am căutat.” Aceste cuvinte corespund primelor rînduri din *Septem Sermones ad Mortuos*. Atunci, cuvintele începură să curgă din mine direct pe hîrtie și în trei seri treaba fu scrisă. De îndată ce am luat condeii în mînă, toată ceata de spirite se evaporă. Bîntuiala încetă. În cameră se lăsă liniștea și atmosfera se limpezi.

(C.G. Jung, *Amintiri, vise, reflecții*)

foarte apropiați. Rezistențele din partea familiei au fost foarte mari, iar moștenitorii au interzis publicarea manuscrisului, cu strictețe, până în anul 2001. Până în luna septembrie a anului 2009 însă, cel puțin 20 de persoane îl vor fi citit. Istoricul Sonu Shamdasani, angajat al moștenitorilor lui Jung, și analistul jungian Stephen Martin au fondat între timp Fundația Philemon, avînd ca scop principal publicarea operelor lui Jung. După trei ani de muncă de convingere desfășurată de Shamdasani, Ulrich Hoerni, nepot al lui Jung și administrator al arhivelor Jung, își va da acceptul pentru publicarea *Cărții roșii*. Data anunțată a fost atunci 7 octombrie 2009, iar editura aleasă – W.W. Norton & Company.

Intitulată de Jung, în latinește, *Liber Novus* (*Cartea nouă*), dar denumind-o apoi, pentru uz curent, *Cartea roșie*, lucrarea publicată reprezintă ediția pentru public a manuscrisului de 205 pagini scris și ilustrat de Jung însuși, legat în piele roșie (de unde și numele): 53 de pagini cu ilustrații, 71 de pagini cu ilustrații și text și 81 de pagini numai cu text olograf. Ediția primă reproduce originalul german, cu o traducere în limba engleză și aparat critic. Lansarea cărții a

coincis cu expoziția inițiată de Rubin Museum of Art din New York (7 octombrie 2009 – 25 ianuarie 2010), unde au putut fi văzute originalul *Cărții roșii* și micile jurnale (negre) ale lui Jung care au premers *Cărții roșii* – așa-numita *Carte neagră*.

Publicarea *Cărții roșii* a produs extraordinare, înflăcărare ecouri (probabil cel mai însemnat și mai citat fiind amplul articol al lui Sara Corbett din *New York Times*, „The Holy Grail of the Unconscious”, apărut la 16 septembrie 2009, cu puțin înainte de apariția editorială mult-așteptată). A fost considerată, mai ales în ultimii ani, cea mai importantă carte încă nepublicată din istoria psihologiei. O situație care, iată, se încheie aici. Dacă în vremea sa, Jung considera ca fiind de domeniul evidenței faptul că lumea încă nu e pregătită pentru revelațiile inconștientului, s-ar putea spune că azi (după decenii de emancipare și după revoluțiile de mentalitate, nu în ultimul rînd psihedelice, ale anilor '50-'60) ne aflăm într-o situație sensibil mai bună. Dar sîntem oare *pregătiți* pentru confruntarea cu inconștientul?

LITERATURĂ

Lirismul vulnerabil

Traian T. Coșovei
Aerostate plîngînd
 Editura Tracus Arte, 2010

20 lei

Cu un titlu amintind crepusculul nichitastănescian din *Oase plîngînd* (dar umbra ultimului Nichita bîntuie peste tot aici), cu o copertă *quality* marca Tudor Jebeleanu și un nefericit, lăbărțat font Arial în textele din interior, noul volum al lui Traian T. Coșovei indică, deopotrivă, un moment de impas al poeziei acestui optzecist elegiac și o dramatică tentativă de reinventare. Din apartamentul său retras (în Floreasca), acompaniat de prezența Ștefaniei și de cea a pisicii, auctorele își contemplă și însenează poetic alunecarea spre bătrînețe, degradarea sănătății, spaima de moarte, pe fundalul unui cotidian fără speranță; dintr-un prezent alterat, mizerabil, adeseori grotesc, reveria lirică aruncă sonde în memoria personală, unde nu găsește decît dezastre. Îl însoțește, din alt plan, un personaj liric – Aerostate, cunoscut din alte volume ale lui Coșovei –, dar și acest bătrîn înger păzitor și cititor în semne își plînge acum neputința, epuizarea. Există în *Aerostate plîngînd* mai multe registre ce interferează fără a se armoniza întotdeauna. E, mai întîi, „vechiul” Traian T., *dreamer*-ul dezabuzat al cotidianului (post)industrial, în ale cărui caligrafii nostalgice regăsim talentul scipitor al paradoxalului *beatnik* levantin – cu sensibilitate de Oblomov simbolist – din *Poemele siameze* sau *Bătrînețile unui băiat cumînte*. Vine, apoi, la rînd un poet ce trage, peste imaginea realului, vălul unor mitologii vechi, cu inflexiuni biblice, pentru a-și pune mai bine în scenă melancolia morbidă și însingurarea fără leac, un Coșovei apropiat de modernismul înalt. Un al treilea ar fi „realistul” morbid (cu deschideri fantastice) din secvențele în proză – aproape toate notabile! – introduse ici-colo ca niște fragmente de jurnal („Noaptea,

tîrziu mă trezesc pe canapea lîngă pisica foarte hotărîtă să-mi ia locul. Îmi amintesc de bătrîna care voia să jupoaie de vie fațada blocului agățîndu-se de o șuviță uscată de iederă”). În fine, al patrulea e un *poeta vates* ratat, al cărui patriotism „deceptionist”, mînat de bune intenții, e minat și subminat pînă la kitsch de clișeele posteminesciene („Și nici o viață de apoi din care să răsără / Luceafărul lui Eminescu!”, „Poate că nu în zadar umbra lui Eminescu / plutește pe deasupra cadavrelor de silabe” etc.). Într-un comentariu recent, Bogdan Alexandru Stănescu a sancționat, pe bună dreptate, derapajele emfatice frizînd veleitarismul (ele nu se reduc însă nici pe departe la cele „patriotice”...) și deplîngea lipsa unei selecții exigente a pieselor ce alcătuiesc volumul. Eclipse de discernămint literar se regăsesc, din nefericire, în versuri sau pasaje întregi din destule poeme – acte ratate ale unui virtuoz sentimental căruia mîna a început să-i tremure.

Totuși, în pofida acestor inegalități și deficiențe, *Aerostate plîngînd* e, pe ansamblu, un volum emoționant, cu destule piese de excelență („Buze cusute”, „Despre singurătatea betonului armat”, „Oglindă”, „Specialiștii ploii”, „Nevoia de oglinzi”, „Din miezul ferestrei”). Iată o puternică imagine descompusă a alienării din „Portretul unui necunoscut”: „Un necunoscut într-o seară de toamnă veche și nefolosită – / ca medalionul buncii. / O trecere de pietoni luminată intermitent – o amintire / de la doi ani... /... / Un necunoscut într-o seară de toamnă – / semnul că am fost, că nu mai vreau, că nu mai simt. / Sterilizez instrumentele morții: o mînă descărnată, un / zîmbet, / un ochi verde cît o Dunăre de deziluzii. // Un necunoscut într-o seară de noapte de iarnă... // Un copil trezit în zori ridică / spre mine doi ochi mari / ca două închisori pentru poezi. / Nu mă recunoaște. / Nici eu pe el.” Vulnerabil, alterînd cu sau fără „mască” scipirile și stîngăciile (precum altădată Bacovia), Traian T. Coșovei reușește să imprime o vibrație autentică de primărie existențiale, chiar și atunci cînd calitatea „plînsului” liric se alterează sensibil.

■
 Paul Cernat

LITERATURĂ

*Basarabia,
mon amour*

Mihail Vakulovski
Tovarăși de cameră (I).
Student la Chișinău

Editura Cartea Românească, 2011

Autoficțiune, autenticism, mizerabilism. Toate acestea se regăsesc în romanul lui Mihail Vakulovski, *Student la Chișinău*, primul volum din proiectata trilogie *Tovarăși de cameră*. Însă autorul sparge monotonia din poetica douămiistă a prozei prin alte ingrediente de uz personal. Povestea generaționistă (experiențele studenților căminiști) nu eludează fundalul social-istoric (tranziția post-URSS din Republica Moldova), iar oralitatea noroioasă se îmbină cu un ingenios „libertinaj” filologic al limbajului (v. cuvintele-valiză: „comuismul”, „moldovacă”, „rusex”, „optimizdă” etc.). Plus ironia truculentă și umorul suculent, traducând nu dezabuzarea, ci puterea de supraviețuire.

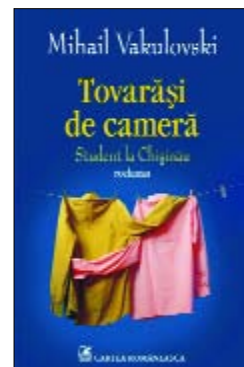
Romanul („rockmanul”) este conceput ca o mărturisire cu destinatar (care poate fi chiar cititorul), ca o narațiune autobiografică polifonică (întrucât se redau discursuri diverse, în sensul dialogismului bahtinian), focalizată pe tumultuoasa perioadă de studenție de la Chișinău și împănată, pentru sporirea efectului de autenticitate, cu scrisori de la familie și de la prieteni (o veche convenție literară). Într-un stil alert, energic, jucăuș-malițios ori sarcastic, protagonistul Hai povestește peripețiile vieții sale studențești și ale colegilor de cameră de la cămin: examene, lecturi în afara programei, antrenamente (îi plăcea sportul, la terminarea liceului voia să plece în armată), înviorarea obligatorie și munca în colhoz („Lăgarul Studențesc din Speia”), mizeria, lipsa intimității, tocirea pudorii și promiscuitatea traiului „la comun”, a-

venturi erotice, încăierări, învățămîntul retrograd ș.a. Iată, de exemplu, un „alint” usturător la adresa compromisurilor „pedagogice”: „Să moară mă-ta, băi prof pedofil pudrat cu formol – parfumul preferat al gerontofiloloagelor pulii. Mînjește-ți pula cu tămîie și intră în Facultatea de Filologie. Muie, proastelor, dacă asta vreți, muie de tămîioasă.” De „complimente” asemănătoare se bucură și proful *gay* împreună cu „discipolii” lui într-ale amorului pederastic, și profa care se hirjonește lubric cu studentul în sala de curs. Pudibonzii pot strîmba din nas la multele scene de sex, unele de-a dreptul pornografice. Dar dacă intenția persiflării moravurilor unui „ecosistem” (cel universitar, ca la David Lodge, însă privit dinspre studențime) nu le motivează în întregime, le salvează, totuși, hazul lor deosebit.

Dincolo de această lume colcăitoare, de-o vitalitate oarbă și de-o ardere imundă, transpare foarte acut atmosfera tensionată din Basarabia anilor '90 („scîrțîia și căminul, scîrțîia și istoria”). Vocea naratorială varsă acid sulfuric cînd vine vorba de efuziunile patriotarde („cazul” Leonida Lari) sau de cucerirea „independenței” moldovenești: „Am prins toate aceste schimbări la față și la trup și la minte și la gusturi și la idoli și la păr și chiar la nărav, acele întoarceri «cu 360 de grade cu fața la popor», cum a zis primul prim-ministru moldovean, acele schimbări bruște a curului de pupat, a pulii de supt, că doar omul e supt vremuri, nu? N-așa a zis cronicarul, băi? A zis și «sărmana Țara Moldovei!» Pînă acum era a lui Lenin și a lui Brejnev, iar peste noapte toți au zis că curul lui Ștefan cel Mare e mai moale și mai parfumat (cu fum de cîne-pă), iar pula – mai dulce (cu iz de căpsune), nesimțîții de români au devenit frați de sînge, iar «frații mai mari», «marele popor rus» a devenit brusc exploatator și ocupant.”

Cartea lui Mihail Vakulovski prezintă pitoresc evoluția unui tînăr și a unei țări, oferind o lectură vivace, rapidă (mai ales dacă nu știi limba rusă și ești nevoit să sari peste anumite fragmente!), delectabilă prin spuma narativă, în ciuda curentului cioranian de adîncime.

Gabriela Gheorghisor

29,95 lei

postfață-depoziție
de Constantin Cbeianu

LITERATURĂ

Oglinda de la kilometrul 17

Ismail Kadare

Accidentul

Colecția „Raftul Denisei”

Editura Humanitas Fiction, 2011

25 lei

traducere
din limba albaneză
de Marius Dobrescu

Deși nu se numără printre romanele cele mai reprezentative ale autorului albanez, *Accidentul* este, fără îndoială, o reușită literară cu totul aparte. Construit ca un roman polițist, avînd în centru o poveste de dragoste ambiguă și conținînd, în substrat, trimiteri la mitologia balcanică, textul prezintă toate simptomele unei istorii cu multe fațete, interpretabilă în tot atîtea moduri.

Ceea ce inițial părea un accident bizar de vine, pe parcursul desfășurării narative, o intrigă complexă, cu ramificații neașteptate. Un cuplu, aflat într-un taxi pe o autostradă de la periferia Vienei, se îndreaptă spre aeroport. La un moment dat, șoferul pierde controlul mașinii, provocînd un accident în care pasagerii de pe bancheta din spate mor. Aceștia, Besfort Y. și Rovena St., erau implicați într-o relație amoroasă ce dura, cu întreruperi și reveniri, de zece ani, iar moartea lor subită devine subiectul investigațiilor guvernelor sîrb și albanez. Besfort Y. era analist la Consiliul Europei, specializat în probleme legate de spațiul balcanic, astfel încît fondul conflictual din zonă și rețelele ascunse ale intereselor politice permit includerea, între posibilele explicații ale morții sale, și a crimei comandate.

Accidentul pare a fi fost declanșat de neatenția de-o clipă a șoferului, care se pare că a văzut ceva straniu întîmplîndu-se pe bancheta din spate. După spusele lui, marcate de ezitări și

confuzii, cei doi s-au apropiat unul de celălalt pentru a se săruta, iar scena, văzută în oglinda retrovizoare, l-a tulburat într-atît de mult, încît a pierdut direcția și a plonjat într-o prăpastie, la kilometrul 17. Cu toate acestea, declarațiile contradictorii ale martorilor, datele incomplete și disponibilitatea redusă a șoferului de a comunica transformă povestea într-un puzzle obscur, de nerezolvat.

Fără a dezlega misterul, romanul evoluează treptat pe nivelul relației intense și problematice a celor doi protagoniști, aducînd în prim-plan elemente ce transformă povestea într-o posibilă metaforă a destinului dramatic al Albaniei din ultimele decenii. Cei doi își asumă pe rînd roluri periculoase pentru echilibrul fragil al amorului lor, dominîndu-se și provocîndu-și reciproc suferință și gelozie. Rolul tiranului, cel al stăpînului sau al prostituatei sînt, de fapt, oglinzi în care Besfort și Rovena încearcă să vadă și să înțeleagă o realitate mereu schimbătoare, adesea inconsistentă și înșelătoare. Enigma morții lor nu face decît să încheie în cea mai adecvată notă o istorie de dragoste trăită în grabă prin hotelurile de lux ale Europei, într-un timp al incertitudinii și angoasei.

Discursul fluid, ritmul constant al narațiunii și persistența misterului sînt componentele centrale ale unui roman atipic, aparent scris cu intenția de a dezvălui doar atît cît, în contraparte, rămîne ascuns și neînțeles.

Detectivul ce-și propune să rezolve cazul, făcînd lumină între atîtea umbre și semne, reprezintă, în tradiția *detective story*-ului, includerea în lumea narativă a instanței auctoriale. Adevărul întîmplării rămîne inaccesibil, chiar dacă revelarea lui devine, în conștiința detectivului, o miză ultimă, la fel de gravă ca o dorință ultimă din testament.

Povestea lui Besfort Y. și a Rovenei St. poate fi citită ca o metaforă, însă nu neapărat în codul evident al relației dintre individ și istorie, ci în cel al sensului misterios și inefabil generat de o conexiune autentică, fără nume, sieși suficientă.

Gabriela Glăvan

LITERATURĂ

Mici incorectitudini franțuzești

Régis Jauffret
Microficțiuni

Editura Vellant, 2010

E un gest de excentricitate stilistică să-ți autotimpui un formalism rigid, știind foarte bine ce riști, cu atât mai mult într-un volum de proză scurtă. Ei bine, Régis Jauffret, scriitor care a trecut și el prin botezul scandalurilor literare, și l-a însușit cu asupra de măsură, și încă în mai multe moduri. S-a ambiționat, o dată, să scrie proze de câte o pagină pornind de la acele subiecte considerate de un mapamond întreg drept „foarte franțuzești”, cam cum sînt bagheta, bereta și *petit café*-ul. Dau câteva exemple luate aleatoriu chiar din titluri: Helena Rubinstein, Mai '68, al doilea sex, Pondichéry, proletariat, Balzac, șampanie, corset etc. Mai mult, și-a propus să facă asta nu într-o plachetă experimentală, de dimensiuni adaptate la nișa potențialilor degustători, ci în mai bine de 500 de pagini, format mare. Și ca și cum n-ar fi fost destul, a ales să dea titlurile alfabetic, fiecărei litere corespunzându-i măcar cinci-șase ficțiuni (A-ul, cel puțin, are vreo 18).

Toate (500!) demarează abrupt și iau viraje bruște. Cu cît pretextul de la care pornesc e mai cuminte, cu atât tratarea e mai șocantă. Clișeul e recuperat, resemnificat, după regulile hiperrealismului demistificator, și pus să muște. Fiecare pagină – și, cu ea, fiecare proză – te bombardează cu secvențe brutale din cotidianul unei Franțe din ce în ce angoasante, mai viciate, mai agresive. Cuplurile s-ar sfîșia, după *amour-fou*-uri consumate exploziv, cinicii s-ar autodevora, după ce în prealabil ar desființa tot, iar mizantropii le-ar susține cauza într-o lume în care

inocența nu mai există nici măcar în grădinițe (presupunînd că aceasta a fost vreodată altceva decît invenția unor perversi plictisiți, îmbătrîniți prematur).

„Te iubesc atît de mult încît îți scriu o scrisoare pe care nu ți-o voi trimite, o scrisoare care va apărea într-o carte, în mijlocul unor ficțiuni, al unor romane minuscule, al unor vieți scurte ca povestea noastră, în care, în câteva săptămîni, am găsit timpul să ne despărțim și să ne iubim de mai multe ori.” Țasta e tonul general al microistorisirilor asumate de Jauffret: brusc, alert, condensat, declarativ, categoric. Citatul de mai sus e luat dinuna dintre puținele proze în care drama e asumată ca rană a sufletului, greu vindecabilă, și nu deturnată în dezabuzare amară.

Nu inventivitatea la nivel de procedee literare ar fi miza numărul 1 a cărții. În fond, să de-ternezi cu sens șablonul în neașteptat e o cerință obligatorie a oricărui scriitor care se respectă, iar Régis Jauffret, măcar în acest volum, e unul dintre ei. Mai ofertant e jocul asumat cu moștenirea observației, în maniera demonetizării Balzac, de care Jauffret se folosește pentru a chestiona (invocîndu-l ironic și printre rînduri pe Barthes, cel din *Mitologii*) *Comedia umană* din propriul prezent. Una, ce-i drept, fișată în capitole adaptate la limita de cuvinte impusă de noile media, dar care își trăiește mizeriile, eșcurile, fericirile și dependențele într-un mod doar aparent mai pe față decît în secolul marilor pudibonderii (și ipocrizii) burgheze. Fațada (astăzi *imagea*) e la fel de importantă, dacă nu mai importantă ca oricînd, căci trăim vremuri (*Microficțiunile* pe acestea le cartografiază!) cînd, de dragul statutului social, iubiții sînt în stare să se canibalizeze, părinții – să-și bruscheze copiii și, în general, mai toată lumea, într-o pornire din ce în ce mai narcisiacă, să calce în picioare cît de mulți semeni poate.

Cartea e modulară și oferă, practic, 500 de contexte diferite de unde ai ce alege, investiga, problematiza. E vorba aici despre o Franță dură, prea des incorectă și ostilă, dar încă în stare de spirit autocritic. Cărți ca *Microficțiunile* lui Jauffret stau dovadă.

Alina Purcaru

46,90 lei

traducere
din limba franceză
și postfată
de Irina Mavrodin

LITERATURĂ

Quis sum?

Michael Ondaatje
Pacientul englez

Colecția „Biblioteca Polirom”
 Editura Polirom, 2011

28,45 lei

traducere din limba engleză
 și note
 de Monica Wolfe-Murray

Problema identității traversează ca un fir roșu opera de până acum a lui Michael Ondaatje (n. 1943). Provenit din îndepărtata Sri Lanka, educat în Anglia și naturalizat (din 1962) în Canada, scriitorul a trăit, cu intensitate maximă, „dedublările” culturale, descrise atât de plastic de Edward Said în *Orientalism*, folosindu-le ulterior ca sursă primară de inspirație pentru epica lui. Încă din primul roman publicat de autor (în 1976), *Coming Through the Slaughter* – biografia romanțată a pionierului jazzului din New Orleans, Buddy Bolden –, se simte compulsiia lui Ondaatje pentru naturile bipolare. Muzicianul-protagonist a fost schizoid, mai ales în ultimele luni de viață, când personalitatea scindată i-a întunecat complet rațiunea. Textul volumului e redactat „sincopat”, faptul trimițând simbolic la dualitatea irepresibilă a lui Bolden. Tema identității descompuse se va păstra și în cărțile de mai târziu. În *the Skin of a Lion* (1987) se ocupă de „depersonalizările” și „repersonalizările” imigranților canadieni din Toronto, de la începutul secolului al XX-lea, disecând psihologic angoasele zorilor de istorie. *Anil's Ghost* (2000) aduce în prim-plan drama unei femei din Sri Lanka, educată în America, dar revenită acasă și obligată să lupte cu stereotipurile mentalitare ale unei lumi pe care nu și-o mai poate asuma integral. *Divisadero* (2007) mută investigația identitară pe palierul relațiilor de familie, în condițiile în care familia aleasă pentru exemplificare narativă este amestecată ca descendență și profund ambiguă emoțional. În mod straniu totuși, noi nu-i vedem niciodată pe eroii lui Ondaatje luptându-se pentru a defini o

unică traiectorie a personalității lor. Ei acceptă confuzia identitară cu un fel de resemnare ontologică, părînd să înțeleagă, senin, că *dubla* ori *multipla* identitate reprezintă un dat al (post)modernității căreia îi aparțin.

Romanul cel mai aclamat al lui Ondaatje, distins cu Booker Prize, tradus în numeroase limbi (inclusiv în română, la Polirom – unde de altfel, foarte recent, a și fost reeditat), ecranizat cu imens succes, *The English Patient/Pacientul englez* (1992), transformă dilema identitară în nucleu epic. În timpul ultimului război mondial, Hana, soră medicală canadiană, îngrijește, în Italia, un pacient ars, supraviețuitor al unei terifiante prăbușiri aviatice. Amnezic, acesta pretinde că nu mai are nici o amintire din viața sa de până atunci. În realitate, el *a uitat deliberat* tot ce însemnase identitatea lui anterioară și, în primul rînd, că se numește László de Almásy. Membru într-o echipă engleză de cartografi și implicat într-o pasională relație adulteră cu Katherine (soția colegului său Geoffrey Clifton), „pacientul” a avut de îndurat furia soțului înșelat, care, știind de legătura celor doi, prăbușește intenționat avionul unde se află, la un moment dat, întregul triumfi amoros. Deși László și Katherine supraviețuiesc, bărbatul este nevoit să-și abandoneze iubita rănită pentru a aduce ajutoare. Spre uimirea lui, va fi arestat de britanici pentru spionaj, pierzînd-o definitiv pe Katherine. Drama identitară a eroului se oglindește, în roman, și în psihologiile altor personaje. Caravaggio (spionul canadian torturat de naziști) își „uită” vechea „ocupație” de hoț, Hana se depersonalizează în război, iar genistul indian Kip pierde, într-o clipă, tot ceea ce civilizația colonizatoare reușise să realizeze în ani lungi de „asimilare”. Deși integrat mentalității apusene, tînărul militar „se decompune” cultural aflînd că americanii au lansat bomba atomică la Hiroshima. Convingerea sa fermă este că ei nu ar fi făcut-o dacă în locul japonezilor s-ar fi aflat o *națiune albă*. Personajele lui Ondaatje stau, prin urmare, sub semnul „dublei critici”. De aici rezultă tipologii maleabile, dar și paradoxal de neconcesive.

Codrin Liviu Cuțitaru

LITERATURĂ

Invitație la proză scurtă

Alice Munro
Prea multă fericire
Editura Litera, 2011

În 1968, Alice Munro publică *Dance of the Happy Shades/Dansul umbrelor vesele*, volumul său de debut. La vremea aceea, scriitoarea canadiană era practic necunoscută în afara cercurilor literare, deși primele sale povestiri fuseseră publicate la începutul anilor '50. Succesul de care s-a bucurat acest volum – care îi va aduce un premiu literar prestigios, Governor General's Award – l-a luat prin surprindere până și pe tatăl său, căruia i-a dedicat de altfel cartea, acesta întrebându-o pe un ton îngrijorat cât a trebuit să plătească pentru a i se publica volumul. În plus, titlul unui scurt articol despre Munro apărut într-un ziar local și intitulat „Housewife finds time to write short stories”/„O casnică își găsește timp să scrie povestiri” constituie un bun punct de plecare pentru studierea mentalităților vremii și pentru înțelegerea dificultăților cu care se confruntau scriitoarele din Canada anilor '60-'70. De atunci, Munro a publicat încă douăsprezece volume de proză scurtă care i-au adus un respect enorm din partea criticilor și a cititorilor, culminând cu câștigarea prestigiosului premiu literar Man Booker International în 2009, an în care au mai fost nominalizați, printre alții, Peter Carey, E.L. Doctorow, Mario Vargas Llosa, V.S. Naipaul și Joyce Carol Oates.

Volumul *Prea multă fericire* este un nou tur de forță al scriitoarei canadiene. În plus, cele zece povestiri sînt o introducere potrivită în universul ficțional al lui Munro, continuînd temele din volumele precedente: complexitatea sexualității feminine, dificultatea cu care ne raportăm la trecut și la relațiile de familie, cunoaș-

terea și limitările ei, limitele interpretării realității și ale actului artistic, felul în care sînt trăite umilința și rușinea. Ceea ce surprinde este reîntoarcerea la atmosfera gotică din volumul de debut, amintind de literatura sudului american și în special de Flannery O'Connor. Povestirile din acest volum gravitează în jurul unor evenimente bizare și deseori violente: în „Pe culmea Wenlock” excentricul domn Purvis îi cere naratoarei să îi citească poezii complet dezbrăcată; în „Dimensiuni” un tată își omoară copiii într-un acces de furie; în „Joacă de copii” două fete aflate în tabără o înecă pe a treia, doar pentru că aceasta suferă de retard mintal – și exemplele ar putea continua.

Singura povestire care aparține unui alt registru este „Prea multă fericire”, o incursiune în viața Sofiei Kovalevski, prima femeie care a ocupat vreodată poziția de profesor de matematică într-o universitate europeană. Pentru Munro este un prilej perfect de a extinde teritoriul narativ cu care și-a obișnuit cititorii, aventurîndu-se dincolo de granițele provinciei Ontario, în Europa sfîrșitului de secol XIX, dar și dincolo de convențiile ficțiunii pure, prin juxtapunerea întâmplărilor istorice cu cele inventate.

În „What is Real?”, unul dintre puținele texte în care vorbește despre scriitura ei, Alice Munro oferă o descriere interesantă a experienței lecturii. În viziunea ei, textul nu trebuie văzut ca un drum unidirecțional care te duce de la un punct A la un punct B. Lectura unei povestiri nu trebuie în mod obligatoriu să înceapă în punctul A, ea poate bunăoară să înceapă undeva la mijloc, pentru ca apoi să continue în orice direcție. Textul este văzut ca o casă care trebuie locuită de cititor, și nu ca o distanță care trebuie străbătută. În plus, Munro explică faptul că ea nu citește niciodată pentru a afla „ce se întîmplă”, ci pentru a ocupa, fie și pentru o vreme, lumea povestirii. Această convingere – că ficțiunea este de fapt o construcție dinamică, vie, în mijlocul căreia cititorul se poate mișca după propriile reguli, devenind astfel complice la crearea sensului – poate oferi o cheie de lectură a povestirilor din acest volum.

49,90 lei

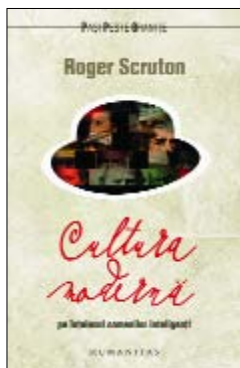
traducere din limba engleză
de Ioana Opaț

Dragoș Zetu

ESEU

*Un self-help
inchizitorial*

Roger Scruton
Cultura modernă pe înțelesul
oamenilor inteligenți
 Colecția „Pași peste granițe”
 Editura Humanitas, 2011

25 lei

traducere din limba engleză
 și note de Dragoș Dodu

În *Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți* (eseu din 1998) am descoperit un Roger Scruton filistin, iar pe alocuri de-a dreptul sinistru. Cartea pledează simandicos cauza culturii înalte, vitregită azi în societățile occidentale egalitariste. Filozoful expune o viziune monistă, puritană, asupra culturii și eliteilor ei, înlocuiește dogmele stângii cu dogmele conservatoare, iar argumentele debile pe care și întemeiază demersul oferă și mai multă muniție adversarilor. Primul capitol preia două înțelesuri ale conceptului „cultură” de la Herder, respectiv Humboldt. În următorul – un bizar memento –, Scruton evocă sentențios importanța mitului și ritualului religios în consolidarea comunităților arhaice, intrînd pe un domeniu studiat de alții (Eliade, de pildă) cu incomparabil mai multă competență. Se grăbește însă prea tare să ne deschidă mințile cu predici pătimașe, ca să-și mai amintească de istoricii religiilor. El reține cîteva noțiuni, cum ar fi „trib”, „rit de trecere”, „sacru”, „mîntuire”, pe care le repetă apoi obsesiv, indiferent că se referă la iluminism, romantism ori la cultura pop. Conceptul weberian de „lume dezvrăjită”, un alt tic, laolaltă cu termeni strabici precum „zgura contingenței”, „soarele rațiunii”, „centrul ființei” alcătuiesc un vocabular atît de pompieristic, încît te simți vinovat că nu rîzi cu lacrimi. Scruton susține o singură idee: religia, arta și etica sînt inseparabile. Experiența estetică nu are sens decît în măsura în care îți dezvăluie importanța

problemelor morale. Dacă nu aduc un spor de cunoaștere, nu ne fac mai buni și nu adună tribul în jurul unor valori perene, atunci literatura, muzica, pictura și-au ratat menirea (parcă am mai auzit asta undeva). Arta adevărată trebuie să fie serioasă, solemnă, adultă, încheiată la sutură. Ea e „înaltă” întrucît te saltă, la propriu, cît mai sus, la altitudini de unde nu mai ești capabil să distingi nimic în afara propriilor tale ineptii baritonale. Așadar, dragi cititori decăzuți, după ce aflăm că universul lui Odiseu nu era „o lume de consumabile” (ca să vezi!), ni se spune că problema noastră constă în incapacitatea de a trăi conform unor valori din vremuri cînd tinerii se căsătoreau virgini, iar bărbații se trosneau eroic în cap cu buzduganul. Exemplele sînt antologice. Autorul se întreabă îngrijorat dacă „e drept” să fii alături de Othello la finalul tragediei. Shakespeare îl lasă mereu perplex. Da, e drept să-i fii alături nu numai lui Othello, ci și mașinii de ucis Macbeth, ba chiar și unei fișnețe precum Anna, care se aruncă sub tren ca proasta. Nu știu cum aș putea răspunde întrebărilor penibile formulate de Scruton, căci el găsește în situații fictive prilejuri de pocăință și terapie. Nici din romantism nu pricepe mare lucru. Lui Shelley și lui Tennyson le reproșează că nu sînt sinceri (de parcă ne-ar păsa) și îi taie de pe listă. Numai antisemitul T.S. Eliot și Wagner trec impecabil proba înălțimii, iar cînd artiștii sînt prea influenți ca să fie beștelii, Scruton îi creștinează. *Olympia* lui Manet omagiază prin „mesaj” tradiția. Versurile lui Baudelaire vibrează de pioșenie (aici am căzut din fotoliu). Rugul arde cel mai bine la final. Dacă stîngiștii iubesc doar arta violată în stradă, conservatorii dau verdictul după exorcizare. Întrucît cultura pop reprezintă răul absolut, ce mai contează că-l pui pe Tarantino în aceeași oală cu Muzeul ororilor, și că nu vezi nici o diferență între Spice Girls și R.E.M.? Cartea lui Scruton demonstrează încă o dată că abordarea esteticului dinspre stînga sau dinspre dreapta are exclusiv consecințe nefaste, pentru artiști, pentru noi ceilalți, cărora ne place să citim, să vizionăm filme și să ascultăm muzică fără să ne bată nimeni la cap.

Alexandru Budac

ESEU

Cum ne întâlnim cu autorii antici

Ioana Costa
Papirus, pergament, hîrtie.
Începuturile cărții
Editura Humanitas, 2011

Dacă dorim să citim poemele lui Homer sau scrisorile lui Pliniu cel Tânăr credem că este de ajuns să scoatem din rafturile bibliotecii cărțile respective. Atunci cînd răsfoim un text antic, nu apreciem exact distanța care ne separă de versiunea la care avea acces un cititor din Antichitate. Uităm că pagina pe care o avem în fața ochilor este cea a unei ediții moderne, standardizate, din era tiparului, al cărei conținut este rezultatul unor aproximări succesive.

Editorii sau traducătorii textului nu au avut sub ochi manuscrisele autentice, scrise de mîna autorilor clasici, greci sau latini. Nu a supraviețuit trecerii vremurilor nici măcar un mic fragment autograf al acestora și nici o primă copie după original. Așadar, atunci cînd citim un autor antic, avem acces la un text reconstituit, care a ajuns pînă la noi în urma unui lung șir de copii. Totuși, acest text a primit o formă cît mai aproape de original, în urma muncii migăloase, de tip detectivistic, a filologilor.

Cartea profesoarei universitare Ioana Costa propune o prezentare a instrumentelor de lucru de care dispune filologia clasică, în vederea reconstituirii formei originare a operelor literare antice. Adevărata sarcină a filologilor este tocmai reconstituirea și restituirea unei forme textuale cît mai apropiate de versiunea originală. Manuscrisele antice nu au mai ajuns pînă la noi, ca urmare a perisabilității suportului (papirusul); nu ne-au rămas decît copii după copii,

reproduse de scribii Antichității târzii sau ai Evului Mediu. Ori de cîte ori un manuscris este copiat, cu siguranță se vor strecura greșeli, se vor insinua modificări. Un copist este neatent, altul nu înțelege modelul anterior, vechi de cîteva secole, și transcrie greșit multe cuvinte, un altul omite rînduri sau paragrafe întregi, alt copist intervine în text, modificîndu-l, și așa mai departe. Iată de ce toate manuscrisele cunoscute ale unei opere antice trebuie comparate migălos, în încercarea de a reface textul original.

Filologia nu este o disciplină nouă, ea a apărut încă din Antichitate. Nevoia de stabilire a textului autentic se manifestă deja la erudiții Bibliotecii din Alexandria (sec. II î.Hr.), care s-au confruntat cu nenumărate manuscrise, variane ale aceluiași text. De exemplu, manuscrisele homerice au circulat într-un mare număr de copii, deosebite între ele. Aceste texte, incomplete, alterate ca urmare a copierilor succesive, au fost comparate de învățații Bibliotecii din Alexandria, care au stabilit un text standard, transcris în 24 de rînduri. De fapt, diviziunile scrierilor unor autori antici sînt rezultatul intervenției filologilor moderni, care au stabilit textul, împărțindu-l în capitole.

Munca filologului nu se reduce doar la compararea textelor, el trebuie să fie și paleograf, și istoric al cărții sau al lecturii. În acest sens, Ioana Costa face următoarea precizare: „Este cert că deosebirile materiale dintre cărțile antice și cele moderne au influențat cititorul în relația lui cu textele literare.” Autoarea se ocupă și de evoluția suporturilor cărții și a instrumentelor de scris, de la tăblițele de argilă, la ruloul de papirus și apoi la codexul de pergament ori de hîrtie, urmărind și formele de transmitere și de păstrare a textelor, în bibliotecile antice și în universitățile medievale.

Bucurîndu-se de o expunere clară, didactică, lucrarea Ioanei Costa este un ghid folositor nu numai studenților filologi, ci și cititorilor interesați de istoria culturală.

Alexandru Ofrim

22 lei

SF

SF-uri apocaliptice

Martin H. Greenberg (ed.)

Sfârșitul lumii.

Povestiri despre Apocalipsă

Colecția „Antologiile Millennium”,

Millennium Books, 2011

40 de lei

traduceri
din limba engleză
de Sanda Andronache,
Sbauki Al-Gareeb,
Roxana Brinceanu,
Loredana Frățilă-Cristescu,
Alex Maniu,
Ana-Veronica Mircea,
Dan Popescu

Sfârșitul lumii. Povestiri despre Apocalipsă este una dintre cele mai interesante antologii apărute în ultima vreme la noi, și nu neapărat ca temă (pentru că una asemănătoare – *Tărîmurile pustiite. Povești ale Apocalipsei* –, editată de John Joseph Adams, a apărut la Nemira în 2010), ci pentru că antologia asta e ca o gală MTV Music Awards la care concertează Rolling Stones, Aerosmith, U2 și, să zicem, Foo Fighters, ca să adăugăm și oleacă de alternativ, de (*new*) weird. E greu să faci o listă cu o parte dintre autori, cîtă vreme antologatorul a reușit să-i adune între copertele aceleiași cărți pe George R.R. Martin, Neil Gaiman, Roger Zelazny, Arthur C. Clarke, Nancy Kress, Orson Scott Card, Michael Swanwick, Gregory Benford, Robert Silverberg, Poul Anderson etc.

Antologia este realizată de Martin H. Greenberg, poate cel mai prolific autor de antologii, cu cele peste 2000 de volume publicate și traduse în 33 de limbi. Cartea beneficiază și de o introducere scrisă de Robert Silverberg (unul dintre clasicii în viață ai sefeului mondial – Grand Master, patru premii Hugo, cinci Nebula, nouă Locus, Campbell Memorial...), în care este parcursă în fugă istoria istoriilor despre sfârșitul lumii, de la poveștile spuse la lumina focului prin peșteri la *Gilgamesh* și de la „revelația Sfințitului Ioan” (revelația?! – domnule traducător Dan Popescu, domnule redactor Florin Pîtea!) la textele selectate de Martin H. Greenberg pentru această antologie.

Iar textele sînt fie dezamăgitoare, ca al lui Rick Hautala sau al lui Neil Gaiman, din prima parte, intitulată „Tunet sau scîncet?” și destinată povestirilor despre nervi și violență care pot duce (și uneori chiar duc) la sfârșitul lumii, fie

dezolante prin tema abordată, dar întru totul îmbucurătoare prin realizare, între ele remarcîndu-se „Lucifer”, de Roger Zelazny, scurtă cît un poem și la fel de intensă.

În secțiunea „Viața după sfîrșit” se ajunge la ceea ce antologiile despre sfîrșitul lumii sînt de fapt, adică povestiri despre supraviețuitori, despre adaptare și lupta pentru acea viață de după sfîrșit. Printre textele subsumate acestei teme se remarcă cel al lui Michael Swanwick, publicat inițial în 1980, în cea de-a 11-a antologie din seria *New Dimensions*, editată de același Robert Silverberg, o poveste despre o Americă pe gustul amatorilor de SF optzecist american, cu aromă de cyberpunk...

Partea a patra, „Viitoruri sumbre”, îndepărtate ne pilejuiește o întîlnire cu Robert Sheckley („Magazinul de lumi” este una dintre povestirile care se rețin din această antologie: bărbatul care dă tot ce are și zece ani din viață pentru una dintre variantele posibile de lumi... veți vedea care... este un personaj cît se poate de uman într-un gen care, de multe ori, nu prea dă multe parale pe personaje), George R.R. Martin (povestirea acestuia face parte și din cealaltă antologie, a lui John Joseph Adams, și tot plină de clișee mi-a părut și de data asta), Arthur C. Clarke și John Helfers, ultimii doi participînd cu expuneri, de pacă ar fi lipsit la lecția cu *show, don't tell*.

În fine, artileria grea vine la urmă: Robert Silverberg și Poul Anderson, doi mari maeștri, umplu secțiunea „Martori la sfîrșitul lumii” cu două povestiri clasice, așa cum se scriau pe vremuri, două povestiri despre călătorii în timp, în care marele final este prezentat fie ca o atracție turistică, fie ca o țintă pe care protagonistul nu și-a propus-o, dar spre care se îndreaptă dincolo de propria-i voință.

În concluzie, o temă generoasă, ale cărei ramificații au fost intuite perfect de antologator, iar acesta a știut să-și aleagă colaboratori care să participe cu o calitate superioară a textelor, dar și cu nume vandabile. 19 autori, 19 tratări diferite ale temei și cineva care să pună totul în operă – iată secretul acestei antologii din care toată lumea rămîne cu ceva.

Michael Haulică

FILOZOFIE

Privirea stoică

Cristian Bejan
Preocuparea de sine
în filosofia stoică
 Editura Grinta, 2011

Nu există preocupări notabile de exegeză a stoicismului în filozofia română contemporană. Gîndirea românească interbelică și, foarte sporadic, deceniile următoare au oferit o serie de traduceri al căror stil a evoluat de la o literaturizare specifică debutului secolului al XX-lea în traducerile clasicilor în limbi moderne (echivalentă cu o percepere a textului filosofic antic drept unul cu valențe mai degrabă literare decît strict conceptuale și traducibile „la cuvînt”) spre o înscriere tot mai largă în stilul traducerilor apropiate de litera originalului. Toate acestea însă au preferat stoicismul roman, oferind studiosului impresia că partea cea mai importantă a stoicismului este cea de redactare latină și de orientare etică. Au apărut, în anii recenti, traduceri foarte importante din Cicero și Seneca (excelenta versiune de la Polirom a Ioanei Costa la *Epistulae* dovedește nivelul foarte înalt al alcătuirii acestor versiuni). Totuși, piesa fundamentală lipsește: cînd le spui studenților că, de fapt, stoicismul grec, și nu cel latin, e mai apropiat de principiile acestei filosofii, că literatura stoică de limbă latină este doar derivatul etic al unei filosofii care a oferit în epocă o replică foarte consistentă logicii și fizicii aristotelice, informația este dată drept un exotism. Și nu ar trebui să fie așa, dacă în mediile studioase de limbă română am avea o versiune bilingvă a *Fragmentelor vechilor stoici*, editată de baronul von Arnim cu mai bine de o sută de ani în urmă și care acum se află, la noi, abia în curs de traducere.

În echipa celor care alcătuiesc această versiune face parte domnul Cristian Bejan, a cărui carte, *Preocuparea de sine în filosofia stoică*, apărută de cîteva săptămîni la Grinta, face o

subtilă analiză a nașterii ideii de for interior și cauzalitate fizică în filosofia stoică, de tradiție greacă și romană. Nu vreau să fac o prezentare ipocrită: Cristian a fost colegul meu de bancă la limbi clasice, a fost cel mai bun, mai răbdător și mai inteligent student al distinsei Frieda Edelstein. A dat o versiune minunată la Augustin, *De vera religione*, de cîteva zile i-a apărut o traducere din Lactantius și pregătește o versiune română savantă la *Cître sine* a lui Marcus Aurelius. Cartea lui despre forul interior este o construcție care știe să reunească istoria zeului din adîncimea sinelui, pomenit în *Alcibiade* și lecturat prin celebrele *Prelegeri* ale lui Foucault, cu conceptele forului interior, cu categoriile logicii fondate pe asentiment și corespondente conceptului prieteniei, construcției celuilalt și înrudirii cu divinul gîndite în stoicismul vechi și mediu, pentru a proiecta toată această construcție spre o analiză pas cu pas a diferitelor paliere ale Antichității tîrzii. Știam manuscrisul de dinaintea apariției sale și nu aș putea decît să leg editorul lui la un car de luptă și să îl trag prin praf ca pe Hector, pentru a fi maltratat fonturile cîtorva fragmente grecești date în notele savante ale autorului.

Spre finalul ei, cartea dedică un amplu comentariu „privirii din cer” pe care Marcus Aurelius o propune ca drum spre conștiința de sine. O temă frecvent comentată, dar în care Cristian Bejan știe să vadă cheia temei subiectului stoic. Aici, instaurîndu-se ca limită a lumii, istoria subiectului cunoaște marea ei sărbătoare la care au predispus-o stoicii: a te găsi pe tine însuși descoperind că tocmai această *acaparare* este o continuă *pierdere de sine* în individualitățile acestei lumi, privită ca măruntă și acceptată astfel *pentru că* este văzută de oricare dintre aceste individualități, cu condiția să știe să facă, interior, exercițiul contemplației maxime, ca și cum ar privi lumea din cer, și pe sine cu ea odată. Cînd ai trăit această experiență, poți asuma exilul, marginalitatea, amuzamentul eternului spectator, retragerea în propria hărnicie educată a edițiilor de înaltă operă culturală, știind că locuiești, calm, centrul.

Alexander Baumgarten

23 lei

ISTORIE

O carte inteligentă pentru vacanță

Cynthia Stokes Brown
Istoria lumii de la Big Bang
pînă în prezent
Editura Litera Internațional, 2011

40 lei

traducere din limba engleză
Laurențiu Dulman

Dacă aș fi fost editor în România și ar fi venit la mine un autor propunându-mi o istorie a lumii de la facerea ei și pînă ieri în nici 400 de pagini, i-aș fi mulțumit frumos și l-aș fi poftit pe ușă afară, evitînd o a doua întâlnire cu el în următorii 200 de ani. Cynthia Stokes Brown m-a făcut însă să înțeleg ce greșeală aș fi comis. Profesoară universitară de istorie la bază, odată ieșită la pensie ea a lucrat doi ani de zile la o carte *despre tot*, iar rezultatul e un volum pe care-l recomand ca fiind una dintre cele mai potrivite cărți pe care mi le pot imagina pentru vacanța unui om inteligent.

O istorie care începe la expansiunea Universului (cu 13,7 miliarde de ani în urmă) și merge pînă la „tigrii asiatici”, la „dilema declinului Occidentului” sau a „încălzirii globale” (trezind și prin discutarea tezei lui Max Weber privind legătura dintre capitalism și etica protestantă) cu siguranță va avea măcar ceva care să vă intereseze. Autoarea scrie clar și fără să dea verdicte (iar traducerea românească e meritorie). Teza cărții este categoric una evoluționistă, iar autoarea are bunul-simț (și uneori umorul) de a puncta narațiunea cu tot felul de ipoteze, enigme sau paradoxuri dintre cele mai fascinante. Punctul de start este *Big Bang*-ul original (expresia, ca atare, datează din 1952 – de la un astrofizician britanic ce explica la BBC cum a luat naștere Universul), iar cei ce acceptă această va-

riantă mai au ocazia să afle că la cîteva mii de miliarde de grade, materia și energia sînt intersanjabile; că Universul nostru – rezultat al echilibrului a patru forțe (gravitația, electromagnetismul, forța nucleară tare și forța nucleară slabă) – ar fi putut fi precedat de alte universuri, care să nu fi ajuns la acest echilibru și să nu fi durat; că fiecare bucățică de aur de pe planeta noastră provine din stele gigantice care au explodat în spațiu încă înainte de apariția Soarelui (aurul inelelor dvs. are o vechime de 4,5 miliarde de ani); că suprafața Pămîntului e acoperită în proporție de 65% cu apă și, întîmplător sau nu, același este și procentajul de apă din corpul nostru; că rasa noastră putea să dispară de n ori, din diverse motive, dar tot sîntem abia în copilăria speciei; că băncile de sînge din SUA păstrau, pînă în 1952, separat sîngele de om alb și de om negru – iar azi predomină ideea că am fi rude cu toții la bază, măcar prin cei abia 15.000 de indivizi ai speciei noastre care existau, se pare, cu 70.000 de ani în urmă; că între domesticirea cîinelui și cea a pisicii e o diferență de aproape 10.000 de ani (!); că în India, încă și azi, există 3000 de caste (care conțin 25.000 de subcaste) – deși sistemul de caste a fost abolit prin lege; că încă nu avem o explicație pentru faptul că primele religii ale lumii au apărut aproape simultan în mai multe zone ale lumii; că fabricanții de mătase din China au păstrat atît de bine secretul lor încît grecii, romanii ș.c. au crezut multă vreme că mătasea se face din scoarță de copac (bizantinii au aflat adevărul abia în secolul al VI-lea d.Hr.); că, dacă bătălia de la Constantinople din 717-718 s-ar fi soldat cu victoria musulmanilor, toate statele Europei de azi (și poate și SUA, Australia, Canada etc.) ar fi fost musulmane; că hîrtia a apărut în China din ideea unui eunuc de curte, dar s-a răspîndit abia 400 de ani mai apoi, din dorința unui împărat de a-și structura birocrăția imperială; că praful de pușcă a fost inventat de niște alchimisti care căutau de fapt un leac al nemuririi (!); și încă multe astfel de lucruri, într-un volum care curge ca o poveste interesantă și plină de tîlcuri, despre noi înșine.

Adrian Cioroianu

ISTORIE

O lectură-vaccin

Tony Judt
Reflecții asupra
unui secol XX uitat.
Reevaluări
Editura Polirom, 2011

Tony Judt este cunoscut publicului de la noi mai ales pentru eseu *România: la fundul grămezii* și pentru monumentală *Epoca postbelică: o istorie a Europei de după 1945* (Editura Polirom, 2008). Născut în 1948 la Londra (într-o familie evreiască cu origini est-europene), cu un doctorat la Cambridge despre Franța anilor 1920, stabilit ca profesor la New York University după escale profesionale la Berkeley și la Oxford, decedat în 2010, Tony Judt a fost un intelectual angajat civic, un istoric preocupat să explice semenilor atât trecutul, cât și implicațiile sale asupra problemelor prezentului.

Editura Polirom ne oferă acum o culegere reprezentativă de 25 de eseuri elaborate în anii 1994-2008, eseuri care ilustrează câteva dintre preocupările centrale ale lui Tony Judt. Dintre aceste eseuri, 16 au fost inițial recenzii la alte cărți (recenzii remarcabile, de amplă respirație intelectuală, publicate – majoritatea – în prestigioasa *New York Review of Books*). Tony Judt pornește de la constatarea că lumea actuală se desparte prea grăbită de trecut, că „o jumătate de secol de prosperitate și siguranță ne-a făcut pe noi, cei din Vest, să uităm traumele politice și sociale ale nesiguranței în masă [...], a făcut ca o generație politică mai tânără să ia de bune aceeași stabilitate și același calm ideologic“, astfel încât „ne-am pierdut capacitatea de a concepe politica publică dincolo de un economism îngust. [...] Prin urmare, ne descriem scopurile colective exclusiv economice – prosperitate, creștere, produs intern brut, eficiență, productivitate, rată a dobânzii, performanțe pe pia-

ța de acțiuni – ca și cum toate acestea nu ar fi doar mijloacele de atingere a unui scop social sau politic urmărit colectiv, ci scopuri necesare și suficiente în sine.“ Or, o asemenea simplificare și amnezie colectivă este, în opinia lui Tony Judt, un risc pentru societatea actuală.

Cele mai multe eseuri sînt axate pe destinele frămîntate ale unor personalități reprezentative, unele încă celebre (precum Albert Camus sau papa Ioan Paul al II-lea), altele uitate (precum Manès Sperber sau Whittaker Chambers). Nuanțat întotdeauna, Tony Judt nu este însă ezitant în analizele sale, evidențiind atît curajul civic al unui Edward Said, cît și mărginirea mediocră a unui Louis Althusser. Cititorii pasionați de relațiile internaționale vor avea delectarea de a citi, alături de eseurile despre intelectuali, remarcabile analize ale crizei rachetelor din 1962, ale politicii externe a administrației Nixon sau ale implicațiilor războiului israeliano-arab din 1967. Iar cei interesați de problemele economice și sociale ale actualității vor găsi în volum o remarcabilă privire comparativă asupra Statelor Unite și Europei, ca și o pasionată pledoarie pentru valoarea istorică a statului social conturat în Europa apuseană în perioada postbelică, ce a asigurat legitimitatea capitalismului și a generat condițiile pentru creșterea economică cea mai rapidă din istoria omenirii de pînă acum.

Pentru publicul românesc, prea adesea expus unor discursuri maniheice izvorîte din înșelătoare certitudini, analizele nuanțate ale lui Tony Judt pot fi un util vaccin, care ne amintește că dincolo de extreme și de oportunități lipsiți de alte repere decît egoismul absolut, mai există și căi ale verticalității morale și lucidității intelectuale, cum ar fi, de exemplu, sensibilitatea de stînga impregnată de valorile democratice și consecvent adversară comunismului. Dincolo însă de „mesaj“, eseurile lui Tony Judt invită la revizitarea complexității și bogăției umane a secolului al XX-lea și sînt un festin pentru toți cei împătimiți de lectura intelectuală.

47,95 lei

traducere
 de Lucia Dos
 și Doris Mironescu

Bogdan Murgescu

AFACERI

*Business-ul
ca distracție*

Richard Branson
Afacerile dezbrăcate.
Aventurile unui antreprenor
internațional
Editura Publica, 2011

55 lei

*traducere din limba engleză
de Alina Popescu*

Fiind (încă) în sezonul vacanțelor, mi-am propus să găsesc o carte care să reușească să fie în același timp distractivă și conectată la problematica globală pe care o urmăresc de obicei în recenzii. Cele două candidaturi ajunse pe lista scurtă au fost Steve Jobs și Richard Branson, mai precis cărțile (ambele apărute la Editura Publica) despre cum și-au construit cei doi afacerile. Am ales cartea lui Branson pentru că promitea să fie o lectură nu doar instructivă, ci și amuzantă.

La fel ca toate celelalte afaceri ale lui Branson, mogulul din spatele trustului Virgin, cartea își propune să fie atipică pe nișa atacată, cea a ghidurilor de reușită în lumea afacerilor globale. Marea diferență față de alte cărți ce abordează tema este că nu oferă rețete sigure, ci îi îndeamnă pe amatorii de antreprenariat să adopte un stil de business bazat pe instinct, care nu refuză aventura și pericolele. Modelul de business al lui Branson nu este altceva decât reflectarea în afaceri a unui stil de viață ale cărui principale coordonate sînt pasiunea, distracția și dorința de a crea lucruri noi. Privind retrospectiv, Branson realizează că motivul pentru care a ales să renunțe la liceu, la vîrsta de 15 ani, și să se apuce de afaceri a fost nu dorința de a avea mai mulți bani, ci aceea de a putea face ce își dorea, punîndu-și creativitatea la treabă.

În ciuda dezvoltării aparent haotice a afacerilor sale, în multe și diferite domenii și piețe, Richard Branson susține că a urmărit constant, în tot ceea ce a făcut, un set de valori și principii care i-au garantat succesul. Alegerea oamenilor, construirea brandului, livrarea produselor și a serviciilor, învățarea din greșeli, inovația, im-

portanța leadership-ului și responsabilitatea socială sînt elementele fără de care imperiul Virgin nu ar fi putut exista, spune autorul. Cele șapte elemente sînt tratate separat, în cîte un capitol presărat cu anecdote și exemple sugestive. Aflăm, de exemplu, despre modul neconvențional prin care Branson își recrutează angajații, bazîndu-se pe capacitatea de a detecta și de a pune în valoare calitățile speciale și potențialul creativ al acestora. Un colaborator temporar de încredere pe care Branson îl invită la reședința sa și îl interviează din pat în vederea unui job permanent, o masează cu abilități de comunicare devenită manager de hotel, un puști african pasionat de muzică, ajuns motorul diviziei muzicale a concernului Virgin sînt doar cîteva exemple prin care autorul își susține ideea că cea mai bună politică de „resurse umane” – sintagmă pe care, de altfel, o urăște, preferînd să vorbească despre oameni, și nu despre resurse – este aceea prin care oamenilor li se dă șansa să fie creativi.

Alte exemple spumoase vin din acțiunile de promovare a produselor nou lansate de companiile din trustul Virgin, în care eroul principal este chiar Branson. Lansarea de către acesta, în costumul lui Adam, în care frunza este înlocuită cu un telefon mobil, a parteneriatului între divizia de telefonie mobilă a trustului și MTV a dorit să transmită ideea că oferta Virgin nu are nimic de ascuns, încadrîndu-se perfect într-o strategie de branding bazată pe nonconformism și transparență.

Dincolo de elementele picante, folosite cu inteligență în construcția brandului Virgin, autorul reușește să ne ofere o filosofie solară a afacerilor, construită pe principii solide, încercînd să ne convingă că este posibil să faci bani prin mijloace etice și să te și distrezi, făcînd ceea ce îți place. Pînă la urmă, susține Branson, succesul nu înseamnă mai mulți bani sau mai multă putere, ci să fi creat lucruri de care să fii mîndru. Cu peste 300 de companii în portofoliu, la care se adaugă un set impresionant de inițiative de responsabilitate socială, de la lupta anti-SIDA la reducerea emisiilor de gaze poluante, se poate spune că are toate motivele să fie mîndru.

■
Bogdan Barbu

ARTE

Un București alternativ

Anca Benera, Alina Șerban
București. Materie și istorie.
Monumentul public și distopiile lui /
Bucharest. Matter & History. The
public monument and its discontents
Editura Institutului Cultural Român, 2011

Conceput de artista Anca Benera și istoricul de artă Alina Șerban, acest volum reunește eseuri critice privind construcția și reconstrucția memoriei colective, studii de caz legate de treisprezece monumente (unele dispărute astăzi) și un CD funcționând ca un ghid audio al unui muzeu fictiv.

În introducerea „Monumente și momente“, semnată de Alina Șerban, este explicat demersul Ancăi Benera, inițiatoarea acestui proiect: „Intenția artistei este de a înregistra în formatul unei cărți *starea de excepție* sub care ființează monumentul public și de a investiga diversele mecanisme sau diversele aspecte ale dimensiunii sale publice, urmărind în ce măsură monumentul – ca obiect al istoriei – suferă transformări de natură fizică sau simbolică sub impulsurile prezentului.“ Cititorului i se propune, așadar, o reflecție asupra relației ambigue dintre realitatea istorică și cea contemporană, dintre materie și simbol, pornind de la câteva întrebări importante: *cum, în ce fel și de ce* supra-viețuiesc reprezentările în spațiul public.

Studiile de caz prezentate în carte sînt structurate cronologic, pornind din 1848 pînă în 1989. Povestea monumentelor din București urmărește cele două extreme ale existenței lor: glorificarea conducătorilor și distrugerea iconoclastă în funcție de interesele politice ale momentului. Turul fictiv printre monumente azi dispărute, la care asistăm citind fișele și ascultînd vocea sobră a ghidului nostru virtual, este completat de textele critice în măsură să problematizeze rescrierea istoriei prin manipularea

memoriei colective. Destinul public al statuilor este întotdeauna legat de relația memoriei cu puterea. Odată cu instalarea dictaturii proletare a fost declanșat și procesul de înlăturare a statuiilor regale și a monumentelor unor personalități ce aminteau de regimul monarhic. Printre exemplele amintite aici se numără: *Monumentul Pache Protopopescu*, sculptat de Ion Georgescu, *Monumentul I.C. Brătianu*, realizat de Ernest-Henri Dubois sau *Statuia lui Carol I* realizată de Ivan Meștrović, inaugurată în 1939, dărîmată în 1947 și înlocuită acum cu cea realizată de Florin Codre în 2010 (o soluție care a generat controverse). În 1989 are loc un nou val iconoclast în toată Europa de Est, cînd statuile asociate regimului totalitar sînt transformate în „contramonumente“, distruse sau exilate la periferia orașului. Exemplele statuilor lui Lenin și Petru Groza depozitate la Mogoșoaia sînt deja cunoscute, nefiind singulare în fostul bloc comunist.

Ioana Vlasu are o intervenție critică în această secțiune a cărții, prin care explică felul cum vîrtejul ideologic antrenează cu sine acte de distrugere, vandalism și iconoclastism ce nu țin cont de creatorii statuilor sau de valoarea artistică a acestora, ci doar de mesajul lor politic. Acest fenomen a dus la apariția unor „cimitire de statui“, „antimuzee“ și „contramonumente“ în toate țările din Estul Europei, demonstrînd, printre altele, că „sculptura publică, gîndită pentru eternitate“ devine, de fapt, „o artă efemeră“. Cel mai important motiv al exilării monumentelor unui trecut negat este potențialul critic latent al acestora. Robert Fowkes vorbește despre „neobișnuita viață de apoi a monumentelor realist-socialiste“, subliniind tocmai puterea lor de a adopta o poziție critică față de prezent.

Cercetarea de față se dovedește un foarte bun prilej de a privi mai de aproape felul în care toate sistemele politice își apropiază spațiul public, transformînd sau, mai potrivit spus, manipulînd la nesfîrșit discursul oficial asupra istoriei. Importanța acestei cărți constă tocmai în faptul că investighează mecanismele asumării și negării trecutului, în funcție de interesele politice ale prezentului.

Diana Marincu

98 lei

ediție bilingvă
(română-engleză)

SPIRITUALITATE

Nici oamenii buni nu sînt perfecți...

Debbie Ford
De ce oamenii buni fac lucruri rele?
Cum să nu fii
cel mai mare dușman al tău
Editura For You, 2011

20 lei

traducere din limba engleză
de Daria Vasilescu

După *Partea întunecată a căutătorilor de lumină*, *Întrebările potrivite* și *Secretul umbrei*, o a patra carte semnată Debbie Ford apare la Editura For You. Autoare de succes în Statele Unite ale Americii, creatoare a workshop-ului „Procesul umbrei”, Debbie Ford nu spune multe lucruri noi în cel mai recent volum al său, prin comparație cu cele anterioare. Genul acesta de cărți, la granița dintre psihologie, *self-help* și spiritualitate, se erodează ușor, iar apetitul cititorului pentru lecturi de consiliere terapeutică scade în timp, mai ales în cazul intelectualului imaginativ. Totuși, dacă e onest și pacient, recunoaște că e posibil ca o atare carte să-i fi fost de folos într-un moment de impas existențial (exclus snobii). De ce? Pentru că ne descurcăm greu cu umbra.

E, mai întîi, greu să înțelegi ce înseamnă (Jung ajută, dar nu excelează în explicații și cu atît mai puțin în aplicații) și, apoi, infinit mai dificil să o identifici și să știi ce să faci cu ea. Așa încît cărțile precum aceasta sînt simple (intenția lor este de a clarifica, nu de a complica – în fond, cum vi s-ar părea o lucrare despre umbră mai obscură decît propriul ei subiect?!), dar, mai ales, utile. Sînt lucrări de popularizare a unei teme (e drept, de sorginte psihanalitică) transformate în ghiduri practice. Citindu-le, pu-teți risca cel mult plictisul ori enervarea de a fi

puși în discuție și sfătuiți ca la școală, dar se presupune că exact asta ați și căutat atunci cînd ați decis să aflați „de ce oamenii buni fac lucruri rele”. Eu nu vă voi satisface curiozitatea. Citiți cartea!

Sînt și alți autori contemporani din Statele Unite ale Americii care au abordat tema umbrei – de altfel, ea reprezintă un topos comun în acest trend spiritual american (despre care am mai scris), din care și Debbie Ford face parte (și despre ea am mai scris) și în care toată lumea se cunoaște foarte bine cu toată lumea și toți se citează între ei (Neale Donald Walsh, Paul Ferrini, Deepak Chopra și mulți, mulți alții). Nu știu de ce, cînd îi citesc, am uneori sentimentul că mă aflu în fața unei rețele *multi-level* de marketing spiritual, un fel de Amway al dezvoltării personale... Dintre toți însă, cred că Lisa Bourbeau, cu *Cele cinci răni care ne împiedică să fim noi înșine* (Editura Ascendent, 2007), se apropie cel mai mult de abordarea lui Ford din *De ce oamenii buni fac lucruri rele?* sau, mai bine spus, aceasta din urmă continuă direcția celei dintîi. Ambele descriu tipologii de măști, de *persona* și ce se ascunde în spatele lor.

Totuși, ceva este nou în cea mai recentă carte a lui Debbie Ford. Tonul, vocea. Un ton ușor mai apăsător, o voce a maturității care știe să numească răul cu exactitate, fără eufemismele pe care le-am suspectat nu de puține ori de ipocrizia corectitudinii politice crescute la umbra nediscriminativă și, uneori, periculoasă a postmodernității. O, postmodernitatea, acest comunism bonom al valorilor culturale care, tradus în termeni spirituali, cel puțin, a dat numeroase și subtile nonsensuri...

Și, fiindcă veni vorba, mi-a atras atenția o formulare a lui Ford pe care nu cred să o mai fi auzit: a-l ierta inclusiv pe Dumnezeu (după ce i-am iertat pe toți ceilalți și pe noi înșine), pe care sîntem furioși undeva, în cotloanele cele mai ascunse ale părții întunecate din noi. De ce? Pentru lumea imperfectă și răul din ea... Nu știu ce să zic. Ce-i drept, oameni sîntem...

Alice Popescu

PSIHOLOGIE

Telepatia ca psihanaliză

Sigmund Freud, Despre vis
Colecția „Psihologia pentru toți”
Editura Trei, 2011

Dacă ideile lui Freud despre interpretarea viselor au ajuns – pe căile popularizării – la marele public, astfel încât ele sînt azi circulabile ca un bun comun, materialele în care psihanalistul face referire la fenomenele oculte sînt mai puțin cunoscute și frecventate.

Desigur, atitudinea sa față de astfel de fenomene nu este surprinzătoare: ocultismul nu poate deveni o știință din cauza lipsei de rigoare a demonstrației, a lipsei instrumentelor de evaluare a obiectului de studiu și, mai ales, a existenței convingerilor apriorice în locul curiozității științifice autentice.

Totuși, fenomenul telepatiei îl atrage, în cele din urmă, avînd ca rezultat prelegerile *Psihanaliză și telepatie* (1921) și *Psihanaliză și vis* (1922), pe care le regăsim în volumul recent apărut la Editura Trei.

Cu adevărat demn de remarcat – mai ales aici unde prelegerile nu au un scop defensiv, ci cel puțin unul de a delimita psihanaliza de domeniul cu mare putere de seducție la nivel popular – este stilul spumos al compozițiilor sale, în care rigoarea absolută se îmbină cu materialul de analiză (adesea ales în mod conștient cît mai condimentat), obținîndu-se un fel de viclenie (de bună-credință!) a parcursului demonstrativ.

Într-un fel, Freud aplică, în registru teoretic, aceeași strategie pe care o deconspiră în cazul persoanelor așa-zis clarvăzătoare, pe care pacienții săi le invocă uneori în legătură cu anumite experiențe ținînd, în interpretarea acestora, de ocult. Anumite premoniții, pe care mediumurile le fac solicitanților, nu se adeveresc, însă revelează detalii din viața acestora sau a persoanelor cunoscute lor, pe care, în mod real, ar fi imposibil să le cunoască. Și totul se

întîmplă avînd la dispoziție doar o dată pe baza căreia mediumul face un calcul astrologic sau amprenta mîinii solicitantului în nisip, pe care mediumul o interpretează.

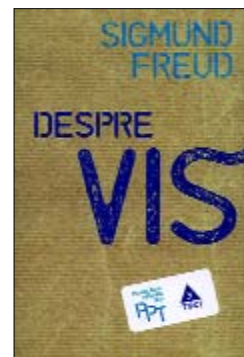
Vigilent, Freud explică astfel metoda: amprenta sau calculul astrologic sînt simple activități menite să abată gîndurile mediumului într-o altă direcție decît situația în cauză, astfel încît acesta să poată capta, de la solicitant, *pe o cale necunoscută*, anumite gînduri care conțin informațiile revelate apoi. Psihanalistul crede că o astfel de premoniție este posibilă printr-un „transfer de gînduri” de la solicitant la medium, transfer funcționînd după același principiu al formării visului care nu este altceva decît *realizarea unei dorințe refulate*.

O femeie îi scrie psihanalistului mărturisindu-i un fenomen telepatic (dintr-o lungă serie): pe 22 august 1914 își aude foarte clar fratele aflat pe front strigînd „mamă, mamă”. Mama sa declară că a perceput același mesaj în același timp, iar în realitate fiul a murit în acea zi. Faptul că sora a auzit mesajul este interpretat ca o convingere care a luat naștere în mintea ei cu ocazia relatării mamei, din dorința inconștientă a fetei de a se substitui acesteia, astfel încît fratele să-i devină fiu. Cît despre mesajul perceput de mamă, „nu incumbă aici să cercetăm experiența” – declară Freud.

Unei alte femei, de 27 de ani, cu un soț steril, i se prezice că la 32 de ani va avea doi copii. La 40 de ani, tot fără copii și suferind de o nevroză gravă, femeia devine pacienta lui Freud. Acesta descoperă același model al dorinței de substituție a mamei pentru a avea un copil de la tată, tocmai pe baza elementului 32, care este exact vîrsta la care mama pacientei avusese, într-adevăr, doi copii. Cum însă a putut apărea în mintea prezicătorului acest număr? – aceasta se „explică” tot ca transferul unor gînduri intense, *pe aceeași cale necunoscută*.

Concluzia este că psihanaliza ar stimula dezvoltarea telepatiei explicînd, cu instrumentele ei, anumite fenomene de această natură. Cît despre partea lor incomprehensibilă, Freud declară: „nu am opinii pe acest subiect, nu știu nimic despre el.”

Stefania Mihalache

18 lei

traducere
din limba germană
de Daniela Ștefănescu

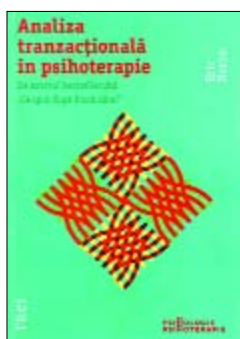
PSIHOLOGIE

O lectură de dezvoltare personală

Eric Berne, Analiza tranzațională în psihoterapie

Colecția „Psihologie-Psihoterapie”

Editura Trei, 2011

45 lei

traducere din limba engleză
de Liviu Stroe

consultant științific
Eugen Hrișcu

Numele lui Eric Berne este sinonim cu numele analizei tranzaționale. El este unul din deschizătorii de drumuri noi în psihoterapie, aparținând, ca și Carl Rogers, celei de-a doua generații de fondatorilor de școli terapeutice care s-au impus și au rămas ca structuri stabile.

Prima parte a lucrării lui cuprinde definirea conceptelor. Analiza tranzațională este o școală distinctă, care poate fi asociată psihanalizei ca abordare rațională (spre deosebire de școlile parentale, care implică sugestie și încurajare), însă se autodefineste ca în afara psihanalizei, pentru că nu este nici o preluare, nici o reinterpretare a acesteia.

Există trei stări posibile ale Eului – spune Berne: *exteropsyche* (sau starea de părinte), în care comportamentul este structurat în funcție de modelul oferit de părinți și este copiat ca atare; *neopsyche* (sau starea de adult), care este manifestarea rațională, focusată pe obiective, pe rezultate, cu consum emoțional extrem de limitat sau considerat inutil; *archaeopsyche* (starea de copil), în care ne refugiem în comportamente similare copilăriei noastre, invadați de emoții, impulsuri, descătușări.

Energia psihică (cathexis-ul) curge dinspre o stare a Eului către alta, în funcție de confortul nostru intern, dar și de alegerile pe care le facem (atunci când conștientizăm că sîntem blocați într-o stare care nu ne ajută).

Starea primară simplă (și sănătoasă) începe să se complice îndată și, odată cu asta, intrăm pe tărîmul patologiei. Stările Eului se pot exclude, se pot contamina, granițele devin permeabile sau rigide, iar cathexis-ul – instabil. Abundența de cazuri ajută mult la clarificarea con-

ceptelor și la înțelegerea modului în care Berne privește procesul formării patologiei, dar și al ieșirii din ea prin analiza tranzațională.

Acest lucru se face prin analiza și înțelegerea tranzațiilor. Tranzațiile se definesc prin conținutul dat de interacțiunile posibile. Interacțiunea iese din sferele instanțelor psihice în viața reală și rezultatul – spune Berne – este nu doar conștientizarea, ci vindecarea. Căci prin aceste schimburi, numite tranzații, fiecare parte se vindecă una prin alta.

Tranzațiile pot fi pozitive (și atunci rezolvă și produc echilibre în jurul lor) sau neproductive (și atunci ele transmit tensiuni existente la nivelul stărilor Eului). Analiza unei persoane devine analiza tranzațiilor pe care aceasta le face, interior și exterior. Găsirea stării de bine implică echilibrarea stărilor Eului prin conștientizarea dezechilibrelor în manifestarea lor și negocierea tranzațiilor. Acest lucru poate deveni mult mai evident în întâlnirile de grup, pe care Berne pune un accent deosebit. Mare parte dintre cazurile prezentate își dezvăluie neadekvarea în întâlnirile de grup, unde procesul de conștientizare devine uneori chiar agresiv, clientul fiind pus în fața unei alegeri: se vindecă sau renunță la terapie.

Cartea, publicată inițial în 1961, este construită cu o claritate studiată, fiind urmată – în seria care fundamentează teoria lui Berne – de *Jocuri pentru adulți* (1964) și *Ce spui după „Bună ziua?”* (1975). De altfel, limpezimea structurii este pentru autor una dintre calitățile principale ale noii sale metode. Oricine are puțină bunăvoință o poate înțelege, iar de practicat o poate face oricine studiază câteva luni și stă în supervizare un an. După o astfel de declarație, autorul nu are altă variantă decît de a fi sistematic, coerent și explicit. Modalitatea în care el simte că poate face acest lucru cel mai bine este printr-un limbaj neagresiv, pe de o parte, și prin multe ilustrări de cazuri, care să îi susțină teoria, pe de altă parte. Lectura e accesibilă și, odată ce ai dat destulă atenție înțelegerii conceptelor, poate deveni și o lectură de dezvoltare personală.

Lena Ruști

PORTRETE INTERIOARE

Ion Vianu

Nevroza lui Rilke

Biografia unui artist nu ne învață ceva esențial despre opera lui. Dimpotrivă, am spune, de vreme ce detaliile triviale și marile sau micile slăbiciuni îl coboară de pe tronul simbolic al poeziei (tron pe care Alexandru Macedonski îl plăsmuise ca pe un obiect concret, la poalele căruia ședea discipolii). Dar nu trebuie să cădem în superstiția sublimului. Monografia din 1996 a lui Ralph Freedman despre Rainer Maria Rilke (tradusă din engleză în franceză doi ani mai târziu, la Actes Sud, cu titlul *Rilke, la vie d'un poète*) este o adevărată sumă a unei vieți sfîșiate purtate de un spirit genial și contradictoriu.

Rareori mi-a fost dat să iau cunoștință cu mai multă claritate de dilema fundamentală a geniului (care este, într-o oarecare măsură, cea a oricărui creator): între nevoia de solitudine și dorința de iubire. Rilke s-a căsătorit tânăr, dar nu a putut trăi cu soția sa Clara, deși, curînd, au avut și un copil, pe Ruth. În viața lui Rilke femeile joacă un rol enorm și sînt nenumărate. Nevoia lui de-a fi iubit (poate mai puțin de-a iubi!) este enormă. Și, cu toate astea, ori de cîte ori este în posesia fericirii – iubirea unei femei –, o necesitate interioară îl obligă să se despartă de ea, nu rareori cu o anumită cruzime. Cine sînt aceste femei? – adesea artiste, scriitoare, mentore (în primul rînd, Lou Andréas Salomé), dar și femei simple ca aceea Marthe Hunnebert, o fată pierdută întîlnită pe străzile Parisului și asupra căreia exercită, cu o voință pigmalionescă, pașiunea de a o transforma.

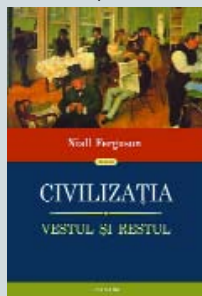
Opera lui Rilke este dominată de o constantă: că între el și realitatea transmندانă se interpune mereu ceva nedorit. Chiar și creștinismului (în „Scrisoarea unui tînăr muncitor”) îi reproșează de-a instala prea durabil și prea masiv persoana Mîntuitorului, între Lume și Divinitate. Interpunerea – ca obstacol între Poet și Absolut – a realităților mundane sau metafizice poate fi psihanalizată: este o modalitate poetică de-a exprima dificultatea de a împărți viața cu un altul, acel „alt” care se interpune între eul poetic, și „Dumnezeu” (Dumnezeu fiind înțeles ca principiu al Poeziei, izvorul și ținta cele mai înalte ale inspirației).

Și mai este „snobismul” lui Rilke. Poetul este un dandy, purtînd ținutele cele mai elegante, pînă la prețiozitate. Nu poate locui decît în hoteluri din cele mai luxoase și în castele pe care aristocrații i le pun la dispoziție. Este fascinat – el, micul burghez dintr-o margine de imperiu – de nobilime. În unire cu nevoia lui de femei, trăsătura aceasta îl face să frecventeze aristocrate – de pildă, pe principesa Marie von Thurn und Taxis, proprietara castelului Duino, o femeie care va juca un rol atît de considerabil în elaborarea *Elegiilor*.

...Cele două voiaje în Rusia (împreună cu Lou) stau sub fascinația pentru sufletul rus, căruia îi simte o mare vocație spirituală. Nu-l interesează cîtuși de puțin mișcarea socială din marea împărăție, nu pare să simtă venind revoluția (care totuși murmură și se pregătește în acei ani de sfîrșit ai secolului al nouăsprezecelea). Dar cînd în Germania postbelică a anilor 1918-1919 se desfășoară o revoluție comunistă, el este de partea revoluționarilor! Îl frecventează pe Kurt Eisner, liderul Comunei mîuncheneze (care avea să fie ucis), iar după reprimarea mișcării devine suspect, trebuie să suporte o descindere a poliției. Plecarea lui Rilke în Elveția este chiar determinată de situația lui fragilă în noua Germanie postbelică...

Citești altfel *Elegiile duineze* și *Sonetele către Orfeu* atunci cînd iei cunoștință de contradicțiile unei personalități frămîntate, esențial moderne, fugind de contingent și mereu recuperat de el.

Civilizația. Vestul și Restul de Niall Ferguson

Colecția „Historia”
Traducere de Doris Mironescu și Andreea Mironescu

Civilizația lui Niall Ferguson își poartă cititorii într-o călătorie fascinantă în jurul lumii – de pe Canal Grande la Nanjing și palatul Topkapi din Istanbul, de pe Machu Picchu pînă pe Insula Rechinilor, din turnurile semețe ale Pragăi pînă în bisericile secrete din Wenzhou.

Preț: 44,95 lei

Critică la persoana întâi – seria de autor „N. Steinhardt”

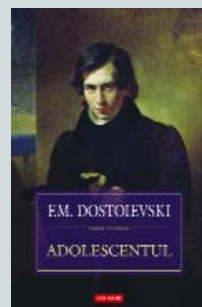

Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, referințe critice și indici de Florian Roatiș

Repere biobibliografice de Virgil Bulat
Monahul amator de delectări livești – o altă imagine a autorului *Jurnalului fericirii* – și o carte ce confirmă, o dată în plus, inteligența sa critică, cultura și rafinamentul intelectual.

Preț: 39,95 lei

Adolescentul de F.M. Dostoievski

Colecția „Biblioteca Polirom”
Traducere și note de Livia Cotorcea
O nouă traducere, „la zi”, a capodoperei *Adolescentul*, roman care ocupă un loc aparte în creația dostoievskiană.

Dostoievski zugrăvește cu o măiestrie inegalabilă adolescența ca pe o stare de nesiguranță, ignoranță și nedeșăvîrșire, dar și de bogăție și exuberanță în care totul este posibil.

Preț: 49,95 lei

Corecții de Jonathan Franzen

Ediția a II-a
Colecția „Biblioteca Polirom”
Traducere și note de Cornelia Bucur
„Corecții stă alături de *Casa Buddenbrook* a lui Thomas Mann... O operă desăvîrșită.” (Michael Cunningham)

„Romanul pe care-l așteptam cu toții. O uluitoare anatomie a unei familii disfuncționale. O carte făcută să dureze.” (*Esquire*)

„Cel mai important, mai curajos și mai ambițios roman pe care l-am citit în ultimii ani.” (Pat Conroy)

Preț: 29,95 lei

Istoria creștinismului de Diarmaid MacCulloch

Hors collection
Traducere de Cornelia Dumitru și Mihai-Silviu Chirilă

„O lucrare fără egal.” (Rowan Williams, Arhiepiscop de Canterbury)

„Marele merit al acestei cărți este că descrie în detaliu anumite aspecte ale istoriei creștinismului tratate superficial în alte lucrări și puțin familiare chiar și publicului avizat.” (Paul Johnson)

Preț: 129,00 lei

Vremea întrebărilor – seria de autor „Octavian Paler”

„Nu-mi dau seama dacă sînt întrebările cele mai importante ce trebuiau puse. Sînt cele pe care mi le-am pus eu. În plus, pe unele le-aș nuanța astăzi sau le privesc cu melancolie. [...] Dar ar fi nereserios din parte-mi să mă cred ceea ce nu sînt, un analist cu pretenții științifice. Sînt, doar, un afectiv care gîndește cu inima, apărîndu-se de disperări cu un plus de pasiune.” (Octavian Paler)

Preț: 39,95 lei

Adevărata viață a lui Sebastian Knight – seria de autor „Vladimir Nabokov”

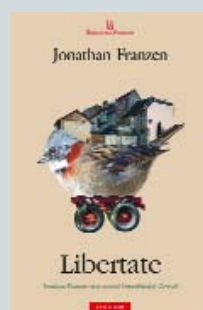
Colecția „Biblioteca Polirom”
Traducere de Anca Băicoianu

Primul roman scris în limba engleză de către Nabokov, în perioada pe care a petrecut-o, în sărăcie, la Paris.

„Cît de lipsit de compromisuri, cît de real, de sculptor este acest roman al lui Nabokov...” (*The New York Times Book Review*) / „O creație plină de frumusețe și de forță.” (Flannery O'Connor)

Preț: 29,95 lei

Libertate de Jonathan Franzen

Colecția „Biblioteca Polirom”
Traducere și note de Daniela Rogobete

Cel mai recent roman al lui Jonathan Franzen – adevărata revelație a literaturii americane din ultimii ani și una dintre figurile marcante ale literaturii contemporane.

„Un geniu literar al timpurilor noastre și o carte de excepție. *Libertate* este romanul anului – și al secolului.” (*Guardian*) / „O capodoperă a literaturii americane.” (*New York Times Book Review*)

Preț: 42,95 lei

Trilogia culturii de Lucian Blaga

Humanitas, Serie de autor

„Matricea stilistică» este ca un mănunchi de categorii care se imprimă, din înconștient, tuturor creațiilor umane, și chiar și vieții întru cât ea poate fi modelată de spirit. Matricea stilistică, în calitatea ei categorială, se întipărește, cu efecte modelatoare, operelor de artă, concepțiilor metafizice, doctrinelor și viziunilor științifice, concepțiilor etice și sociale etc.” (Lucian Blaga)

Preț: 47 lei

Străzi vechi din Bucureștiul de azi de Alexandru Ofrim

Humanitas

„Acesta este Bucureștiul pașilor noștri. Pe aici, pe una dintre aceste străzi locuiți și dumneavoastră sau rudele și prietenii dumneavoastră, sau o persoană care v-a dat bătăi de inimă sau de cap, pe-aici v-ați rătăcit, într-o zi, căutând cu îngrijorare numele străzii, pe plăcuța prinsă acolo, sus, pe casa din colț. Străzile sunt făcute din case, oameni și amintiri. Și din pași.” (Ioana Pârvulescu)

Preț: 65 lei

Emoția de Mirela Stănculescu

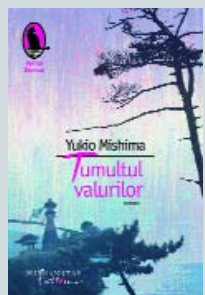

Humanitas

„O adolescentă inteligentă și solitară, atrasă de literatură și de nori, Clara, care își dorește să devină scriitoare, adoarme și se trezește nu chiar gândac, ca personajul lui Kafka, dar ceva asemănător, și anume o femeie obișnuită, doamna Ionescu. Acest dezastru al unei vieți, pe care nu-l observă și nu-l deplânge nimeni, este subiectul tulburătorului roman *Emoția* [...]” (Alex. Ștefănescu)

Preț: 29 lei

Tumultul valurilor de Yukio Mishima

Humanitas Fiction, colecția *Raftul Denisei*

Shinji este un tânăr pescar care-și întreține mama și fratele după ce tatăl le-a fost răpit de valurile nemiloase. Hatsue, fiica celui mai înstărit om din Utajima, se întoarce pe insulă pentru a deveni căutătoare de perle. Vor reuși cei doi să înfrunte interdicțiile și prejudecățile unei lumi tradiționale? Sau tocmai atașamentul față de valorile străvechi și înfruntarea lui Shinji cu marea îl vor face pe tatăl fetei să cedeze?

Preț: 25 lei

Efectul Pygmalion. De la Ovidiu la Hitchcock de Victor Ieronim Stoichiță

Humanitas, Serie de autor

„Conform unui vechi mit, Pygmalion, un sculptor grec, s-a îndrăgostit de propria operă, o femeie de fildeș. Mărinimoși, zeii au însușețit-o, iar sculptorul ar fi trăit cu ea ani îndelungați. Cartea de față consideră că acesta este mitul fondator al noțiunii de simulacru – un *obiect făcut*, un artefact hiperreal. Simulacrul provoacă explozia ordinii stabilite în reprezentarea occidentală, bazată pe noțiunea de imitație.” (Victor Ieronim Stoichiță)

Preț: 55 lei

Împărătese, regine, prințese și poveștile lor scandaloase de Philippe Delorme

Humanitas

Cronicar înzestrat, cu scriitură alertă și captivantă, Philippe Delorme ne oferă înspre degustare voluptuoase felii de istorie galantă a umanității. Portretele sale surprind atât splendoarea, cât și stridența unor prințese rămase în conștiința nemuritorilor, fie că este vorba despre Cleopatra, Lucrezia Borgia sau Ecaterina II a Rusiei, despre Messalina, Christina a Suediei ori Margaret a Marii Britanii.

Preț: 29 lei

Specht și fiul de Willem Jan Otten

Humanitas, colecția *Cartea de pe noaptea Roman distins cu prestigiosul Premiul pentru Literatură Libris*

Felix Vincent, un pictor tânăr și ambițios, primește o comandă neobișnuită din partea unui bogat om de afaceri: să facă portretul fiului său adoptiv, care a murit. Dar cum poate Vincent, care de obicei are în față modele vii, să reconstituie o ființă pe care n-a cunoscut-o, pornind doar de la o fotografie și o înregistrare video?

Preț: 23 lei

Un gest de iubire de James Meek

Humanitas Fiction, colecția *Raftul Denisei*

Siberia, 1919. O comunitate ciudată, unde nu există copii, trăiește într-un sat aflat parcă la capătul lumii. Conducătorul lor este Balasov, fostul soț al Annei Petrovna, tânăra mamă a singurului băiat din sat, care freamătă după pasiunile lumeste. Izolarea sectei posedează de o fervoare mistică dostoievskiană este doar o părere: în Iazik s-a instalat un regiment ceh, mănât în pustiurile înghețate de vâltoarea războiului civil care macină Rusia.

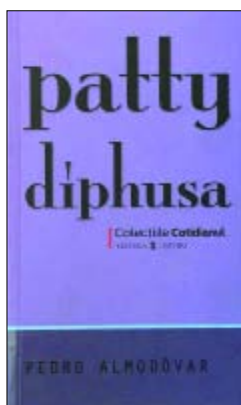
Preț: 37 lei

BIBLIOTECA „PARADISO”

Luiza
Vasiliu

Patty

Pedro Almodóvar,
Patty Diphusa,
Colecțiile Cotidianul,
Editura Univers, 2008,
traducere de Livia Iacob,
141 p.

Să zicem că *Dilemateca* s-ar vinde la pachet cu un minidispozitiv YouTube, capabil să proiecteze clipuri pe cea mai apropiată suprafață plană din apropierea dvs. (o masă, un zid, o foaie de hîrtie, o coloană vertebrală și ce mai e în jurul ei). Ar fi atît de deștept, încît, după ce ați scanat cu el textul pe care îl citiți, v-ar arăta clipurile de pe YouTube care se potrivesc cel mai bine cu lectura dvs. De exemplu, dacă ați scana „Patty”, dispozitivul ar începe să zbîrnie și să se coloreze violent, proiectînd chiar pe pagina *Dilematecii* clipul Almodóvar & McNamara – „Gran Ganga”, un fel de cabaret punk 80s cîntat de un individ dubios și de o doamnă cu cercei și sacou înflorat. Doamna e Pedro Almodóvar, iar „Gran Ganga” e unul dintre hiturile trupei de glam rock parodic cu care regizorul umbla prin cluburile madrilene în anii ’80.

Nu știu dacă asta era înainte, după sau în timpul carierei sale de asistent administrativ la compania Telefonica, dar știu că în 1983, anul în care e înregistrat clipul, Pedro făcuse deja trei filme și publicase articole, sub pseudonimul Patty Diphusa, în *El País*, *Diario 16* și *La Luna*. De fapt, chiar în 1983, Patty devine din pseudonim – personaj. Și ce personaj!

Dar să ne-ntoarcem scurt la Almodóvar (știati că s-a născut în La Mancha?!), care declară mereu că, de fapt, cînd era mic își dorea să devină scriitor („Am cîștigat și-un premiu la școală după ce am scris despre imaculata concepție.”) și că, dacă nu s-ar fi apucat de filme, s-ar fi făcut

povestitor. „Am învățat să spun povești ascultîndu-le pe surorile și pe mama mea. Ficțiunea mea vine de la ele”, spunea el în 2006, într-un interviu pentru *Bright Lights Film Journal*. Ceea ce e cu atît mai semnificativ cu cît cele mai puternice personaje din filmele lui sînt femeile, iar cel mai exploziv personaj din textele lui e tot o femeie: Patty Diphusa.

Patty e starletă porno, o aiurită perfectă căreia i se propune să aibă o rubrică despre actualitatea madrilenă a anilor postfranchiști în *La Luna*. Patty consideră că ea însăși e actualitatea, așa că decide să scrie despre ea și mezaventurile ei îndopate cu violuri monstruoase, încurcături burlești, amoruri crude. Spun „îndopate” pentru că Patty brodează cu un *wishful thinking* dezinhizat cam ce crede ea că ar trebui să i se întîmple unei mari vedete de filme XXX. Aici includem cîteva nefericiri considerabile și un interes subit al lui Warhol pentru capacitățile ei artistice. Jorge Herralde, editorul lui Almodóvar, e convins că Patty a inventat „realismul frenetic” (cît mai e de-aici pînă la „realismul visceral” al *Detectivilor sălbatici?*). Îi dau dreptate doar dacă e de-acord că „frenetic” e sinonim, în cazul de față, cu „imaginar”. Dacă ar fi cunoscut-o, Breton, Vian, Queneau, Michaux s-ar fi aruncat la picioarele lui Patty, adorînd-o ca pe un nou La Rochefoucauld al moravurilor noastre putrede și vesele.

Vă recomand s-o citiți cît mai curînd. În primul rînd, vă veți rostogoli prin text în cascade de rîs zgomotos, sperîndu-vă apropiații; în al doilea rînd, veți uita că citiți un-text-scris-de-un-regizor și vă veți bucura de istoriile lui Patty ca și cum ar fi vecina zurlie de la 2; în al treilea rînd, vi se va face poftă de filmele lui Almodóvar; în al patrulea rînd, veți înțelege ce vrea să spună prin fraza „Numai cînd scriu devin un personaj”; în al cincilea rînd, veți pricepe ce se întîmplă cînd „VIAȚA reală e ca în fotoromanele porno”. Cît despre mine, am vibrat intens la două dintre cugăturile lui Patty: 1. „Nu sînt suficient de intelectuală ca să las lumea să creadă că-s frivolă.” și 2. „Oare cum poate un kil de homari să mă emoționeze la fel de mult ca Meryl Streep în rolul unei turcoaise?”

Mircea IVĂNESCU

„și iată lumina“

lumina să se facă iarăși un ou – ca în legenda dintîi
 în care lumea a ieșit dintr-un ou – și acum să se întoarcă
 în oul acesta, să dăinuie acolo – așteptînd clipa să sfarme
 coaja asta de trup – care nu este decît un spațiu-ntr-un timp –
 (timp dinainte de lumina părelnică a zilei, timp de lumină
 părelnică a alternărilor de zile și nopți, de privire și îngîndurare,
 timp de părelnicie, cînd s-a schimbat trupul de acum pe un altul
 atîta de larg desfăcîndu-se într-un arc, răsturnîndu-se tot mai departe
 de noi, tot mai departe, pînă nu-i mai vedem rotunjirea, ca în legenda
 cealaltă, cu roze albe și roșii, și-i putem spune –
 „slavă, stăpîne, cît de departe se întinde acum puterea și stăpînirea
 ta?“ – și știind că este o limită care ne închide aici) – și să se facă iarăși
 un ou lumina asta – și noi, înăuntru, așteptînd,
 și spunîndu-ne, fără vorbele deslușite ale vorbirii, că poate acum
 se va sfărîma cu adevărat coaja.

din volumul *Poeme vechi, nouă*,
 Editura Cartea Românească, 1989

PROFIL

Vînătoarea de talente

Romina Stancu

Coordonatoarea Concursului de debut literar UniCredit

© Rareș Avram

Cum e la debut? La această întrebare lansată, nu o dată, de Dilemateca, au răspuns până acum autorii. De data asta, cea care vorbește e Romina Stancu, coordonatoarea Concursului de debut literar UniCredit. După patru ediții, se poate deja face un bilanț.

Cea care a însoțit, încă de la început, această competiție este Romina Stancu. Absolventă de ASE (marketing strategic), Stancu a lucrat, după terminarea studiilor, în diverse corporații, dar nu și-a găsit locul. A atras-o în schimb sectorul non-profit. A colaborat cu mai multe organizații neguvernamentale, printre care și Freedom House, pe proiecte culturale și de patrimoniu. În cele din urmă a ajuns la Asociația Catalist, înființată în anul 2007 cu scopul promovării culturii scrise românești. În afară de Concursul de debut literar UniCredit, asociația a dezvoltat și o platformă online pentru promovarea cărții (bibliofagia.ro), a susținut pagini literare în ziarele locale și a inițiat un proiect literar propriu – un roman foileton colectiv (scris de cinci autori) publicat în mediul online. Concursul de debut literar e însă, de departe, proiectul cu cel mai mare impact.

Miza competiției e clară: publicarea în volum. Concurenții trimit manuscrisele, juriul de-

cide nominalizații și câștigătorii la categoriile poezie, proză scurtă și roman. Cele mai bune cărți la fiecare categorie sînt apoi publicate la Editura Humanitas.

Ce șanse are un autor tînăr care-și trimite manuscrisul la o editură? Foarte mici. Căci lectoratul nu e încă o „instituție” în industria cărții din România. Editurile prestigioase din Germania sau din Franța primesc anual cîteva sute de manuscrise – cărți nesolicitate trimise cel mai adesea de autori încă nepublicați. Aceste texte sînt citite cu atenție de lectorii sau de colaboratorii editurii, care le fac referate și le propun, eventual, spre lectură redactorilor sau coordonatorilor de colecție. Doar foarte, foarte puține dintre aceste manuscrise ajung să fie și publicate, dar toate sînt citite și tuturor autorilor li se trimite un răspuns. Descoperirea noilor talente e o prioritate, mi-a spus, anul trecut, directorul Editurii Hanser: publicul din Germania consumă foarte repede cărțile și caută mereu ceva nou – există chiar și agenții care caută autori talentați pentru edituri. În România, (mai ales) debutul e anevoios, chiar și pentru autorii foarte talentați. Manuscrisul primului roman al lui Filip Florian (*Degete mici*) a stat multă vreme prin sertarele sau pe mesele redactorilor de la Humanitas. În cele din urmă, autorul și l-a re-

tras și l-a dat spre lectură editorilor de la Polirom. Cartea a apărut imediat, iar Filip Florian e astăzi un autor curtat deopotrivă de editurile românești și de cele străine.

Premiul pentru debut UniCredit constă în publicarea titlurilor câștigătoare (la categoriile roman, proză scurtă, poezie) într-un tiraj de 1000 de exemplare. Însă, spune Romina Stancu, nu doar cei trei autori aleși de juriu au de câștigat de pe urma concursului, ci toți concurenții. Pentru că toți primesc un răspuns – jurații sînt invitați să le citească manuscrisele și să formuleze câteva comentarii pe marginea celor citite. „Faptul că niște oameni tineri au astfel ocazia să se confrunte cu alți scriitori aflați la debut, să primească un răspuns din partea unor cititori avizați îi poate ajuta pe mai departe. Chiar și un răspuns sincer, tranșant, de tipul: «e slab, lasă-te de meserie», poate fi de ajutor în orientarea carierei.”

În 2008, la prima ediție a concursului, s-au înscris în jur de 60 de participanți. A fost o reușită, dat fiind că încrederea în astfel de concursuri e în general scăzută, că mulți încă trăiau cu impresia că în lumea literară totul depinde de pile și de sforile trase. Treptat, oamenii s-au convins că în această inițiativă privată contează talentul literar.

Cîștigătorii Concursului de debut literar UniCredit

■ Poezie – Laurențiu Belizan

Între noi un zid pe lună

„Între noi un zid pe lună este volumul unui poet talentat, cu bune lecturi, înclinat spre voluptăți manieriste agrementate cu referințe culturale exotice – îndeosebi extrem-orientale – ce vădesc o sensibilitate evazionistă și estetizantă. Avînd adesea un suport biografic, cotidian, discursul său liric se răsfăță în metafore decorative elaborate, senzuale. Există și un anumit sentimentalism juvenil care, ținut în frâu, contribuie la feeling-ul poemelor, dar care riscă uneori să scape de sub control. Un mai bun dozaj al preaplinului interior și al referințelor mitologice, ca și o exigență sporită a selecției textelor ar pune mai bine în valoare scenariile calofile ale tînrului autor care, pe lîngă imaginația lirică, vădește ușurința de a rula registre poematice diverse, pendulînd de regulă între nostalgia unei copilării «naturiste» și reveria urbană.” (Paul Cernat)

■ Proză scurtă – Petru Albu

Trestii

„Volumul *Trestii* pare scris de un prozator versat, care a uce-nicit de mult și cu folos. Narațiunile au nerv, imaginile clădesc ochiul minții, clișeele au fugit în păduri. Eliptice sau nu, propozițiile denotă o artă a gradării proprie talentelor autentice. Comparațiile nu virează în registrul excesiv afît de des înfilnit la debutanți. Cînd le citești, te miri și te bucuri deopotrivă („Cîmpia era tremurătoare ca o jelanie portugheză”). Între prozele alerte, de cîteva pagini, autorul a montat o bijuterie – «Sisamnes» – care înclină definitiv balanța. Este textul care poate că ar fi adus victoria ori-căruia dintre primele cinci volume selecționate.” (Radu Paraschivescu)

■ Roman – Dumitra Stoica

Nu mă atinge

„Există utopii albe, imagini ale unei lumi ideale, tot așa cum există distopii, utopii negre, vise sumbre ale cărărilor viitorului. *Nu mă atinge* e o utopie suavă și, deopotrivă, plină de dramatism. În ea transpar, într-o formă ingenios alegorizantă, frămîntările și neliniștile prezentului nostru cel de toate zilele. Pretextul futurologic oferă autoarei un alibi consistent pentru a se detașa de încrîncenările doctrinare de care pătînesc de regulă judecătoria vremilor lor. Cartea e scrisă cu finețe și chiar virtuozitate stilistică, oferindu-i cititorului o lectură de desfătare.” (Liviu Papadima)

Anul acesta, la concurs s-au înscris 200 de autori. Comparativ cu anul precedent, nivelul a scăzut însă foarte mult, spune Romina Stancu. Pe de altă parte, „oamenilor le este teamă de competiție, le este teamă să se afirme într-un concurs. Mulți dintre cei care, pînă la urmă, o fac, nu acceptă regulile sau, mai exact, nu admit că au pierdut: vor o altă părere, contestă calitatea membrilor juriului.“ Există însă și excepții — autori care le mulțumesc juraților chiar dacă nu au fost reținuți printre cîștigători sau nominalizați.

„Vrem să susținem debutul literar de calitate“

Cum e să dai vestea proastă unui debutant? „La început a fost destul de greu. Am încercat să-i încurajez — poate altă dată o să fie mai bine. Mulți îmi povestesc viața lor, îmi spun cum s-au apucat de scris. N-am cum să-i alin. Pînă la urmă, într-o competiție există și cîștigători, și perdanți.“ Unii dintre concurenți, de pildă, au participat la fiecare ediție și n-au cîștigat niciodată. Dar nici să dai vestea bună nu e prea ușor. „Și atunci e greu. Cînd spui «ai cîștigat», unii se blochează. Pe Laurențiu Belizan, cîștigătorul la categoria Poezie, s-a nimerit să-l sun tocmai de zi-

ua lui. A fost un șoc — dar am trecut, amîndoi, peste acel moment“, își amintește Romina Stancu.

Cît de mult contează pentru acești autori că debutează sub aceste auspicii la Humanitas? „Destul de mult. Pentru că, odată publicați, acești autori sînt promovați. Ei pot deja intra în alte competiții, mai importante, sînt distribuiți în țară, citiți și recenzați de criticii literari. În plus, dacă talentul lor este confirmat, le este ceva mai ușor să intre pe ușa unei edituri. Însă totul depinde doar de meritul lor — noi n-am făcut decît să-i sprijinim la debut.“

Cel puțin deocamdată, promovarea acestor autori este destul de timidă și circulația cărților premiate — relativ scăzută. Mi-a fost greu să găsesc, chiar și în librăriile mari, volumele autorilor publicați în seria dedicată acestui concurs. Însă, pînă una-alta, s-a făcut acest prim pas — publicarea. Debutul nu e nicăieri ușor.

De ce-ar vrea o bancă să sprijine un concurs de debut literar? „De ce nu! Avem nevoie să citim. Ca să citim, trebuie să existe autori. Și UniCredit chiar crede că această nevoie trebuie susținută. Așa cum există cauze sociale, există și cauze culturale.“

Matei Martin

TEHNODROM

Constantin
Vică

De peste 2000 de ani

Adoptarea Internetului și *world wide web*-ului a fost una restrânsă la început. Hackerii (adică meșteșugarii codului), elita academică din *computer science* și oamenii de afaceri au format minoritatea care a adoptat noua tehnologie pentru că a răspuns nevoilor ei, adică o comunicare rapidă a informației și/sau posibilitatea de a tranzacționa cu costuri mici. Alfabetizarea digitală & pentru rețea a început cu aceeași minoritate ca în Atena antică (comercianții și meșteșugarii). Elitele umaniste, care dominau câmpul cultural și ideologiile momentului, au refuzat în primă fază aceste tehnologii, rămânând fidele unui curriculum mai vechi, în care lectura liniară a cărților, accentul pus pe mijloacele analogice de transmitere și producție a culturii (reviste tipărite, albume de artă, benzi, discuri etc.) și performativitate (mai ales în artele spectacolului) reprezentau nucleul. Hypertextul a fost văzut ca o degradare a textului, iar hypermedia un nou Turn Babilon. Așa cum în Atena antică a recita era o abilitate superioară celei de a scrie, în secolul XX a putea să-ți amintești și să faci referințe culturale din memorie era considerat o abilitate superioară capacității de a regăsi informația online. Pare surprinzător că *pattern*-ul se repetă de-a lungul istoriei: chiar dacă ritmurile de adoptare a tehnolo-

giilor intelectuale diferă, primele clase sociale care aderă la tehnologii aflate într-un stadiu esoteric sînt aceleași. Nu numai că ele „inventează” aceste tehnologii, dar transformă și paradigma de instrucție pentru a dobîndi abilitățile de utilizare. Și pînă la urmă paradigma se extinde la nivelul societății.

Trecerea de la o cultură orală la una scrisă a dus la apariția lecturii ca act *privat*, individual, opus *colectivismului* impus de transmiterea în grup și repetitivă a informațiilor orale. Modificarea socială adusă de lectura solitară este o sursă a individualismului și a generat ideea unei sfere private ca zonă autonomă în raport cu sfera publică. Mai mulți teoreticieni media, printre care și McLuhan, văd apariția alfabetului ca sursă a scindării vieții indivizilor în două zone cu norme și atribute diferite. Orice om care citește în singurătate se rupe de societatea sa văzută ca un spațiu al *audienței publice*. Conținutul intelectual nu mai depinde de publicizarea și repetiția publică, el este documentat și conservat în containere clar delimitate, suporturi obiective, care pot fi transferate fără a presupune o *mediere*. În lumea occidentală, observa McLuhan, copilul este educat în cadrul unor tehnologii abstracte și vizuale, precum alfabetul, care dau intuiția unui timp și spațiu uniforme, succesiunea este ordonată etc., pe cînd în lumea tribală copiii trăiesc „în lumea implicată și magică a răsunătorului cuvînt oral”. Trecerea la o tehnologie nouă, cum ar fi alfabetul sau radioul, va crea întotdeauna reacții vehemente, observă McLuhan, pentru că se creează un dezechilibru între simțuri, percepții, unele fiind exacerbate în raport cu altele. După reacția vehementă va urma o perioadă a adaptării, în care viața personală și spațiul social se transformă în acord cu noua tehnologie. *Web*-ul contemporan împarte cu epoca orală caracteristica *medierii* și *colectivității*, fiind o tehnologie bazată pe electricitate care reorientează lumea noastră spre auditiv și flux oral. Sfera privată cîștigată odată cu alfabetul și întărită de tipar este amenințată de o nouă comuniune a minților, într-un ritual social care ne pare deodată nou.

INTERVIU

„Cîte bunătăți ne oferă lumile trecute!“

Ioana Pârvulescu

Ioana Pârvulescu urmează sfatul pe care ea însăși îl propune într-un ghid al nonconformistului publicat în volumul Întoarcere în secolul 21: „În lumea de azi, a turmei, avangardistul ar trăi în orice altă epocă în afară de azi“ și se refugiază în intimitatea secolului 19 și într-o Întoarcere în Bucureștiul interbelic. Romanul Viața începe vineri, a cărui acțiune se petrece într-un secol 19 pe cale să se sfîrșească, a fost tradus recent în suedeză și va fi lansat în septembrie la Tîrgul de carte de la Göteborg. Tîrgul va beneficia de prezența a doi laureați Nobel: Herta Müller și Mario Vargas Llosa.

După eseurile reînviind alte vremuri, cum a reușit romanul Viața începe vineri să iasă din sertar?

Nu e ceea ce se cheamă un „roman de sertar“, a ieșit doar din sertarele vieții. Povestea e așa: am început un roman la 1 ianuarie 2008, încercînd un gest simbolic: să mă prindă Anul Nou scriind. Din nefericire, gestul n-a avut nici un efect, tot ce-am scris am aruncat, tot simbolic, la coș. Și-am lăsat-o baltă cu romanul. Însă după un an și ceva, mai precis pe 28 iulie 2009 – știu fiindcă, întîmplător, mi-am notat asta în jurnal –, m-am reapucat de el. Dar de la zero.

Nu-mi pot explica de ce, de data asta se copsese îndeajuns și-a mers nesperat de ușor și, mai ales, de repede. Am scris cu bucurie. În exact trei luni a fost gata, iar la exact patru luni de la începerea lui îl lansam la Tîrgul de carte Gaudeamus. Nu înțeleg nici acum de unde am avut atîta timp pentru el, fiindcă nu m-am retras din viața obișnuită, ca să-l scriu și am fost ocupată, ca întotdeauna. Am simțit clar că timpul se dilatase într-un mod inexplicabil. Și am înțeles asta așa: scriam în timpul acela, din roman, într-un timp care curgea mult mai lent, ca și cum aș fi alunecat în altă lume.

■ Absolventă a Liceului „Andrei Șaguna” din Brașov și a Literelor bucureștene în 1993, **Ioana Pârvulescu** (n. 1960) a debutat publicistic, în 1985, cu un articol despre Mircea Horia Simionescu în revista *Astra*, iar în volum cu cartea de poezie *Lenevind într-un ochi* (1990). După nouă ani de publicistică (cu rubrici în prima serie a *Contrapunctului*, în *Vineri*, *suplimentul cultural al Dilemei*, și în România literară), timp în care a fost și bursieră NEC, în anul 1999 a publicat trei cărți deodată: *Alfabetul doamnelor* (*Premiul Uniunii Scriitorilor*), *Prejudcăți literare și prima traducere din celebrul volum de poezie filozofică germană Călătorul heruvimic de Angelus Silesius*. După încă o traducere, din franceză, *Să fie binecuvințați* – *memoriile criticului Maurice Nadeau* (2002) –, a publicat cea dintâi carte cu ecou de public și critică: *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* (2003), urmată de un volum de aceeași factură: *În intimitatea secolului 19* (2005; *Premiul „Cea mai rivniță carte” de la Târgul de carte Gaudeamus* – *premiul jurnaliștilor*, *Premiul de excelență „Cartea anului” acordat de UNPR și Premiul pentru eseu și critică literară al Uniunii Scriitorilor*).

Cum ar fi fost personajul Iulia Margulis dacă ați fi adus-o pe ea în zilele noastre, în locul lui Dan Crețu? O domnișoară blogărită/urbană/corporatistă sau o nonconformistă pe modelul descris de dvs. în „Nonconformiștii rămași de căruță”, care trăiește în trecut și redescoperă corsetul?

S-o aduc în prezent pe Iulia? Cine știe, poate c-o s-o fac... Nu știu exact cu ce s-ar fi ocupat ea, dar știu că mulți oameni ar fi simțit că e din altă lume. Fără voia ei, gesturile, ținuta (ar sta dreaptă pe scaun, nu ca noi, care ne curbăm spre computere), dar mai ales o anumită naivitate, o dorință de a ajuta, puțin obișnuite azi, ar trăda-o că e din altă parte. Și încă ceva, la Iulia ar uimi lipsa vanității, care e rară astăzi. Eu cred că s-ar bucura enorm de lipsa corsetului, de simplitatea de a-ți cumpăra de la farmacie un test de sarcină, de diverse libertăți, de independența femeilor, dar nu s-ar împăca defel cu o brutalitate și o lipsă de nuanțe sufletești la care nu și-ar fi închipuit că se poate ajunge. Și m-ar amuza ca într-un posibil volum doi să arăt o „gură a lumii” care o judecă în fel și chip, face presupuneri aiurite pe seama ei (cum a pățit și Dan, deși nu se știe pînă la sfîrșit exact care-i adevărul despre el), asta ar fi partea cu haz a romanului.

Un personaj din roman se lansează într-o comparație optimistă: „Eu cred că România seamănă cu o orchestră, dar n-a ajuns încă la concert, ci tot face repetiție. Mai scriștie un violonist, mai greșește intrarea solistul, mai dau chix suflătorii sau se supără dirijorul și oprește muzica și-i ceartă pe toți, de-a valma, totul e fragmentat și mereu reluat de la capăt, dar la concertul propriu-zis melodia se va lega fără cusur și aplauzele Europei...”. Întreb, precum interlocutorul personajului: cînd o să fie concertul? Sau a fost deja și n-am mai prins bilete?

Vedeți, într-un roman, personajele știu mai mult decît autorul. Am fost mirată să descopăr asta cînd am scris *Viața începe vineri*. Discuțiile politice nu sînt „mon fort”, cum spun francezii. Dar la nivel uman pot să spun că oamenii dau concerte foarte nereușite și nu mai ating armonia comună. Politic, e mult mai rău decît

în secvența descrisă de gazetarul de la *Universul*: cînd unul cîntă bine (vorbesc așadar de planul politic), ceilalți fac o hărmălaie nemaipomenită ca să-l acopere și să-l saboteze. Mai e mult pînă la concert, dacă-l vom da vreodată. Dar cine știe...

„Oamenii din secolul 19 nu se plictiseau”

Evaziunea din cotidian se concretizează, recent, într-o încercare de înviere a „Micului Paris”, prin romane ca Zilele regelui, Pioneze și hîrtie albastră și altele, la care se adaugă și romanul dvs. Trebuie ca acel București să fie un model sau a devenit deja o ștachetă de netrecut?

Model e mult spus, fiindcă presupune ideea de perfecțiune. Eu am o problemă cu acest cuvînt, în sensul lui etic sau pe caoarda lui istorică, politică etc. Cît despre oamenii socotiți modele, și ei sînt tot oameni. Unii au chiar o voluptate să găsească bube, mucegaiuri și noroi în oameni care fără voia lor sînt luați de unii drept modele. În schimb, accept cuvîntul „model” în sensul lui de tipar sau de sursă de inspirație. Cred că ne putem inspira cu folos din lumile trecute, din Bucureștiul care progresa atît de rapid la sfîrșitul secolului 19 sau din cel interbelic, care s-a schimbat atît de frumos la înfățișare în numai 20 de ani. Nu ne impune nimeni o lume în totalitatea ei, putem alege din ea numai ce ne place. Sau, ca să fac altă comparație: e ca la un mic dejun cînd ai o cazare *all inclusive*. Te plimbi printre felurile etalate și-ți alegi ce ți se potrivește. Unii protestează însă: nu-mi plac sărăturile la micul dejun. Sau: nu beau niciodată cafea. Dar cine te obligă? La urma urmei, nu trebuie decît să alegi. Cîte bunătăți ne oferă lumile trecute!

Spuneți, în Întoarcere în secolul 21, că „privirea goală este semnul distinctiv al omului modern. Se vede că acolo înăuntru nu mai e nimeni.” Ce însuflețea privirea omului de secol 19 sau a celui interbelic?

Da, e de necrezut: cioc-cioc, bați la fereastra omului de azi și înăuntru sună a gol și pustiu, nu e nimeni acolo. Sau e, dar se ascunde atît de

bine, că uită și el de el, uită că e înăuntru. Între omul din a doua jumătate a secolului 19 și cel interbelic e o diferență: în omul de secol 19 erau și ceilalți, erau persoanele a III-a, *ei și ele*. În omul interbelic era măcar el însuși, persoana I, oricum, era cineva. Azi e un gol care uneori ia numele de „vanitate“. De aceea îmi plac cel mai mult oamenii din secolul 19. Ei nu se plictiseau niciodată, aveau lume în ei. Ați observat că azi oamenii sînt neliniștiți imediat ce nu mai au lîngă ei telefonul mobil, laptopul, un film, căștile etc.? Cei de acum sînt conectați permanent la lume prin intermediul unui aparat, dar au pierdut capacitatea de legătură directă, interioară, cu ceilalți, de legătură biologică. Unde sînt conversațiile atît de îmbogățitoare cu oamenii din jur, plăcerea de a auzi ce spun alții? Unde sînt conversațiile cu tine însuși, plăcerea de a afla de la tine ceva nou despre tine și despre alții?

Tot în legătură cu privirea, care considerați că este cel mai frumos loc din fiecare dintre cele trei Bucureștiuri, cel de secol 19, cel interbelic și cel de azi?

Cel mai frumos loc public din Bucureștiul vechi (a doua jumătate a secolului 19 și interbelic) este pentru mine Teatrul Național, cel de pe Calea Victoriei. Locuri intime care îmi plac sînt acele case cu o mică grădină care, prin fiecare detaliu, de la peron și scoică deasupra intrării, la un aer deplin împăcat – parcă și aud un oftat de ușurată tihnă al cărămizilor –, dau seama de cu totul alte ritmuri exterioare și interioare. Ele mai există și azi, chiar dacă îmbătrînite, unele mici de tot, de pildă casa în care a locuit Constantin Tănase, de pe strada Puțul cu plop, numărul 10. Iar în Bucureștiul de azi cel mai frumos loc este trecutul, povestea.

Reușiți să mâncați cartofii de la McDonald's cu furculița de argint (ca semn de protest postmodern)?

Cînd a apărut McDonald's-ul, în anii '90, am fost încîntată, era ceva nou, curat, frumos, occidental. Nu m-a deranjat nimic, fiindcă venea după ani de foame și de mizerie (deși se spune că nimeni n-a făcut foame la noi, nu-i adevărat, era o foame cumplită: la mîncarea „pe sature“ e

A alcătuit o antologie de poezie universală, De ce te iubesc. Paradoxurile iubirii în poezia lumii (2006), a tradus din poezia lui R.M. Rilke – Îngerul păzitor (2007), a publicat un volum de publicistică – Întoarcere în secolul 21 (2009), un roman – Viața începe vineri (2009), un volum de eseuri – Cartea întrebărilor (2010), precum și două studii dedicate lui Caragiale – În țara Miticilor (2007) și Lumea ca ziar. A patra putere: Caragiale (2011). Romanul Viața începe vineri a fost tradus recent în suedeză și va fi lansat în septembrie la Tîrgul de carte de la Göteborg. Ioana Pârâvulescu este conferențiar la Facultatea de Litere din București.

fotografii din arhiva personală

vorba și de *ce*, nu doar de *cît*, or, nu puteai găsi nici pîine de calitate). Îmi amintesc chiar cît de șocat a fost un prieten din Germania pentru că l-am invitat, imediat după '90, să mîncăm la McDonald's, a stat îmbufnat tot timpul, în timp ce eu mă simțeam grozav. Azi îl înțeleg, n-aș mai mînca într-un asemenea loc, mai ales cu musafiri, mai ales cartofi prăjiți, nici cu, nici fără furculiță, fiindcă sînt congelați și parcă n-au gust. Cu strict aceiași bani poți mînca la orice mic restaurant din Capitală, există o droaie. Iată un lucru și un loc bun din Bucureștiul de azi: restaurantele.

„Mi-ar fi plăcut Artele Plastice, Arheologia...”

Sînteți conferențiar la Facultatea de Litere și ați scris un „Ghid practic pentru studenții care ajung din greșeală la Litere”, încă de ac-

tualitate, care ar putea fi afișat la avizier. Cum se poate remedia problema celor ajunși aici din întîmplare și care încep să constituie majoritatea?

Se pare că e o problemă generală, pe la toate facultățile. Aș face așa legea învățămîntului: după terminarea liceului, toți elevii să aibă, dacă vor, un an de pauză, adică un an de încercare. Să aibă dreptul să frecventeze fără examen cursurile oricărei facultăți, ca să-și dea seama ce le place și ce nu, ce li se potrivește și ce nu. Numai cei care-și cunosc vocația și sînt siguri de ea să se înscrie direct la o facultate, cu examen, ca să nu piardă timpul. E foarte greu la 18 ani să știi ce vrei cu adevărat și mai toți studenții sînt dezamăgiți, indiferent ce facultate aleg.

Să spun că și eu mi-aș fi dorit altceva și că Facultatea de Litere m-a dezamăgit, la început, dar pînă la urmă s-a dovedit că alesesem bine, în condițiile ofertei de atunci. Eu știam foarte bine ce nu vreau, ce nu pot, dar dintre cele pe care le voiam poate că nu numai Literele ar fi fost de încercat. Mi-ar fi plăcut Artele Plastice, Arheologia și cîte altele. Oricum, s-ar scuti multă muncă zadarnică, de ambele părți, dacă studenții care au ajuns „din greșeală” la Litere și-ar găsi adevărata vocație. Am avut o studentă care voia să intre în licență, dar nu știa ce înseamnă „interbelic” și nici măcar că au fost două Războaie Mondiale, și nici un titlu de poem de Bacovia sau de Blaga. Picase examenul cu mine și mi-a spus că e ultimul. Oare e posibil așa ceva? Și dacă da, cum?

Ce prejudecăți în receptarea literaturii (române) au studenții de la Litere?

Cea mai ciudată prejudecată a multor studenți este că literatura, în special critica literară și poezia, sînt limbaje de neînțeles, pe care trebuie totuși să le vorbești și să le scrii. Or, nu e așa. Cei mai mari critici și teoreticieni vorbesc pe înțeles și-i poți pricepe. Cred că cele mai mari bucurii didactice ale unui profesor sînt cînd vin studenți și spun fraze de genul: „E prima oară că încep să-mi placă Ion Barbu și să nu mă mai tem de el” sau „E prima dată cînd am înțeles și eu ce-i cu acest *mise en abîme*” și așa mai departe. O altă prejudecată e că e mai bine dacă copiază decît dacă nu copiază. Cînd mult

mai simplu ar fi să citească și să gîndească, gînditul e mai simplu și mai fără riscuri decît copia-tul.

„Această primă traducere a mea“

Să revenim la romanul dvs.. Cum sună ti-tlul Viața începe vineri în suedeză?

Livet börjar på fredag.

Ce așteptări aveți în legătură cu Tîrgul de la Göteborg?

Aș vrea să mă bucur pur și simplu de această primă traducere a mea într-o limbă străină și de prima mea vizită în Suedia. Cum n-am bătut niciodată pe la uși străine, cum se zice, probabil că n-aș fi ajuns să fiu tradusă vreodată (în sensul necaragialesc al cuvîntului, în celălalt sîntem cu toții, probabil, mai traduși decît ne-am dori) dacă romanul meu nu i-ar fi plăcut lui Mircea Cărtărescu, iar el nu l-ar fi recomandat Institutului Cultural Român din Stockholm, care, la rîndul său, l-a recomandat Editurii Bonnier (mai precis editurii 2244 care face parte din acest mare grup

editorial). Simt o mare recunoștință pentru toți cei care au avut încredere în acest prim roman publicat de mine.

Cît despre Tîrg, premisele m-au încîntat: cu trei luni înainte am primit catalogul cu toate evenimentele de acolo, am mulțumit, mi s-a mulțumit pentru că am mulțumit... Sînt stabilite deja temele și partenerii de discuție, limbile în care se va vorbi și translatorii. Cînd mă gîndesc că la noi primesc telefoane în ajunul Tîrgului: „Mi-a apărut o carte, vrei să mi-o lansezi mîine?“, rămîn visătoare, deși îmi plac mult și agitatele noastre Tîrguri pline de viață. Apoi, acolo, fiecare invitat străin are un interlocutor suedez, astfel încît publicul e ajutat să-i ia în seamă și pe străini, se fac punți de comunicare între scriitori diverși, de pildă eu sînt pusă alături de o autoare suedeză care are cîteva cărți de succes despre trecut, Sigrid Combüchen. Iar titlul sub care sîntem prezentate în catalog îmi place foarte mult: *Two Time-travellers*.

interviu realizat

de Diana Frînculescu și Marius Chivu

„Caragiale avea o inteligență vibratilă”

Ați început să citiți ziare și reviste din secolul 19 la începutul anilor '90. Ați scris în recentul volum *Lumea ca ziar*. A patra putere: Caragiale că „presa veche se dovedește tot actuală”. Ce trăsături comune mai păstrează publicistica din ziua de azi, față de cea de odinioară?

Mai tot, ziarele n-au evoluat esențial. Pe lângă numeroasele ei defecte (exagerări, minciuni și calomnii, greșeli, semidoctismul gazetarilor, informații neverificate și care se contrazic uneori în același ziar, ridicolul, stilul inflammat, adjectivele și superlativele în exces și cîte altele), presa are și cîteva clare calități: îți dă informații despre noutățile vieții de zi cu zi și nu plictisește. Uneori nu atacă, ci apără, deși am văzut tot mai rar asta. Dacă știi să dai la o parte paraziții, afli destule și dacă ești prudent cu informația, ajungi să știi cum să vezi printre rînduri adevărul. De altfel și Caragiale dă vreo două rețete despre cum să faci o informație adevărată, din două ziare care exagerează în sensuri opuse, unul în rău, altul în bine. Desigur, e vorba de presa obișnuită, adică cea angajată politic, cea pentru care „scopul scuza mijloacele, vorba nemuritorului Gambetta”. Am constatat că o mulțime de titluri de ieri sînt exact aceleași și azi, că mai toate rubricile de ieri sînt aceleași și azi, că stilul a rămas cam la fel.

După moartea lui Caragiale, locul său în istoria literaturii române nu era bine delimitat. Care au fost factorii care au condus la o interpretare difuză a operei sale? Care au fost vocile critice care au adus o nouă lumină asupra scrierilor sale?

Mai întîi, estetica lui. Gîndiți-vă, Caragiale își scrie opera înainte de apariția curentelor avangardiste și a manifestelor lor, care largesc fără precedent limitele esteticului. Așa că pentru cei mai mulți a scrie ca la ziar era contrariant, era ceva de tipul „asta nu e artă, nu e proză, așa pot să scriu și eu!” Doamna Dorina Grăsoiu a scris o car-

te (o citez în *Lumea ca ziar*) în care arată cum era perceput Caragiale în gazetele vremii lui, așadar de către colegii lui: dezastuos! A fost prima problemă a receptării. A doua, mai gravă, a fost ajustarea politică a lui Caragiale după 1947. La fel ca Eminescu, el a fost răstălmăcit de comuniști, pentru ca opera lui să spună, ideologic, ce doreau ei: că burghezia a fost o societate putredă, că toată lumea pînă la ei a fost coruptă, rea, proastă. În privința vocilor critice autentice, Caragiale a avut noroc: mai toți criticii autentici (adică neideologizanți) care au scris despre el, au dat pagini savuroase, splendide. Numesc la împlinire cîțiva contemporani, doar: cei doi Manolescu (Florin și Nicolae), Ștefan Cazimir, Liviu Papadima, Al. Călinescu. Dar și selecțiile din opera lui făcute de Dan C. Mihăilescu sau Andrei Pleșu (acesta din urmă pe un audiobook) sînt o altă punere în valoare a operei lui Caragiale.

În acel secol 19, presa era percepută și ca „un producător de vulgaritate, de dezordine, ca o gură indiscretă, de proastă calitate, și ca un mesager al răului”. Opera lui Caragiale răscolește aceste realități indiscrete. A reprezentat un avantaj sau un dezavantaj faptul că, înainte de toate, I.L. Caragiale era gazetar?

Oamenii inteligenți de tipul lui Caragiale – și el avea o inteligență vibratilă, sensibilă, ieșită din comun – știu să-și transforme dezavantajul, slăbiciunea, în avantaj. Tocmai asta a făcut el: a valorificat artistic toate defectele presei și pe ale gazetarilor.

Cum credeți că ar fi arătat presa de sfîrșit de secol 19 și început de secol 20, fără Caragiale?

Presa ar fi arătat la fel, dar literatura e sigur că ar fi fost mai săracă!

(din interviul realizat de Andra Rotaru
pentru www.agentiadecarte.ro)

CĂRȚI DE PLASTIC

Ioana Bot

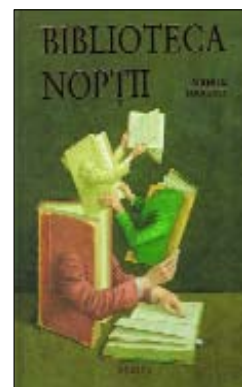
Ratat în traducere

Pofticioasă, îmi rezervasem lectura ultimei cărți a lui Alberto Manguel apărute în românește pentru vacanță (șezlong, ceai rece, umbră de caprifoi, Corelli la tot cartierul...); îi cunoșteam dinainte aliajul de cultură uriașă, de specializare rafinată în domeniul istoriei cărților și lecturii, respectiv de scriitură elegantă. Destinată pauzelor din luptele mele corp la corp cu o bibliotecă în curs de rearanjare — o istorie a bibliotecii, tipărită luxos de Editura Nemira (2011), în traducerea Ancăi Stoiculescu: *Biblioteca nopții*. Stilul unui scriitor bun e ca paradigma melodică a unui compozitor: un ritm recunoscut, în voia căruia te lași cu delicii, iar mintea și imaginația ta dansează, înșenînându-te. Asta știam că pot aștepta de la Manguel.

Dar dansatorii spiritului meu se călcau tot mai des pe picioare, iar eu căutam degeaba frumusețea bibliotecii povestite de Manguel. Unele erau poticneli minore (grafii engleze ale originalului pentru nume rusești — Mayakovskii, Chalamov; nume engleze pentru instituții germane: „New University din Hamburg“, în loc de „Noua universitate din...“), altele erau scrîșnetele stilistice ale unor nefericite traduceri literale: Anca Stoiculescu crede, ingenuu, că *lectures* înseamnă *lecturi* (nu *conferințe*), *collected works* — *opere colectate* (nu *reunite, editate* etc.), ea scrie *acumulate gradual* pentru *gradually accumulated* (adică *adunate treptat*) și *amicabil* pentru *amicably* (pe românește, *amicabil*). Ea traduce *assembling books* cu *asamblînd cărți* (din părți?), nu *reunind cărți* etc.

Dar ceea ce putea fi încă o probă (minoră) de superficialitate a traducătorului a luat proporțiile unui caz flagrant de incultură. Și dansul visat de mine a sîrșit în falsetul unui traducător care nu are cultura necesară spre a înțelege ce traduce. Probabil, pentru Anca Stoiculescu, un text confuz e un text inteligent și nu o deranjează să pună în cuvinte românești ceea ce însăși nu pricepe: „Dacă vor deveni reziliente din punct de vedere tehnologic, bibliotecile...“ (*„Virtual libraries, if they become technologically resilient...“*). Rezultatele au, cel mult, un uriaș comic involuntar: „hoarda de manuscrise“ (*the board of manuscripts*), „Diamantul Sutra“ (*Diamond Sutra*, adică faimoasa *Sutră de diamant*, cea mai veche carte tipărită a lumii...), „procesoarele de cuvinte“ (*Word processors, anyone?*), „manuscrisele iluminate“ (adică, „cu anluminuri“, nu cu becuri, pentru cunoscători...), rămînînd însă tot probe de incultură: „Peștera lui Sybil“ (peștera Sybiliei din Cumae), *Tosca* de Verdi (în original, corect, de Puccini), și ...*Nopțile arabe* (ceea ce toată Europa știe ca *1001 de nopți* și numai ciudații de insulari au rămas să indice ca *Arabian Nights*, nuanță evident necunoscută traducătoarei). Titlurile operelor sînt lăsate în engleza-sursă, chiar dacă nu aceasta era limba lor originală, ceea ar fi hilar de n-ar fi jalnic. Cehov a scris, astfel, *Strange confessions*, iar Sofocle *The Loves of Achille*.

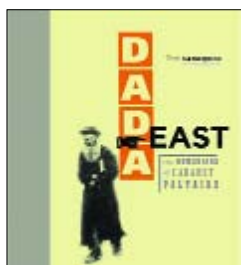
Ca să nu-mi pun pofta-n cui, am căutat textul original, prilej de stupefacții în toată legea. Titlul original nu exprimă posesia (ca în *Biblioteca nopții*, nefericit aleasă), ci o circumstanță recurentă: *The Library at Night*, pentru că fiecare capitol este, de fapt, provocat de o reverie a autorului, noaptea, în propria sa bibliotecă. *Biblioteca în noapte*? Titlul fiecărui capitol este schimbat tacit în traducere; nici unul nu e fidel, le aleg pe cele mai aiurea: *The Library as Home* devine *Întoarcerea în bibliotecă*, *The Library as Mind* e *Biblioteca mentală*, iar *The Library as Oblivion* e *Biblioteca și uitarea*. Falsetul continuă, singura performanță a Editurii Nemira fiind să publice o carte de istoria culturii tradusă de o persoană evident incultă: un oximoron al ratării.

MERIDIANE

Cosana Nicolae Eram

Românii de la Cabaretul Voltaire

Într-un articol publicat acum mai bine de un sfert de secol în *The Dada Spectrum*, „The Dialectics of Revolt” (1979), Michel Sanouillet făcea o afirmație memorabilă, și anume: critica de specialitate are pur și simplu nevoie de o definiție bună și ieftină a Dadaismului. De atunci, urmînd chiar spiritul bazat pe hazard al acestei mișcări, interpreții avangardei istorice s-au aflat mereu în căutarea „lozului” cîștigător. Perioadele de epuizare teoretică au alternat cu momentele de activare conceptuală legată de încadrarea și descrierea fenomenului dadaist. Cartea lui Tom Sandqvist, *Dada East. Romanians of Cabaret Voltaire (Dada Est. Românii de la Cabaretul Voltaire)*, 2006), a fost publicată în aceeași perioadă în care cea mai mare expoziție itinerantă dedicată Dadaismului, din 1960 încoace, a călătorit, pe rînd, la Paris, la Washington și la New York. În același an, 2006, un simpozion organizat la Zürich, la care Tom Sandqvist a participat cu o prelegere despre subiectul cărții sale, a aniversat optzeci de ani de la deschiderea Cabaretului Voltaire.

Profesorul suedez de istoria artei Tom Sandqvist este de multă vreme un explorator al tărîmului Dada. În baza de date a vastei bibliografii pe această temă, el apare ca un critic focalizat atît pe creaționism, cît și pe evoluționism – cu alte cuvinte, pe întrebările *de ce?* și *cum?*. Metodologic, cercetarea lui se apropie în spirit de studii ca *Dada à Paris* (1965, 2005) de Mi-

chel Sanouillet, *Tristan Tzara* (2005) și *Les enfants perdus. Essai sur l'avant-garde* (2002) de Henri Béhar, ca și de publicația în mai multe volume *Les Avant-Gardes littéraires au XXe siècle* (1984), editată de Jean Weisgerber. Sandqvist analizează rădăcinile literare ale mișcărilor de avangardă în Europa de Est, dar scrie și o cronică despre România și minoritatea sa evreiască de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Actul său critic rezistă clarității unei clasificări: pe de o parte, *Dada Est* este un volum prea personal în ton pentru un compendiu academic; pe de altă parte, are un limbaj critic prea sofisticat pentru a fi un simplu reportaj cultural. Un cititor ideal, capabil să cuprindă anvergura tuturor detaliilor, ar trebui să fie la curent atît cu problematica politică și culturală a revoluțiilor de la 1848 din Europa Centrală și de Est, cît și cu proclamarea statului modern român la jumătatea secolului al XIX-lea. Cartea este simultan o narațiune istorică, un excurs sociologic, o poveste a exilului, o saga orientalistă și un ghid de istoria artei. Prin urmare, *Dada Est* are o structură care activează mai multe subnivele. Descrierile generice alternează cu analize monografice ale unor reprezentanți evrei de origine română ai avangardei. În general, titlurile capitolelor descriu o geografie variabilă a mobilității lor culturale: „În România și în Elveția”, „În Europa Centrală și de Est”, „Micul Paris

din Balcani“, „În satul românesc“, „Pe tărîmul Idiș“ și „Ex Oriente Dada“. Sandqvist sintetizează informații pe care le găsim disponibile în cele mai importante istorii literare românești dedicate modernismului local. Absurdul, o dimensiune puțin cam prea căutată de autor în Bucureștiul de *fin de siècle*, este o trăsătură instrumentală pentru argumentul principal – avangarda istorică, constituită în principal din intelectuali evrei dislocați din clasa mijlocie, are rădăcinile artistice într-un *façon de vivre* tipic est-european și, mai ales, specific românesc. Părțile dedicate fiecărui artist menționat mai sus urmăresc o poveste gen *Bildung*: Marcel Iancu devine Marcel Janco, Samuel Rosenstock devine Tristan Tzara și Aron Sigalu devine Arthur Segal.

* * *

Marcel Janco a fost artist grafic, scenograf, ilustrator, arhitect și chiar analist politic. Influențat de pictorul Iosef Iser (1881-1958) în privința tehnicii picturale și a „inteligentei liniilor“, Janco a fost emulul lui Iser și în materie de anvergură a relațiilor și implicărilor sale pe scena artistică internațională. Dar a fost și colaborator al revistelor din România, cum ar fi *Simbolul* care, cu proza sa neconvențională, cu imaginile și metaforele sale subversive, s-a inspirat din simbolismul antiburghez în multe privințe boem, dar și cu elemente absurde. Prin caracterul său internaționalist, *Simbolul* a pregătit terenul pentru orientarea și apoi pentru contribuția lui Janco la atmosfera artistică de la Cabaretul Voltaire. Aici, Marcel Janco a creat măști abstracte primitive pentru mai multe spectacole, ceea ce a contribuit creativ la încercările dadaștilor de a găsi elementele fundamentale ale imaginației, limbajului și sunetelor. Sandqvist observă legătura dintre măștile grotești ale lui Janco și conceptul de dans „ultramodernist“ al lui Rudolph von Laban, având costume fantastice inspirate de cubism.

Deși nu și-a terminat niciodată studiile, Janco a aprofundat teoriile lui Karl Moser și ideile lui despre rațiunea de a fi a arhitecturii, ca și despre tratamentul organicist al spațiului. Nu s-a declarat niciodată dadaist, ci s-a identificat mai mult cu principiile constructivismului. Totoda-

tă, s-ar fi considerat pe sine mai degrabă un „artist radical, departe atât de spiritul îngust conservator hrănit din formule împrumutate ale vocabularului perimat al iluziei estetice, cât și de flirtul filistin cu superficialitatea avangardei gata să șocheze un public perplex.“

* * *

Dincolo de talentul său natural de histrion, Tristan Tzara a fost extrem de abil în a-și administra imaginea de artist excentric și revoluționar. Sandqvist confirmă perspectiva generică despre Tzara. Provocarea și scoaterea din pasivitate a audienței, ca și inserarea elementelor de frondă au caracterizat activitatea Cabaretului Voltaire. Serile de spectacole, așa-numitele *soirées*, au devenit spațiul unor improvizații care au favorizat formula consacrată, *épater le bourgeois*. Prin strategia contradicției și negării, Tzara a reușit să deconstruiască logica, bunul-simț și, mai presus de orice, sensul lucrurilor. În concepția lui, doar prin spargerea codurilor sociale puteau dadaștii să sugereze inadecvarea oricăror convenții. În lumina războiului, făcând afirmația „dadaismul neagă totul“ și respingînd

Tom Sandqvist

valorile culturale ale raționalității, logicii, moralei, științei și onoarei – care erau, în opinia lui, de vină pentru catastrofă –, Tzara a condamnat orice sistem al clarității și ierarhizărilor.

* * *

Crezul etic al lui Arthur Segal poate fi legat de protestele dadaiste împotriva iraționalității războiului. Contribuțiile lui la revista germană *Die Aktion* (1911), o platformă pentru intelectualii de stînga, a unit estetica avangardistă cu dezideratele politice mai mult sau mai puțin clare pentru o nouă ordine socială. La rîndul său, Segal s-a maturizat ca artist în străinătate, la Berlin, la Paris și la München. Cunoscut în principal pentru peisagistica inspirată de pseudo-impresionismul lui Giovanni Segantini și de teoria despre culoare a lui Adolf Hölzel, el a privit arta ca o formă de experiență mistică. Din perspectiva sa, pictura este „privirea interioară venită de la Dumnezeu, manifestarea pe șevalet a luminii ardente emenate de fiecare ființă.”

* * *

De altfel, capitolele *In Yiddisbland* și *Ex Oriente Dada* aduc mai multe argumente în favoarea acestei conexiuni, nu neapărat evidente, între avangardă și religie. Citate de Sandqvist, speculațiile făcute de Michel Sanouillet cu privire la „sensul privilegiat al cuvîntului Dada care își asumă manifestarea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfînt” și afirmația lui Richard Sheppard că dadaismul este orientat către misticismul creștin și oriental pot deschide, de exemplu, o filieră fructuoasă de cercetare în privința influențelor subtile ale hasidismului asupra dadaismului. Această cale este întrezărită de Sandqvist în meandrele descrierii extrem de detaliate a culturii evreiești din Europa de Est, pe care o face în cea de-a doua parte a cărții. În secolul al XIX-lea, evreii din această zonă geografică reprezentau o alteritate cu o poziție privilegiată. Pentru autor, motivația rezida în modul lor de viață înrădăcinat în tradiții feudale și neschimbat ca atare. Viața lor se desfășura pe un teritoriu discontinuu în care conviețuiau letoni, basarabeni, ucraineni și galițieni, hasidici, mithnagdimi, maskilimi, habadnici, zioniști, agudiști și

sioniști. În același timp, aceste comunități evreiești au avut un rol decisiv în constituirea centrelor moderne de producție culturală și de consum. În opinia lui Tom Sandqvist, doi factori importanți, responsabili pentru bogăția intelectuală și pentru dinamismul acestui grup etnic, au fost focalizarea pe cultura evreiască a cărții, a textului și a scrisului, ca și statutul social special. Cu toate acestea, autorul nu intră în detalii în privința relațiilor dintre, pe de o parte, ideologia izolaționistă a formării națiunii române, care a discriminat minoritățile în secolul al XIX-lea, și bogăția materială și spirituală a comunității evreiești, pe de cealaltă. Ar fi fost utilă, de pildă, o continuare a ideilor unui istoric ca Victor Karady despre tendințele autoasimilaționiste (menționate totuși în cazul familiei lui Tzara) și contribuția acestor tendințe la starea lucrurilor.

Acum un secol și ceva, grupul conservator Junimea din Iași afirma cu putere că satul românesc și cultura țărănească se opun cu trînicie valorilor cosmopolite și urbane pe care le reprezintă evreii. În acest context – afirmă Sandqvist –, originile antropologice și etnografice ale comunității evreiești sînt legate de un spirit pe care dadaismul l-a purtat cu sine prin toată Europa. Folclorul românesc și cel evreiesc sînt factorii activi ai acestui spirit. Pentru a aduce argumente în favoarea punctului său de vedere, Sandqvist susține că doina românească ar putea fi o versiune a cîntecului recitativ numit în germană *Lautgedichte*. Acest termen, utilizat prima oară de Franz Richard Behrens, a fost definit și nuanțat de Hugo Ball. Acesta din urmă era convins că a inventat un nou tip de vers fără cuvinte, articulat ca poem sonor. Probabil că este nevoie de mai multe exemple și de o cercetare mai amplă în favoarea ideii lui Sandqvist, astfel încît să avem o comparație convingătoare între doină și diversele tipuri dadaiste de *Lautgedichte*, dintre care menționez numai cîteva, și la care nu se face referință în volum: *Seepferdchen und Flugfische* și *Lautgedichte* de Hugo Ball, „poemele literă” ale lui Raoul Hausmann, „textele la telefon” ale lui Herbert Behrens-Hangelier și „poezia absolută” a lui Rudolf Blümner de la Berlin.

* * *

Tom Sandqvist a integrat o bibliografie vastă din mai multe domenii, deși limba română nu-i este familiară în mod direct. De cele mai multe ori, reperele din engleză și din germană suplinesc și înlocuiesc informațiile directe disponibile în română sau în franceză. John Reed, Schehabbedin Bev, Dudley Heathcote și Winifred Gordon, toți autori de jurnale de călătorie de la începutul secolului al XX-lea, se dovedesc surse fundamentale pentru descrierea „culorii locale”. O istorie a României în limba engleză coordonată de Kurt W. Treptow (*History of Romania*, 1996) merge pe aceeași linie. Cu toate acestea, există la ora actuală (anul 2008 – *n.a.*) multe alte studii culturale și istoriografice în engleză, cum ar fi contribuțiile erudite ale lui Dennis Deletant sau Keith Hitchins. În privința chestiunii evreiești din România, o carte importantă cum ar fi cea scrisă de Carole Fink, *Defending the Rights of Others: The Great Powers, the Jews, and International Minority Protection* (2004), ar fi fost, poate, folositoare². Asumându-și cerința dificilă de a reda diversele nuanțe ale identității românești și/sau evreiești, autorul suedez al cărții *Dada Est* nu se poate abține să nu privească totul cu un ochi occidental, pentru a parafraza titlul romanului de Joseph Conrad preluat de Chandra Mohanty, *Under Western Eyes*. Prins între rezumat și speculație, Tom Sandqvist se lansează în pasaje marcate retoric care stînjenesc descrierile, altfel bine și corect scrise. În consecință, autorul se lasă transpus de refrene de genul „dar ce nu este posibil?” într-o țară ca aceasta, unde – spune el – orientalismul își găsește un mijloc perfect de expresie, unde incompetența constructorilor de drumuri se întâlnește cu virtuozitatea violoniștilor, unde se intersectează tot soiul de oameni, experiențe și evenimente, ca într-un punct nodal al compromisurilor culturale și al confruntărilor violente. Adoptarea unei perspective polifonice și genealogice vaste duce inevitabil la simplificări, schematizări și chiar la erori. Iată doar câteva exemple: confuzia între greco-catolici și ortodocși în privința dependenței de Vatican; o definiție incorectă a „mentalității de mahala” (în fond, o

expresie a clasei de jos care nu poate funcționa ca model, ca o atitudine generală orientală mic-burgheză); sau afirmații decontextualizate, riscante istoric, de genul „în august 1916, România s-a alăturat Antantei și a încălcat teritoriul maghiar al Transilvaniei.”

Analiza avangardei a devenit importantă în România, deși cu întârziere față de studiile pe această temă în alte părți ale Europei și în Statele Unite. Ideologiile de toate felurile au interferat cu evoluția și receptarea sa în România încă de la începuturile sale. Înainte ca regimul comunist să preia puterea în 1947, mișcarea era prea rebelă și anarhică pentru a fi acceptată de cultura dominantă. Mai târziu, sistemul totalitar a privit avangarda istorică drept o forță reacționară capabilă să corupă rețeta și principiile reprezentationale ale realismului socialist. Cum ne aflăm încă într-o epocă a recuperărilor și modificărilor în canonul literar românesc, această parte a istoriei noastre culturale este încă un puzzle neterminat. Studiile recente conțin cuvinte-cheie, cum ar fi „introducere” (Ion Pop, Ovidiu Morar), „contagiune spontană” (Petre Răileanu), „complexul periferiei” (Paul Cernat) și „avangarda românească în arhivele Siguranței” (Stelian Tănase). O viziune completă a implicațiilor culturale, sociale și politice ale întregii avangarde românești sau de origine română nu s-a coagulat încă. Până atunci, *Dada East. The Romanians of Cabaret Voltaire* reprezintă cea mai nuanțată perspectivă care există la ora actuală în limba engleză.

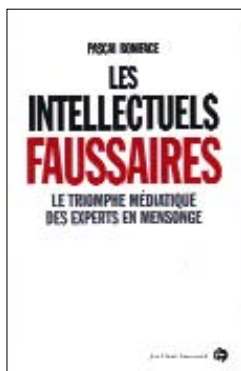
1. Cronici despre expozițiile de la Paris și de la New York semnate de Petre Răileanu și Cosana Nicolae au apărut în *Cultura*, nr. 54, decembrie 2005 și, respectiv, în *Dilema veche*, nr. 137, septembrie 2006.

2. Aici ar fi putut intra și studiul lui Andrei Oișteanu, *Imaginaea evreului în cultura română* (2001), disponibil însă – în 2006, la data publicării cărții lui Tom Sandqvist – doar cunoscătorilor de limba română.

Articol apărut inițial în Centropa, A Journal of Central European Architecture and Related Arts, New York, vol. 8, nr. 3, septembrie 2008. Traducerea, notele și adaptarea textului aparțin autoarei, iar citatele trimit la paginile din original, versiunea în limba română a volumului lui Tom Sandqvist fiind publicată ulterior.

Petre Răileanu

Intellectualii falsificatori

Pascal Boniface este fondator și director al Institutului de relații internaționale și strategice (IRIS), profesor la Institutul de studii europene din cadrul Universității Paris VIII. Cartea *Intellectualii falsificatori. Triumful mediatic al experților în minciună*, apărută la Editura Jean-Claude Gawsewitch, este un pamflet împotriva intelectualilor dispuși să sacrifice adevărul pe altarul celebrității mediatice.

*„Franța [este]
țara în care
intellectualii sînt regi“*

Are perfectă dreptate Pascal Boniface scriind enunțul de mai sus, chiar dacă el îi dă o tentă ironică. Cu toate acestea, o asemenea situație (mai curînd de invidiat) nu e posibilă decît într-o cultură în care sînt apreciate nu numai inteligența, ci și stilul, nu numai competența, ci și capacitatea de seducție. Totul, pe fondul unei sacrosancte libertăți de expresie. Un episod semnificativ în acest sens este relatat în carte: proaspăt ales președinte, François Mitterrand, invitat de Margaret Thatcher în Regatul Unit, cere să i se organizeze și o întîlnire cu intelectuali. Serviciile primului-ministru britanic au răspuns că pot să-i aducă scriitori, istorici, filozofi, cercetători, dar nu intelectuali. Interesantă este în acest răspuns – și amuzantă chiar, pînă la un punct – aparenta opacitate lexicală, menită să exprime o reală diferențiere culturală.

Intellectualul-rege este o excepție franceză. Tradiția intelectualului angajat în favoarea unei cauze majore care ține de morală, justiție, religie sau de alt domeniu din viața unei societăți și căreia i se atribuie un interes și o rezonanță universale se situează în Secolul Luminilor. Pri-

mul reprezentant al tipului de intelectual angajat în favoarea adevărului, a justiției, a libertății de expresie este Voltaire. Cel mai cunoscut episod este așa-numita afacere Calas, după numele unui modest comerciant din Toulouse condamnat fără probe pentru moartea unuia din fiii săi, torturat pe roată și executat în aceeași zi, 10 martie 1762. Pornind de la acest fapt divers, Voltaire scrie un *Tratat despre toleranță*, obține revizuirea procesului și primirea în audiență a familiei de către regele Ludovic al XV-lea, iar trei ani mai tîrziu justiția îl declară nevinovat pe Jean Calas și memoria lui este reabilitată.

Tradiția intelectualului angajat s-a înrădăcinat în peisajul cultural francez odată cu Émile Zola și „afacerea Dreyfus“. Chiar impunerea termenului „intelectual“ s-a produs cu ocazia reacțiilor de solidarizare provocate de articolul lui Émile Zola, *J'accuse*, care marchează, în 1898, începutul luptei exemplare a scriitorului pentru susținerea nevinovăției căpitanului Alfred Dreyfus, alsacian evreu, acuzat de trădare și reabilitat doar în 1906. Scriitorii, artiștii, oamenii de știință care semnează petiția de revizuire a procesului, printre care Marcel Proust, Anatole France, Jules Renard, Claude Monet, Émile Durkheim, Gabriel Monod, erau astfel evocați de Clemenceau: „Să nu însemne nimic, toți acești *intelectuali* (sublinierea mea, P.R.) veniți din toate colțurile orizontului care se regroupează în jurul unei idei?“ Cuvîntul își făcea astfel intrarea în domeniul dezbaterii publice, conotat pozitiv ca angajament pentru cauzele nobile de interes general și ancorat durabil la stînga. Cu toate acestea, doar trei decenii mai tîrziu, cînd publică eseul devenit celebru *La Trahison des clercs* (1927), Julien Benda îi preferă un termen consacrat în special domeniului ecleziastic sau desemnînd un mic scrib aflat în serviciul unui

notar, și doar într-o accepție învechită semnificând „orice persoană cu știință de carte sau savant“. În opinia lui Julien Benda, doar „căutarea adevărului“ validează acțiunea acestei categorii, în timp ce orice formă de angajare conduce la partizanat, rea-credință, îndepărtarea de onestitatea intelectuală care trebuie să rămână criteriul absolut. Benda îi stigmatizează pe intelectualii care, lăsându-se purtați de pasiunile politice, își angajau autoritatea în beneficiul unor cauze particulare referitoare la rasă, clasă sau națiune. „Este incontestabil că, de două sute de ani, majoritatea literatorilor care, în Franța, au dobândit o mare glorie, Voltaire, Diderot, Chateaubriand, Lamartine, Victor Hugo, Anatole France, Barrès, au adoptat o atitudine politică. Se va remarca chiar că, pentru unii, adevărata glorie datează exact din momentul adopțării acestei atitudini. Această lege nu a scăpat descendenților lor“, scrie Benda. Pentru el, intelectualii sînt „toți cei a căror activitate, prin esența ei, nu urmărește un scop practic.“ Așa cum reiese din citatul de mai sus, intelectualii dispun de o putere dată de renumele lor. Or, angajarea acestuia în favoarea unei mari cauze are drept consecință chiar întărirea propriei reputații. Este ceea ce Michel Winock numește „paradoxul intelectualului“ (*Le siècle des intellectuels*, Seuil, 1997). Care-l urmărește oricînd și oriunde, îndată ce intră în arena politică.

La polul opus al demersului lui Benda se situează Jean-Paul Sartre. În *Plédoyer pour les intellectuels*/Pledoarie pentru intelectuali, conferință din 1965 ținută la Kyoto și Tokyo și publicată în volum în 1972, el dă noțiunii de angajare o bază filozofică, prezentînd-o drept inerentă condiției umane. Intelectualii sînt definiți drept „o diversitate de oameni care au dobândit notorietate prin lucrări de resortul inteligenței (științe exacte, științe aplicate, medicină, literatură etc.) și care abuzează de această notorietate ieșind din propriul lor domeniu pentru a critica societatea și puterile stabilite în numele unei concepții globale și dogmatice (vagă sau precisă, moralistă sau marxistă) despre om.“ Notele critice din această definiție nu trebuie să deruteze, Sartre și-a asumat pînă la exces rolul și ipostaza de intelectual angajat, nepăsător la

ridicol, convins că absolutul demersului e capabil să salveze lipsa de universalitate a cauzelor apărute. Contemporani cu Sartre, în dezacord sau în conflict deschis cu el, André Malraux, Michel Camus, Raymond Aron au ilustrat în mod strălucit, chiar dacă nu la fel de zgomotos, paradigma intelectualului angajat.

„Intelectualii mediatici“

Intelectualii francezi (e vorba mai ales cei catalogați drept filozofi) au căutat în permanență un teren de înțelegere, o cale mediană între filozofie (domeniul absolutului, al categoriilor universale perene) și politic (acela al relativului al aproximării, al perisabilului). „Noii Filozofi“ lansați în anii '70-'80 – André Glucksmann, Bernard-Henri Lévy sînt numele cele mai cunoscute –, ca și generația intelectualilor de acum sînt mult mai dezinvolti față de o asemenea constrîngere; ei vin pe un teren pregătit de predecesorii lor, implicarea în politic, angajarea în favoarea unor „cauze particulare“ sînt un bun cîștigat și nu mai necesită armatura discursului teoretic. Odată cu ei apare și cîștigă teren „intelectualul mediatizat“, cu referință la un singur mijloc de difuzare – televiziunea. Motivația unei asemenea alegeri e cît se poate de rezonabilă: eficiența incomparabilă cu aceea a presei scrise sau a radioului. E incontestabil însă că platourile de televiziune prezintă și un alt avantaj, care ne readuce la paradoxul intelectualului, acela al promovării personale. De dragul căreia intelectualii acceptă cu seninătate ceea ce ei înșiși condamnă în general, și anume faptul că televiziunea e mai puțin interesată de conținutul discursului, cît de persoana care îl ține.

De dragul mediatizării, mulți intelectuali semnează un fel de pact cu diavolul, sacrificînd fără scrupule și regrete ceea ce ar trebui să fie, dincolo de competență, atuul lor principal, onestitatea profesională. În jurul acestei idei este construită cartea lui Pascal Boniface, un pamflet de o extremă violență îndreptată împotriva a opt confrăți ai săi. Cuvîntul „intelectual“ din titlu este o imprecizie intenționată, pentru că, de fapt, cele opt personalități vizate, cu o singură excepție, sînt – ca și autorul – experți în

Pascal Boniface

domeniul lui de competență, geopolitică și strategie. Excepția se cheamă Bernard-Henri Lévy, căruia îi este rezervat ultimul și cel mai lung capitol al cărții, cu titlul incendiar „B.H.L., seniorul și maestrul «falsificatorilor»“. Pascal Boniface declară că a scris această carte călăuzit de principiul moral și revoltat de abandonarea acestuia de către experții în chestiune: „Ideea acestei cărți mi-a venit demult. De câte ori n-am fost surprins, revoltat sau jenat când constatam, în cursul unei dezbateri publice, că un expert proferea un neadevăr care trecea fără nici un obstacol, ca o scrisoare pusă la poștă? Nu vorbesc aici de o eroare, ci de o minciună intenționată și asumată de autorul ei. În acest caz, specialistul invitat pentru a lămuri publicul îl trădează, de fapt, și nu-și îndeplinește misiunea.“

Cei incriminați sînt, în ordinea apariției, Alexandre Adler, Caroline Fourest, Mohamed Sifaoui, Thérèse Delpech, Frédéric Encel, François Heisbourg, Philippe Val și, bineînțeles, Bernard-Henri Lévy. Toți, specialiști influenți, angajați adesea în poziții de conducere a unor instituții repute, societăți sau ministere, directori de media etc.

Eșafodajul teoretic al cărții este sumar. Considerațiile despre media, în general, și despre televiziune, în special, ca instrument util de informare și de explicare a evenimentelor din viața politică și socială se rezumă la câteva fraze complezente. Cît despre fondul problemei, experții enumerați și practicile lor reprobabile, autorul stabilește două categorii: „falsificatorii“ și „mercenarii“. Primii sînt cei care-și înșală publicul cu bună-știință, recurgînd la argumente în care ei înșiși nu cred. „Ei pot să creadă într-o cauză, dar folosesc argumente necinstite pentru a o apăra.“ Și încă: „ei fabrică false monede intelectuale pentru a-și asigura triumful pe piața convingerilor.“ „Mercenarii“ prezintă circumstanțe agravante: „Aceștia nu cred în nimic, cel mult în ei înșiși. Ei aderă (sau mai curînd simulează că aderă) la o cauză sau alta nu pentru că ar fi convingși de caracterul ei justificat, ci pentru că poate fi profitabilă, orientată fiind în sensul opiniei dominante.“ Urmează câteva capitole – expediate rapid și nu lipsite de confuzii – consacrate unor teme recurente în intervențiile experților luați în discuție și tratate de ei cu vădite

(pentru P.B.) intenții de falsificare și manipulare, dar neelucidate de autor, precum pretense amenințări ce ar plana asupra Occidentului (a cărei dominație asupra restului lumii ar trebui menținută cu orice preț), exigența imperativă (exprimată în anume medii și de anume personalități) de solidarizare cu Israelul în special după atentatele din 11 septembrie (cel mai confuz), un capitol despre voga unui concept fără nici un conținut, „islamofascismul“, și un altul despre propagarea vinovată a fricii de islam. Și aici demonstrațiile autorului au un caracter improvizat, bazate pe montaje de citate, surse încrucișate greu de verificat, convorbiri private sau simple ecouri de la mondenități pariziene („Cînd ne-am întîlnit într-o zi la Clara și Marek Halter, Pascal Bruckner mi-a mărturisit...“). Cu o stranie siguranță de sine, expertul Pascal Boniface dă impresia că pretinde să fie crezut „pe cuvînt“, adevărurile sale sînt evidente, după cum evidente sînt și ereziile celorlalți. O lejeritate în contrast flagrant cu gravitatea abaterilor imputate celorlalți: erori (în general intenționate) de apreciere, deturnarea adevărului, lipsă de consecvență, versatilitatea opiniilor, coliziune cu patroni de mari întreprinderi sau de grupuri de presă, cu responsabili politici de rang înalt sau cu lobby-uri și organizații internaționale influente. Toate acestea sînt reprobabile, dar, venind din partea unui „locuitor al seraiului“ (Pascal Boniface fiind el însuși unul dintre experții cei mai invitați pe platourile de televiziune), cartea de față poate părea instrumentul unei reglări de conturi între „prieteni“. Experții înfierați aici – cel puțin unii dintre ei – pot înșira liste cu zeci de cărți publicate (Pascal Boniface are el însuși, la 55 de ani, în jur de 40), cărți care, multe dintre ele, sînt un fel de articole de presă ceva mai dezvoltate, scrise și editate într-un timp record, cu un „termen de valabilitate“ adesea comparabil cu acela al unui articol. *Intellectualii falsificatori* are însă meritul de a aduce în discuție teme ce merită o dezbateră reală, cum ar fi intelectualul mediatic, renume și onestitate, competență și oportunism, limitele filozofice și morale ale angajării intelectualului.

Fairwind

SECURITIES

acoperire

Acces la peste 100 de piețe bursiere

Tranzacționează acțiuni futures, options și forex • Cele mai mici comisioane

Cea mai rapidă platformă internațională de tranzacționare

one step ahead

Fairwind Securities

Adresa sediu: Str. Fabrica de Glucoză, nr. 21, etaj 1, sector 2, București, România

Autorizație CNVM nr. 2005/01.07.2003

tel.: +4031 860 18 00, Fax.: +4031 860 18 18 • www.fws.ro • fws.office@fairwind.ro

Aveți superstiții?

Emil BRUMARU ● Magda CÂRNECI ● Marius CHIVU ● Sorin GHERGUȚ
Florin IARU ● Diana IEPURE ● Doina IOANID
Ana Maria SANDU ● Dan STANCIU ● Radu VANCU

colaje de Dan Stanciu

ANCHETĂ

„Superstițiosul este pentru escroc ceea ce este sclavul pentru tiran. Chiar mai mult: superstițiosul este guvernat de fanatic și devine el însuși fanatic. . . Este greu să stabilești granițele superstiției. . . Nimeni nu cade de acord la creștini ce anume este superstiția. Secta care pare cel mai puțin atacată de această maladie este secta cu cele mai puține ritualuri. Dar, dacă cu puține idealuri secta este puternic legată de o credință absurdă, această credință absurdă echivalează, ea singură, cu toate practicile religioase urmate de la Simon Magul pînă la părintele Gauffridi. Este deci evident că fondul religiei unei secte este ceea ce trece drept superstiție pentru o altă sectă. Musulmanii, acuzînd toate societățile creștine, sînt și ei acuzați. Cine va judeca acest mare proces? Va fi rațiunea?“ (Voltaire, Dictionar filosofic, 1764)

■ **Emil BRUMARU** De ce mi-e frică să scriu despre superstiții? Probabil din teama de-a nu le revitaliza, revigora, reîmprospăta amoros, „bouche à bouche“, de-a nu le da apă la moară, făcîndu-le să intervină, vigilente, zglobii, zveltuțe, din nou în viața mea destul de anostă. Aproape le uitasem. Una totuși nu mi-a ieșit nici odată din minte. Cifra 27! N-am treabă cu pisicile negre, pot să-mi taie calea oricînd, nici cu cifra 13, nici cu bufnițele din clopotnițe, nici cu popii întîlniți destul de des, călugărițele chiar mă atrag dacă sînt tinere și merg spăsit, îmbrăcate elegant în negru (culoare ce le avantajează formele lumești), cu ochii în pămînt, aruncînd pe furii priviri electrocutante. Ce-i totuși cu 27? Am observat, de prin clasa a șasea, a șaptea, cînd nu învățam deloc, îndrăgostit de întreg lotul feminin al unei echipe de baschet ce se an-

trena-n spume pe-un teren învecinat, că de cîte ori zăresc tramvaiul 27 mă ascultă la școală. Și, normal, nu știu nimic! Credeam că cifra își va pierde puterea malefică odată cu terminarea liceului. Mă înșelam. Și-a transferat energia negativă asupra fiecărei zile de 27 din lună! Nu înțelegeam de ce. Foarte tîrziu mi-am dat seama că taică-meu se născuse pe 27. Iar mai de curînd mi-am amintit că maică-mea m-a născut abia la 27 de ani. Asta pune capăt! Dar s-a mai întîmplat ceva ciudat. Uneori, rar ce-i drept, chiar pe 27 aveam parte de bucurii neverosimile, ținînd de altă sferă a percepțiilor! Parcă cineva voia să mă convingă că superstiția mea poate fi luată și invers, e benefică. . . Oricum, mă feresc de femeile care au 27 de ani, sînt extrem de periculoase, mint, profită, își mănîncă unghiile, au alergie la piersici, vorbesc risipit și agramat prin

somn, te bagă în balamuc. Dar ultima descoperire am făcut-o acum. Am 72 de ani! Deci un 27 întors pe dos. La ce catastrofe să mă mai aștept? Sau la ce fericiri imprevizibile? Rugați-vă pentru sufletul meu!

■ **Magda CÂRNECI** E foarte greu să-ți constăți prejudecățile dacă nu ieși din coconul tău familial, cultural, național. Chiar dacă trăim imersați în frecvențele televiziunilor mondiale și ale Internetului, numai o (măcar) temporară dezrădăcinare din supa ta de obște, în care plutești semi-conștient, te poate obliga să-ți obiectivezi tiparele preconceptuate și adînc intrate în ființa ta de carne și reflexe, cu care fotografiezi și judeci realitatea. Trăind eu o vreme în Franța, după ce am făcut un oarece semi-ocol al lumii zise civilizate, am realizat astfel că, între alte prejudecăți, sufeream de ideea încăpățînată de *trans*. De convingerea că realitatea, cu oamenii și fenomenele sale, nu e doar ceea ce se vede, se pipăie, se posedă, ci că există *prin* ea – și *dincolo* de ea – niveluri de percepție, de funcționare și de semnificație care nu sînt imediat pipăibile și verificabile practic, material, dar care au efecte și urmări perceptibile, evidente, în comportamentul și viața noastră. Prejudecata că realitatea e tra(ns)versată și depășită de o *trans-realitate* care o face suportabilă, coerentă și-i dă un sens mai amplu, vast, universal sau chiar cosmic. În ambianța franceză în particular și occidentală în general, am fost cît pe aici să-mi pierd această prejudecată, înrădăcinată profund în tradiția culturală românească și în natura mea de poet. Dar după ce am practicat o vreme prejudecata gîndirii concrete și la obiect, a aderenței așa-zis perfecte la orizontala realității numai palpabile, am realizat cît de limitată, de nemulțumitoare și finalmente stupidă este și această preconcepție a unei posibile trăiri a realității fără armonicele ei emoționale, simbolice, spirituale. Întoarsă acasă, ca o Fiică Rătăcitoare din periplul cosmopolit, trebuie să recunosc că nu mai pot adera totalmente la vechea mea prejudecată *trans* de dinainte, sau mai degrabă o trăiesc acum altfel. Am gustat din mai multe tipuri de prejudecăți și acum le pot vedea limitele și le pot relativiza mai ușor. Pot observa care

e utilitatea uneia și a alteia și pot încerca să trec dincolo, *trans*, în ceea ce ele încearcă să formuleze *împreună*, cu instrumentele și tiparele lor de gîndire și de percepție. Inițiala mea prejudecată *trans* pe verticală, ca să spun așa, s-a combinat cu o prejudecată *trans* pe orizontală, ca să încerce să palpeze o imagine în același timp concretă, plină, adecvată, și totdeodată globală, transcendentă, transfiguratoare a realității. O realitate, pentru mine, aici și acum și totuși *trans*.

■ **Marius CHIVU** Am crescut între două bunici, ambele bisericoase, doar că una mă învăța rugăciuni, cealaltă superstiții. Motiv pentru care niciodată nu m-am gîndit că nu pot merge împreună. Astfel că, atunci cînd eram mic, eram învățat să nu sparg oul lovindu-l de masă (ca să nu sărăcim), să nu dau cuțitul direct din mînă (ca să nu ne certăm), să nu împrumut linguri (ca să nu atragem răul), să nu fluier în casă (ca să nu avem pagubă), să nu scot focul din sobă (ca să nu fac pipi pe mine), primăvara să nu ies dimineața din casă fără să fi pus sare pe limbă (ca să nu mă spurce cucul sau pupăza și să-mi meargă rău tot anul), să nu mă încălț prima dată la piciorul stîng (ca să nu-mi meargă prost), să port un cățel de usturoi la mine (ca să nu fiu lovit de ghinion), să nu arunc părul tuns în locuri unde poate fi călcat (ca să nu mă doară capul) și multe altele pe care le-am uitat. Oricum, dacă nu respectam vreuna din superstițiile astea, era bine și dacă mă rugam. Apoi am crescut și am descoperit plăcerea de a sfida superstițiile și nici una n-a rezistat provocărilor mele. Mă întorc însă la cînd eram mic și cînd, trei veri consecutive, de Sfîntul Ilie, cădeam bolnav la pat, făceam febră și vomitam. Apoi a chemat bunica o țigancă din sat, pe nume Dumitra, care mi-a zis de deochi și am putut să merg din nou la bîlci să ling halviță în timp ce mă dădeam în tiri-bombă. Dar nu știu dacă deochiul e superstiție. Că în deochi parcă aș mai crede un pic.

■ **Sorin GHERGUȚ** Am avut. Una dintre cele mai vechi și mai durabile a fost să nu omor păianjeni. Am preluat-o dintr-o sursă livrescă, Mark Twain, cred că *Huckleberry Finn*, pe la 8-9 ani. Iar una dintre cele mai inconfortabile –

nici măcar o superstiție, de fapt, mai mult un ritual infantil, pe care m-am trezit însă respectându-l uneori și la vârsta adultă – a fost că dacă te lovești cap în cap cu cineva să mai dai o dată, „ca să nu rămînem proști“. Am renunțat la ambele, mai ales de cînd am devenit părinte.

■ **Florin IARU** N-am.

■ **Diana IEPURE** Nu multe, dar am. Cam banale. Nimic magic, înfiorător, spectaculos. Chiar mi-a trecut prin cap să inventez ceva mai de Doamne ajută, strict pentru deliciul cititorilor, dar, pînă la urmă, am renunțat. Așa că o să înșir aici superstițiile mele, cîteva mai vechi, comune, și una recentă, strict personală. Prima: nu e bine să-ți taie cineva calea „cu deșertul“. În copilărie, mă supăram rău dacă îmi trecea cineva pe dinainte cu gălețile goale. Însemna că toate străduințele pentru care făceam acel drum aveau să fie în zadar. Cînd zăream pe cineva că iese din curte legănînd cu ușurință căldările e-mailate, trăgeam o fuguță cu gînd să nu-mi las soarta la voia întîmplării. De obicei, oamenii (cei mai mulți dintre ei) te așteptau. Ținea de bun-simț. Existau însă și dintr-aceia mai hapsîni de muncă, ce nu credeau că merită să piardă prețiosul timp cu un copil, așa că traversau grăbiți drumul spre fîntînă, făcîndu-mi parcă în ciudă. A doua: pisica neagră și orice fel de pisică au ghinion în coadă. Cînd m-am dus la Chișinău să intru la facultate și mergeam cu tata pe Livezilor, spre Universitate, iar peste noi se lăsa, ca un vâl, un iz de ardei înăbușiți în sos de roșii și ceapă, tata mi-a zis că acesta este unul dintre cele mai importante drumuri din viața mea. Și exact atunci o pisică vîrgată ne-a tăiat calea. Tata a dat din mîină a lehamite: *Nu-ți fie frică. Nici măcar neagră nu e. Nu vezi că e roșie și prădîtă?* Mie totuși mi-a fost, dar examenul l-am dat și am intrat. Deși, pentru mine, nu s-a adeverit niciodată această superstiție, am și azi o strîngere de inimă dacă îmi trece vreo mîță pe dinainte. A treia: am observat că, de cîte ori mi-am dus la job cana mea de cafea, am plecat în altă parte, în scurt timp. De trei ani, am la serviciu o ceașcă „de la protocol“ și nu mă încumet să-mi cumpăr una nouă și haioasă, cum îmi pla-

ce mie. Sînt mereu tentată, dar o voce interioară mă apostrofează: „Ce-ți veni? Pe criza asta îți arde a schimbare?!“.

■ **Doina IOANID** De superstiții nu scapă nimeni, orice ar spune. De superstițiile moștenite ajungi să te dezbari cumva. Pisica neagră (uneori se pune și dacă-i de altă culoare) care-ți taie calea poți s-o îndupleci cu un pisic pufos care toarce de mai mare dragul pe pieptul tău. Dacă te întîlnești cu popa, îți aduci aminte de bancul pe care ți l-a spus odată popa ăla sau altul. Asta, dacă vrei să te dezbari de ele, pentru că știu oameni care s-au lăsat de fumat, dar nu s-au lăsat de superstiții. Eu am fost mai șmecheră: m-am lăsat de cele rele, dar le-am păstrat pe alea bune. De exemplu, am suflat pînă tîrziu peste genele luate de pe obraz și mi le-am pus în sîn. Mi se întîmplă să mă bucur și acum cînd îmi iese cineva cu o găleată de apă înainte. Dar cele mai tari superstiții sînt cele pe care ți le inventezi cînd ești copil. Sînt ale tale, doar ale tale. Eu le numesc superstiții de apărare, un soi de descîntece sau exerciții de Tae Bo. Cînd e-

eram mică și mă trimitea bunica după nuci, cea-pă sau usturoi în podul lung cît o hală, aveam un colț, acolo unde acoperișul cobora foarte tare, un colț întunecos spre care nu prea îndrăzneau să privesc. Pînă pe la mijlocul podului mai mergea: dădeam peste pantofii cu toc cui de pe cînd era bunica fată mare, o rochie din lamé, un samovar, era și un gemuleț prin care intra un fir de lumină. Dar puțin mai încolo începea zona cu umbre și mă grăbeam să iau ce aveam de luat și să plec repede, încercînd să nu mă uit spre colțul cu pricina. Visasem într-o noapte că acolo stătea înlănțuită o femeie cu chipul mîncat. Nu știu dacă spaima mea generase visul sau visul generase spaima de colțul întunecat. De fiecare dată îmi agățam privirea de hamurile de cai, încă frumoase, chiar dacă bunicul nu mai avea de mult faeton. Eram sigură că dacă le priveam nu avea să mi se întîmple nimic rău. Mai aveam o superstiție cu cheia de la a doua intrare, care dădea într-un holișor, apoi direct spre camera mea. Era o cheie veche, cu zimți mari și nu reușeam decît rar să descui din prima. De obicei, dura pînă-i găseam cătarea, cum se spune. Cînd îmi ieșea din prima, însemna că mă așteaptă o bucurie. Ah, și încă una: călcam numai pe capacele de canale care aveau patru găuri, pe celelalte le ocoleam. Un prieten mi-a povestit că nu

călca decît pe canalele pătrate. Sîc, i-am zis, ale mele-s mai grozave, că au patru găuri. M-a pufnit apoi rîsul: parcă eram două mame care-și laudă odraslele. Rîsu-rîsu', dar și-acum calc tot numai pe capacele alea.

■ **Ana Maria SANDU** Puținele superstiții pe care le am le-am moștenit de la bunica. Nu mi-am pus întrebări, le-am preluat ca pe cele mai naturale lucruri. Dacă vezi un păianjen în casă, nu-l omori pentru că el îți aduce o veste. Niciodată n-am știut dacă bună sau rea. Nici nu contează. De fiecare dată cînd descopăr păianjenul mă gîndesc la el ca la un mesager. Dacă nu sînt atentă la bucătărie și răstorn sarea pe masă, mi se strînge inima. Vorbele hotărîte ale bunicii, cum că sarea împrăștiată pe masă duce, inevitabil, la ceartă, îmi răsună atît de bine în minte. Parcă le-ar fi spus ieri. Și eu privesc cristalele minuscule de sare, rostogolite pe masă, și-mi pun aceeași dorință ca în urmă cu mulți ani: să nu le dau oamenilor dragi vreun motiv de dispută. Cel puțin nu în ziua cu pricina, cînd sarea mi-a spus că trebuie să fiu atentă. Cîntecul cucuvelei, în liniștea nopții, mă speria îngrozitor, după ce tot bunica îmi spusese că anunță moartea cuiva. Cred că și azi, dacă l-aș auzi, spaima mi s-ar reactiva.

■ **Dan STANCIU** Am o droaie de superstiții, unele avuabile, altele despre care n-aș vorbi. Cîteva le am din naștere, primite ca zestre: să te speli îndelung înainte de a intra într-o apă, altminteri apa te-ar putea dilua; să nu te scalzi de două ori în aceeași sudoare și transpirația să-ți fie întotdeauna diversă (de la exuberant spre argintiu, trecînd prin vesel), ca să n-ai datorii; să nu te piepteni (dacă ai păr pe cap) cu un pieptene militar, fiindcă părul disciplinat sau uniform te aduce în subordinea cuiva; dacă ești chel, să nu porți pălării clasice, dar nici moderne (cele mai potrivite sînt pălăriile atemporale, cu turn, care trec neobservate), pentru a nu stîrni invidia sau poftele anumitor sfere; să nu înghiți pe negîndite și să nu gîndești în sec (e bine să ai ceva umed în minte, iar mîncarea și cugetarea să fie pereche); dimineața să nu închizi uși (lasă-le date de pereți), ca să iasă vremea nopții; cînd mergi, să nu măsori, cînd stai, nu socoti (numerele au profunzime și profunzimea lor e dincolo de static și mobil – dacă trebuie cu orice preț să înșiri cifre pe o hîrtie, fă-o dintr-un puț, contabilii sînt prin definiție adînci); la fel, cînd vezi pe unul dus pe targă, întinde-te vertical și nu te descheia la toți nas-turii cînd rîzi, fiindcă bealeaua te pîndește din dosul unor glume. Etc. (la „etc.” mai adaug una: ține-te la distanță cînd izbucnește o mulțime, ca să nu te împrăștii). Alte superstiții mi-au venit (și mi le-am însușit pe loc) de la oameni mai umblați prin lume, care au cunoscut esența cîtorva neamuri îndepărtate. Astfel, *pricolienii* din Panua se tem să joace la Loto, deoarece (cred ei) Loto este creatorul Universului. Singurul pricolian care a jucat vreodată la Loto (era marxist) a cîștigat un tramvai decapotabil, cu scaune din aur, dar fără frîne, și asta l-a distrus. *Emulogii* din Gera-Jeval (mari iubitori de cîntece murmurate) nu își țuguie buzele în preajma unui bancher, de frică să nu le sece melodicitatea. *Ultimierii pădureți* din oaza Krau nu pleacă la vînătoare decît în pijama și înarmați cu perne de asalt, pentru că ursul-calorifer (principala sursă de hrană a locuitorilor oazei) devine foarte blînd în prezența celor care dorm, ferocitatea sa manifestîndu-se numai cînd îi ies în cale maratonisti. Despre *bluții* din Trena-da se știe că au mereu asupra lor un prosop telescopic, pentru a evita crizele de epilepsie fi-

nanciară (se șterg pe bot și gata). *Nutranții* din Noua Ancestralie nu consumă băuturi timide (cum ar fi berea sau lichiorul de grajd), ca să nu se transforme în păpădii. . . *falfilucii* din A-Hasca încep să tremure dacă văd pahare întoarse cu gura în jos pe capota unei limuzine și o iau la goană, să nu-i înhațe vreun drac abstinent. . . *dervo-nele* din Derejmani sărută ața înainte s-o vîre în ac, vrînd să le fie jacheta dulce. . . Și tot așa.

■ **Radu VANCU** Da, fără îndoială, ca orice om rațional. Semnele rele au rațiunea lor, pe care rațiunea noastră, dacă nu le cunoaște, măcar le recunoaște. De exemplu, dacă în timp ce scriu mi se restartează din senin de mai mult de trei ori consecutiv calculatorul, atunci e semn rău. Dacă nu e din senin, ci din cauză că afară e vreme mare, atunci admit să se restarteze pînă la a cincea oară. După aia, iar e semn rău. De asemenea, dacă iese nu o dată, nu de două, ci de trei ori pe zi o mîtă mare și, firește, neagră din ecranul monitorului și o zbughește mieunînd prin mansardă, fără să uite să înghereze ambele mîini trudind pe tastatură, atunci sînt lămurit că nu-i totul chiar în regulă. Însă, cum vă spuneam, sînt un om rațional și toate semnele astea nu reușesc să mă oprească din scris – știu precis că, la aceeași oră din zi ori din noapte, măcar unul dintre maratonistii generației 2000 se canonește în fața ecranului să scrie ceva capital, și atunci spiritul de datorie nu mă lasă să-l abandonez într-un efort solitar. Cine știe cîte pisici negre i-or fi ieșit și lui din monitor, și tot nu s-a lăsat. Aproape că mă înduioșez închipuindu-mi degetele lui Marin Mălaicu-Hondrari, fine, de pianist al tuturor intențiilor, însîngerate de gheruțele funeste, iar apoi nu-mi închipui, ci-l văd de-a binelea pe Marin cum privește surzînd bobîțele de sînge, trage lung din țigară și mîngîie mîța pe spinare, lăsînd cîteva bobîțe sîngerii în perii ei electrice: „No, nu-i bai, frumoaso, de azi înainte vei fi *el gato de la Poesia*” – pisica toarce, sîngele se încheagă, Marin scrie. Scrie atît de vîrtos, încît chiar orb să fii, n-ai cum să nu crezi în semne. Doar că unora li se dau, ție nu. Ăsta-i tot chichirezul.

anchetă realizată de Marius Chivu

**AVENTURA
VIEȚII MELE**

Radu Pavel Gheo

Manifestele

*Povestiri
pe o temă dată*

*Le-am propus
mai multor prozatori
să scrie, special
pentru revista noastră,
o povestire pe tema
„Aventura vieții mele”.
Vom publica în fiecare
număr câte una.
Vor mai urma
(nu în această ordine)
Ștefan Agopian,
Adriana Babeji,
Adriana Bittel
și Mircea Cărtărescu.*

Gheo se opri pe trotuar, în dreptul ușii cu firidă de la stradă. Verifică încă o dată adresa. Numără ferestrele înșirate în zidul roșcat. Mai făcu câțiva pași și se opri sub a treia fereastră, plasată la vreun metru și jumătate înălțime. Aici trebuia să fie. Se ridică pe vîrfuri, dădu să bată în geamul prăfuit, dar se opri la jumătatea gestului, cu urechile ciulite. În spatele lui se auzi un huruit slab.

Huruitul crescuse, deveni un zdrăgănit în toată regula, după care tramvaiul galben, cu două vagoane, trecu clătînindu-se pe șine, vînturînd aerul încins al după-amiezii. După ce vagoanele se îndepărtară, urcînd ușor spre podul Mihai Viteazul, iar zgomotul se risipi, Gheo ridică iar brațul și lovi de trei-patru ori în geam. Apoi așteptă. Nu foarte mult.

Se auzi scîrțîitul ferestrei vechi și în cadrul ei apărură chipul lătăreț și smead al lui Adi, cu părul lui negru și lins căzut peste o parte a feței, ca aripa unei păsări funebre. Uite, acum chiar că arată ca o cioară, se gîndi Gheo. Adi zîmbi larg, arătîndu-și dinții albi și mari.

— Ia te uită! Ai adus manifestele, Pistruiatule? Îi aruncă brunetul din cadrul ferestrei.

— Taci, băi, din gură, în pula mea! Ce, ești bou? bombăni Gheo, uitîndu-se speriat în jur.

Dar în spatele puștiului blond și slăbănog, care ținea strîns la subsuoară o mapă albastră, nu mai era nimeni care să audă arhicunoscuta replică din serialul cu comuniști antifasciști, pe care toți adolescenții îl ironizau, uitînd că nu cu mulți ani în urmă așteptau săptămîină de săptămîină să vadă noile aventuri ale Pistruiatului blond și obraznic și ale cînelui lui,

Calu.

— Nu te căca așa pe tine! Îi răspunse nepăsător Adi, dîndu-și la o parte de pe față bretonul întunecat. Hai că vin să-ți deschid.

Adi dispăru, fereastra se închise cu un pocnet sec, iar Gheo se întoarse la intrare. Urcă cele cîteva scări de beton tăiate în zidul casei, pînă la ușa din firidă, cu două canaturi de lemn vopsite în maroniu. Acolo era deja răcoare. În scurt timp se auzi plescăitul pașilor lui Adi, apoi un crăntănit metalic în broască și unul din canaturile ușii se deschise.

— Hai, îi zise scurt Adi, și Gheo pătrunse într-un hol de-a dreptul rece și ușor jilav, care îi aminti că orașul fusese clădit pe niște mlaștini ce pîndeau în continuare de sub temelile caselor.

De-aia erau atîția țîntari în Timișoara, își spuse Gheo și se uită spre capătul holului, care dădea într-o curte largă și însorită, unde o tînră cu păr lung și blond, în șort de blugi și cu un tricou alb, întindea niște rufe ude pe sfoară.

Adi îi prinse privirea și rînji larg și energic.

— Fata gazdei, îl lămurii el pe Gheo, a cărui privire se oprise pe picioarele lungi ale fetei aplecate peste un lighean cu rufe. Îți place, băi Gogoasă?

— Parcă ție nu! răspunse necăjit celălalt.

— Păi, la moacă nu-i cine știe ce. Da' oricum nu-i de nasul tău, zise Adi. E studentă la Medicină. În anul doi, preciză el.

— Da, bine, c-o fi de nasul tău!

Adi dădu din mîna, sigur pe el.

AVENTURA VIEȚII MELE

— Ce știi tu, băi Gogoasă? Lasă, că te-nvăț eu odată cum e cu gagicile. Hai în casă! schimbă brusc tonul brunetul, întorcându-se și deschizând o ușă din dreapta lui.

Porni lipăind cu șlapii pe un alt coridor interior, întins pe lungimea casei, închis în sticlă și cu vedere spre curte. Pe dreapta se înșirau trei uși — probabil de la camerele ale căror ferestre dădeau la stradă, căci la a treia Adi se opri și, lăsându-și șlapii pe un preș de la intrare, îl așteptă pe Gheo, care înainta timid. Arunca priviri furișe în stînga, spre curte, unde tînăra în șort de blugi înșira imperturbabilă rufele pe frînghie.

— Hai odată, Gogo, nu te mai benocla atîta! îl repezi Adi. Uite, descaltă-te aici.

Cel puțin înăuntru era răcoare, se gîndi Gheo. După vîpia de afară, răcoarea păstrată de zidurile de cărămidă îl făcu să se zgribulească ușor. Călcă ușor cu ciorapii pe podeaua de scînduri, vopsită într-un maro roșcat.

Încăperea unde stătea în gazdă Adi n-avea cine știe ce mobilă: un pat destul de lat, cu așternuturile în dezordine, o noptieră întunecată lîngă el, o masă la fereastră, cu două scaune desperecheate, un dulap mare pe peretele dinspre hol, o sobă ruginită de fontă, acum rece, și niște rafturi de pal melaminat, decolorate și șubrede, pe care zăceau cîteva zeci de cărți, care culcate, care înghesuite unele în altele, în picioare. Niște caiete de școală, niște manuale, multe volume din „Biblioteca pentru toți” și „Romanul secolului XX”. Camera era vopsită într-un galben palid și era destul de întunecoasă: pe partea cealaltă a străzii se înșirau, lipite unele de altele, mai multe blocuri cu zece etaje, care umbreau casele scăpate de demolare de pe trotuarul opus. Era o cameră de închiriat obișnuită, ca majoritatea celor pe care le văzuse Gheo la alți colegi de-ai lui de liceu care stăteau în gazdă în oraș. Probabil că baia era comună și că în camerele de alături erau și alți chiriași.

Puștiul blond se opri la rafturile de pe perețele din fața patului și le studie vreun minut.

— A! exclamă el. De unde ai Marquez? Mi-o dai și mie?

— Numa' s-o termin eu, îi răspunse prietenul lui. De-abia ce-am pus mîna pe ea. Da' să n-o pierzi naibii, că nu-i a mea! A luat-o maică-mea de la o prietenă de-a ei din Arad.

— Cum s-o pierd? Ce, așa mă știi tu? se revoltă Gheo.

— Eu ți-am zis numa'. Da' ți-o dau, cum să nu ți-o dau? A, stai să-ți pun ceva! Am albumul lui Europe, *The Final Countdown*! Vrei să ascuți un pic?

— Pune-l, aprobă Gheo.

Adi se duse la casetofonul așezat pe noptieră și căută printr-un teanc de casete Orwo. În clipa următoare în cameră se auzi începutul glorios al melodiei „The Final Countdown” și vocea lui Joey Tempest. Cei doi adolescenți dădură cîteva zeci de secunde din cap, tăcuți și serioși, pe ritmul ei. Apoi Gheo se duse la masă, dînd în continuare din cap, și puse pe ea mapa albastră.

— Aicea-s foile, zise el tare, deschizînd mapa cu grijă. Le-am luat de la noi, de la biroul UTC. Am adus și-un pix nou.

— Perfect, aprobă grav Adi, dînd în continuare din cap pe ritmul muzicii. Mănușile le am aici, arătă el spre un sertar al mesei. N-ai pus mîna pe foi, nu?

— Ce, crezi că-s idiot?

Adi se apropie și el de masă și scoase din sertar o pereche de mănuși de lînă subțiri și negre.

— Ia să văd, zise, trăgîndu-și tacticos mănușile. Ha! rînji el cînd aruncă o privire la mapă. Ce bou ești, Gogoasă!

— Nu-mi mai zi așa! se enervă Gheo, scuturîndu-și coama creată, tunsă punk, un cîrlionț căzut peste frunte. De ce-s bou?

Adi arătă cu degetul înmănușat prima foaie din mapă, o coală mare, format A4. În colțul

RADU PAVEL GHEO (n. 1969, Oravița) este absolvent al Liceului Silvic din Timișoara și al Facultății de Litere din cadrul Universității de Vest din Timișoara (1994). A fost redactor-colaborator la Radio Iași (1999-2001) și redactor la revistele *Timpul*, *Ficțiuni*, *Helion*. În perioada petrecută în Statele Unite (2001-2002) a muncit și ca vînzător la un fast food, la un magazin alimentar și la o librărie Barnes & Noble. A fost printre co-autorii primului *Dicționar SF* apărut în România (1999), a colaborat la volumul colectiv *Cartea roz a comunismului* (2004) și a publicat: *Valea Cerului Senin* (proză scurtă, 1997), *Despre science fiction* (studii literare, 2001/2007), *Adio, adio, patria mea, cu î din i, cu â din a* (eseuri, 2003), *Românii e deștepți* (eseuri, 2004), *Fairia – o lume îndepărtată* (roman, 2004), *DEX-ul și sexul* (publicistică, 2005), *Numele mierlei* (2008). A tradus din Leo Strauss, Iuri Stoyanov, David Lodge, Tom Sharpe, Carl Sagan, E.A. Burtt ș.a. A primit numeroase premii literare și de traducere, cel mai recent fiind Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara de anul trecut pentru volumul *DEX-ul și sexul*. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Timișoara, membru fondator al Asociației Culturale Club 8 din Iași, membru al Asociației Culturale Româno-Franceze Passages din Lille (Franța), iar în 2005 a devenit membru al PEN Club România. În prezent este redactor de carte și traducător la Editura Polirom.

AVENTURA VIEȚII MELE

de sus, din stînga, scria:

UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST ORGANIZAȚIA LICEULUI SILVIC TIMIȘOARA

Atît. În rest foaia era albă.

– Pe *asta* vrei tu să scriem? rîse el răutăcios. Ești tare! Sigur n-o să se prindă nimeni!

– Vezi că ești bou, Cioară? răspunse ținînd Gheo. Și cum ai fi vrut să iau foile, ia zi? Să pun mîna direct pe ele, ca să-mi găsească după aia amprentele? De ce ești prost? Pe *asta* am lăsat-o deasupra ca să le pot apuca! Pricepi? se bătu el cu degetul arătător în tîmplă. Pricepi acum? Pe *asta* și pe ultima le aruncăm. Dar de-acum umbli numai cu mînușile, OK?

– Aha, dădu din cap Adi, de-acum potolit. Înțeleg. Bine gîndit, Gogo.

Și, înveselit de-a binelea, îi trase o palmă zdravănă peste spate prietenului său, care se poticni și făcu un pas în față.

– Mai fă și tu niște mușchi, zise apoi Adi, pe jumătate ironic, pe jumătate duios. Vrei să opresc muzica?

– Oprește-o.

– Uite-acum.

Adi și Gheo erau colegi din clasa a noua, de cînd veniseră amîndoi la liceu în Timișoara, dar de împrietenit se împrieteniseră abia de vreo cîteva luni, adică în primul trimestru al clasei a unsprezecea, după treapta a doua de admitere de la liceu. Abia acum descoperiseră că aveau în comun mai multe lucruri decît se așteptau. Adi, care venea din Arad, fusese încă de la începutul liceului sigur pe el și unul din tipii populari din clasă – nu că *asta* ar fi însemnat mare lucru din perspectiva cea mai valorizată de adolescenți, fiindcă la Liceul Silvic erau cîteva sute de băieți și doar vreo patru fete. Dar, cum Gheo aflase abia de curînd, Adi avea și o latură ascunsă. Scria versuri, citea literatură, era fascinat de indienii lui Karl May și avea

idealuri mărețe. Un suflet sensibil ascuns într-o carcasă de băiat dur.

Gheo, în schimb, venise în Timișoara dintr-un sătuleț de lîngă Oravița și îi trebuiseră doi ani ca să se adapteze cît de cît la traiul urban. Nu fusese niciodată printre vedetele clasei. Era mai degrabă printre tocilarii antipatici. Doar că în urmă cu vreun an fusese ales casierul organizației UTC a liceului, iar funcția *asta*, care inițial i se păruse o corvoadă penibilă, își arătase destul de repede avantajele. Gheo stătea la internat, în incinta liceului, într-un regim semimilitarizat. Cei din cămin nu aveau voie să iasă în oraș decît cu un bilet de voie semnat de pedagogul căminului și îți trebuiau motive întemeiate ca să obții așa ceva. Dar proaspătul casier UTC a descoperit repede că invocarea unei presupuse (și adesea inventate) sarcini pe linie de partid, care îi impunea fie să participe la o ședință, fie să meargă la CEC, ca să depună cotizația lunară a tinerilor uteciști, fie să predea o situație la Comitetul Județean – sau Municipal – al tinerilor comuniști, stîrnea în pedagogii internatului, altfel oameni maturi și cu capul pe umeri, un evident respect. Dacă altădată, indiferent ce motiv inventa pentru a scăpa cîteva ore în oraș, la un film sau măcar la o cofetărie, era înțîmpinat cu ironii pedagogice ieftine, acum o mapă sau un dosar cu antet aruncate sub braț și menționarea sintagmei „sarcini UTC” încrețeau brusc și fruntea celui mai bănuitor supraveghetor din cămin, care dădea grav din cap și semna fără să se uite biletul spre libertate. Iar Gheo profita din plin de *asta*, înțelegînd totodată, în mod empiric, puterea ce se ascundea în dosul unei banale funcții politice. Mai mult, descoperi că funcția lui – sau mai degrabă șiretenia cu care se folosea de ea – îi sporea prestigiul printre colegi.

Încetul cu încetul, de la o discuție la alta, el și cu Adi au descoperit că le plăcea aceeași muzică, citeau amîndoi cu plăcere și schimbau

AVENTURA VIEȚII MELE

sugestii și opinii de lectură, aveau de gând să dea amândoi admitere la Facultatea de Filologie și împărtășeau aceleași idei înalte și generoase. Și tocmai în slujba unei asemenea idei voiau să se pună ei acum.

— Bun, zise Gheo. Ia pune-te la masă, trage deoparte foaia aia și hai să facem o ciornă. Cum să zicem?

— Păi, cum am discutat, îi răspunse Adi, așezându-se la masă. Zicem așa: „Cetățeni, conducătorii de acum ai României...”

— Mai bine „de azi”, comentă Gheo.

— OK, „conducătorii de azi”.

Adi începu să scrie, netezindu-și aripa neagră de păr care îi cădea peste obraz.

— Dar hai să nu zicem „conducătorii”, ca să nu pară că ne legăm direct de Ceaușescu. Să zicem „conducerea”, propuse el.

— Da, corect. „Conducerea”. Deci „conducerea de azi a țării a încălcat idealurile comunismului. Viața oamenilor e tot mai grea. Oamenii nu mai găsesc nici măcar mâncare în magazine...”

— Da’ parcă am zis să nu intrăm chiar așa în detalii, îl întrerupse Adi. Să fie scurt și clar.

Mai mult un semnal, așa, pentru început. Dacă iese ceva...

— Bine, da’ știi că...? Uite, ai mei nici nu mai au de unde să-și cumpere pâine. În Oravița s-a băgat cartelă, dar numai pentru ăia de la oraș. Și dacă ești de la sat, ce faci?

— Te descurci, rînji Adi vesel, apoi schimbă tonul: Hai, băi Gogoasă, ce vrei acum? Să scriem un roman cu tot ce nu se găsește în alimentara? Am zis că să fie clar. Scurt și clar. Știe lumea ce este și ce nu este. Nu?

— Bine, băi! acceptă Gheo. Taie aia cu mîncarea.

Apoi se apropie de masă și se uită în foaie peste umărul lui Adi. Brusc, o bătaie în ușa camerei îi făcu să tresară pe amândoi. Întoarseră capul.

— Da! zise Adi, închizînd mapa peste foaia cu ciorna de manifest.

În încăpere intră, degajată, fata din curte.

— Ceau, Corina! Care-i faza? Întrebă Adi.

— Nici o fază, zise fata. Voiam să vă rog ceva... A, își aminti ea brusc, ziceai că ai albumul cu Europe?

— *The Final Countdown*? Da, mi l-a tras un

fotografii de Vasile Dorolji

AVENTURA VIEȚII MELE

tip din Arad.

– Mi-l dai și mie să-l ascult, te rog?

Adi se ridică de la masă, împingând repede în sertar mănușile de lână. Zîmbi larg, seducător și se apropie de față.

– Cum să nu? Te-am refuzat eu vreodată pe tine? Hai că ți-l dau acum.

Se îndreptă cu pași mari spre casetofon, scoase caseta dinăuntru, o puse în carcasa de plastic și i-o întinse tinerei, prinzîndu-i mîna într-o strîngere ușoară, ca și cum i-ar fi plasat un mesaj secret. Blonda plecă încet capul și zîmbi.

– Mersi.

Gheo se uită pe furiș la ea, încercînd să pară destins. Își trecu mîna prin coama de păr, apoi își vîrî mîinile în buzunarele blugilor, înălță capul și își împinse un picior în față. Așa. Era o poziție șmecheră.

Adi avea dreptate: la față tipa nu era cine știe ce. Avea fruntea prea înaltă – părea cumva cheală – și nasul cam scurt, așa că fața îi părea

turtită. Dar nu puteai spune că e urîță, își zise Gheo. Avea un corp stas. Și era și studentă.

– A, el e Gheo! exclamă Adi, de parcă abia acum l-ar fi văzut. E coleg cu mine.

Gheo se deplasă repede spre față și îi întinse mîna, roșind instantaneu.

– Mă bucur să te cunosc, zise el. Îți place Europe?

– La nebunie, îi aruncă tînăra, zîmbind larg. Europe și Bon Jovi.

– Și mie!

Corina se întoarse spre Adi:

– Uite ce voiam eu să vă rog. Veniți să mă ajutați un pic? Mi s-a desprins o frînghie afară și nu pot s-o prind la loc. Voi vă pricepeți mai bine la din astea.

– A, da... sigur... cum să nu! se amestecară vorbele celor doi băieți, deși cel puțin Gheo știa că n-a priceput ce voia tipa.

Corina îi aruncă o privire scurtă lui Adi și întoarse ușor capul spre blondul slăbănog. Ochii acestuia rămaseră fixați pe pieptul ei,

AVENTURA VIEȚII MELE

care îi bomba zdravăn tricoul alb și subțire.

— Hai, băi Gogoasă! zise Adi, iar Gheo pufni nervos.

Acum nu era în nici un caz momentul ca Adi să folosească porecla asta stupidă.

*
* *

— Bun, deci așa rămîne! conchise Adi.

Pe fereastra dinspre stradă pătrundea o lumină slabă și roșiatică, de amurg. Sfoara de rufe fusese reparată, Gheo era încântat că reușise să schimbe cîteva replici inteligente cu blonda Corina, iar manifestul era redactat și gata de transcriere. Pe foaie, printre ștersături și tăieturi, se înșira următorul text:

Cetățeni,

~~Conducătorul~~ Conducerea ~~de acum~~ de azi a României a încălcat idealurile comunismului. Viața oamenilor e tot mai grea. ~~Nu se găsește de mîncare~~ Suferim iarna de frig. Ne sînt încălcate toate drepturile cetățenești. ~~și~~ Autoritățile nu respectă nici măcar Constituția R.S.R. A venit timpul să facem o schimbare.

Partidul Neocomunist Român ~~este singurul~~ vă cheamă la luptă împotriva nedreptăților și pentru restabilirea dreptății și echității în țara noastră.

Uniți, vom învinge!

Partidul Neocomunist Român

Cei doi se priviră mulțumiți.

— Cîte zici să scriem? întrebă grav Gheo.

Entuziasmul parcă îi mai scăzuse. Se frămîntaseră mult pînă să găsească forma ideală și, ce-i drept, fusese pasionant, dar acum gîndul că vor trebui să transcrie pe zeci de foi toate acele rînduri îi obosea. Așa că, pînă ce Adi cumpăni ce să răspundă, zise:

— Eu mă gîndesc că zece ar fi de ajuns. Pentru început... adăugă el în grabă. Să vedem dacă apare vreun semn, vreo reacție. Și dup-a-

ia mai scriem și altădată.

— Așa mă gîndesc și eu, îl aprobă Adi, scoțîndu-și mînușile și frecîndu-și palmele transpirate. Dacă lumea o să vadă că există oameni care încearcă ceva și că ar putea și ei...

— Da, și or să înceapă să se agite... O să auzim ceva, nu? Și-atunci poate mai scriem un rînd. Poate chiar se întîmplă... coborî el vocea.

— Da, da, șopti și prietenul lui. O revoluție... Îți dai seama? N-ar fi...?

— Și-atunci o să putem să spunem că noi am fost, adăugă, emoționat și mîndru, Gheo.

Rămaseră amîndoi pe gînduri. Tăceau. Chipurile le erau grave și posomorîte, ca înaintea unei schimbări majore, pe care trebuiau s-o trateze cu grijă, cu maturitate.

— Și dacă ne prind... adică Securitatea? tresări Gheo, iar gîndul îl străbătu prin tot corpul ca un val de căldură, făcîndu-l să transpire.

Se scutură înfiorat și își trecu mîna prin păr.

— Nu ne prinde, băi! îl încurajă Adi. Cum să ne prindă? Poate numai cînd le împrăștiem, altfel...

— Ești tu sigur că, dacă scriem cu mîna stîngă...?

— Cu stînga și cu mînuși, întări Adi. Și pixul îl ardem. Și ciornele, tot. Cum să ne prindă?

— Păi, nu, nu cred că au cum, acceptă șovăielnic Gheo.

— Și chiar dacă... Ce-am zis? Că noi vrem să fie dreptate și egalitate. Să fie comunism, dar să fie adevărat!

— Da, am putea să explicăm, zise încet Gheo, încercînd să nu se mai gîndească la ce s-ar întîmpla dacă ar fi într-adevăr prinși: pe stradă, cu manifestele în mapă, sau la liceu, dacă i-ar aresta direct din clasă, de la ore...

Dar cînd se gîndi la forța gestului lor, teama trecu undeva în planul al doilea — nu dispăru, dar se estompă.

Citiseră amîndoi *Manifestul Partidului*

AVENTURA VIEȚII MELE

Comunist. Atunci când Adi îl ceruse de la biblioteca liceului, bibliotecara îl privise surprinsă și cumva bănuitoare, ba chiar cu un fel de teamă atunci când își dăduse seama că adolescentul din fața ei vorbea serios. De cel puțin zece ani nimeni nu-i mai ceruse broșurica lui Marx și Engels. Nici măcar vreun profesor, darmite un elev de-a unsprezecea. O căutase și, desigur, o găsisese, fiindcă nu exista bibliotecă în țară care să n-o aibă: prăfuită și îngălbenită, zăcea pe un raft din fundul sălii, unde se mai înșirau, uitate și cu păianjeni peste cotoare, operele lui Lenin, *Capitalul* și alte texte fundamentale ale mișcării comuniste. O scuturase atentă de praf, ca și cum ar fi descoperit cine știe ce scriere sacră, care trebuia tratată cu respectul cuvenit, și i-o adusesese.

Citiseră *Manifestul...* cu seriozitate. Își făcuseră și niște notițe și își elaboraseră o concepție politică fermă și intransigentă despre stat și societate – așa cum sînt adesea ideile adolescenților –, concepție care, după zeci de discuții pasionante, îi adusesese unde erau acum. Încercaseră să meargă și mai departe și împrumutaseră de la aceeași bibliotecă și *Capitalul*, nedumerind-o încă o dată pe bibliotecară (fapt care le-a plăcut la nebunie și pe care l-au comentat amuzați între ei), dar aici se poticniseră repede la nesfârșitele date și analize economice, care numai a revoluție nu semăna. Au decis că *Manifestul Partidului Comunist* le era suficient. *Manifestul...* și alte câteva idei, culesese de ici, de colo.

Printre ele se număra și convingerea că oamenii erau meniți să fie liberi și să aibă drepturi egale, așa cum scria și în *Constituția Republicii Socialiste România*. Să poată pleca unde vor și cînd vor – chiar și în străinătate, la concerte de muzică. Să facă partide și să se organizeze cum vor ei – sau să fie lăsați în pace și să nu se mai organizeze deloc. Nu toți oamenii erau la fel, dar nu asta era important. Cum spuneau și cei de la Depeche Mode, „we

are different colours and we are different creeds“, dar, pe de altă parte, „*people are people*“. Iar dacă lucrurile se degradau, așa cum se întîmplase în România, dacă înșii ajunși la putere deveneau nemernici și îi călcau pe ceilalți în picioare, cineva trebuia să încerce să lupte împotriva lor, să îi elibereze pe oamenii obișnuiți. Cineva superior sau, cum zicea Adi, cineva cu calități ca ale *Übermensch*-ului lui Nietzsche.

– Dar supraomul ăsta nu era din ăsta... un model al naziștilor? Îl întrebuse timid Gheo pe prietenul său.

– Ce, băi? Nu, nici vorbă! Naziștii numai s-au folosit de el, dar... Tu știi ce însemna de fapt supraomul? Știi cum zicea Nietzsche?

Gheo înălțase din umeri. Nu știa – dar, înainte de toate, nu știa de unde putea să știe Adi. Doar nu apăruse, n-avea *cum* să apară vreo traducere de-a lui Nietzsche! Brunetul se îndreptase de spate și își luase un aer important. Îl privise fix pe prietenul lui și declarase:

– „Aceasta să fie virtutea voastră: să iubiți întotdeauna mai mult decît sînteți iubiți și să nu fiți niciodată pe locul doi!“ Așa zicea Nietzsche. Asta înseamnă supraomul la el. Pricepi?

– Cum, cum ai zis? se repezise Gheo, scuturînd din cap. „Să iubiți mai mult decît sînteți iubiți“ și...?

– „Și să nu fiți niciodată pe locul doi.“ Ce, ăsta-i nazism? Gîndește-te: să iubești mai mult decît ești iubit...

Înălțaseră amîndoi privirea și rămaseră o clipă pe gînduri. Era la vîrsta aceea la care amîndoi iubeau cu mult, mult mai mult decît erau iubiți.

*
* *

Așa că acum se așezară la masă și scriseră cele zece manifeste. Fiecare a scris cîte cinci, cu mînușile trase pe mîini și cu pixul în mîna stîngă – lucru care s-a dovedit destul de dificil.

AVENTURA VIEȚII MELE

Scriau greu, scriau încet, căci degetele stîngii, neobișnuite cu scrierea, conturau greu literele. Au scris numai cu majuscule. Era mai simplu, iar textul se distingea clar și părea mai important: ca un strigăt.

Cînd au terminat, afară se întunecase. Tre-cuse de ora opt, iar Gheo trebuia să se întoarcă la internatul liceului. Era tocmai bine: noaptea era mai greu să remarci un puștan cu niște mănuși negre pe mîini în toiul lunii mai, pe o căldură ca de iulie. Fiindcă, desigur, nu putea să împrăstie manifestele cu mîinile goale.

Așa se înțeleseseră: înainte de a se întoarce la Liceul Silvic, care era așezat undeva la marginea orașului, după Uzinele Mecanice din Timișoara, Gheo urma să intre în cîteva scări de bloc de pe un bulevard care-i era în drum și să plaseze acolo manifestele Partidului Neocomunist. Își trase ambele mănuși pe mîini, puse manifestele cu grijă în mapă, vîrî mănușile în buzunar și se ridică. Adi strînse ciorna, foile rămase și pixul ieftin cu care scriseseră și le vîrî în soba de fontă din cameră, apoi scăpă-

ră un chibrit și le dădu foc.

— Păi, ne vedem mîine la școală, spuse indecis Gheo, strîngînd mapa în mînă.

— Ne vedem. Da' să ai grijă să nu te vadă careva, îl avertiză încă o dată, cu un glas cald, prietenul lui. Ceau, măi Gogoasă!

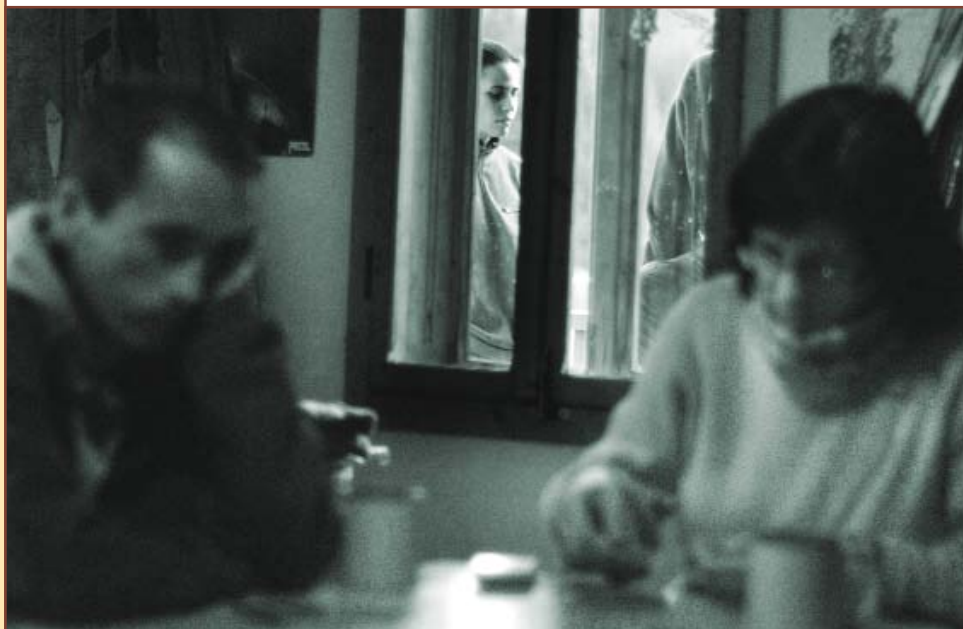
— Ceau, Cioară! zîmbi slab Gheo.

Acum îi părea rău că se oferise să facă treaba asta, care era, evident, partea cea mai grea. Adi îi propusese să vină cu el, dar Gheo, într-un acces de eroism („...și să nu fiți niciodată pe locul doi“), dăduse nepăsător din mînă.

— Hai, băi, ce mare lucru? În zece minute am terminat. Doar nu-s o mie de foi! bravase el.

— OK, cum zici tu, acceptase Adi.

Gheo ieși pe strada luminată de cîteva becuri de neon albe și reci, instalate ici și colo pe stîlpii înalți. Căldura zilei se mai domolise. Strada părea pustie. O clipă îi trecu prin minte să intre în două-trei scări de la blocurile de pe strada lui Adi și să scape de toate manifestele, dar apoi se răzgîndi. Era prea aproape și cine știe cum făceau *ăia* vreo legătură cu ei. Nu,

AVENTURA VIEȚII MELE

trebuia să facă așa cum au zis. Așteptă o clipă, căci din stînga se apropia în viteză un tramvai luminat, apoi trecu strada prin praful ridicat în urmă de omida aceea metalică, translucidă și gălbuie de pe șine.

Odată ajuns la bulevardul abia luminat, o porni încet prin fața blocurilor cu zece etaje de acolo. Ezită o clipă în fața unei uși de metal de la intrarea într-o scară, apoi intră hotărît. Holul blocului nu era luminat, dar de undeva de sus, de pe scările de beton, se auzea larmă de voci. Nu era bine. Gheo se retrase repede și reveni pe trotuar. Pe lîngă el mai treceau din cînd în cînd oameni cu plase sau grupuri mici de tineri veseli, ale căror chipuri nu se distingueau în semiobscuritate. Tînărul îi privea pe furis, sperînd că n-or să se lege de el. N-ar fi fost bine să intre tocmai acum în belea cu vreo gașcă de cartier și să fie întrebat ce caută pe teritoriul lor, cum pățise altădată. Doar că acum era... era mai periculos. Ce căuta acolo? Nu putea să le spună că era casier UTC și venea de la ședință – ce tîmpenie! – și cu atît mai puțin că pune la cale o revoluție. Iar dacă îl băteau și îi smulgeau mapa și dup-aia se uitau în ea...

La una din scările de mai încolo era liniște. Dădu să intre în hol, dar se mai uită o dată în jur și i se păru că aude în spatele lui un zgomot de pași. Tresări și se opri indecis la doi metri de ușa blocului, cu inima bătîndu-i tare în piept. Strînse mapa în mîna transpirată, se aplecă, prefăcîndu-se că își leagă un șiret, și se uită discret în spate. La vreo doi metri de el apăru un bărbat înalt, în salopetă, care trecu pe lîngă puștiul ghemuit și intră chiar acolo, în bloc. Bărbatul se opri și el o clipă și păru să îi arunce puștiului o privire scrutătoare. Apoi începu să urce scara blocului – încet, cam prea încet, i se păru lui Gheo. Liceanul se întoarse și o porni iar pe trotuarul larg, grăbind pasul.

Nu, nu era bine! Nu se gîndiseră ca lumea. Era riscant. Oricînd putea să-l prindă cineva.

Adulții erau oricum bănuitori cînd vedeau adolescenți la scara blocului lor. Mai ales părinții de fete – știa el bine. Și chestia cu mînușile... cît timp îi lua să și le tragă pe mîini, să împăturească manifestul, să-l pună într-o cutie poștală și să-și scoată iar mînușile? Mult, prea mult. Avea toate șansele să fie prins; de-acum era convins de asta.

Și atunci în minte îi răsări brusc soluția: o s-o ia spre liceu și cînd ajungea în zona UMT, o să arunce manifestele pe marginea trotuarului, în calea muncitorilor. La ora asta Aleea UMT trebuia să fie pustie, n-avea cine să mai treacă pe-acolo – oricum, nu multă lume –, iar strada aproape că nu era luminată. Erau puține șanse să-l vadă cineva în cele două-trei secunde, cît dura să așezi o foaie de hîrtie pe jos. Nici nu mai trebuia să le împăturească. Iar mîine-dimineață, cînd vor veni muncitorii la uzină – sute, mii de muncitori –, vor vedea în mod sigur manifestele. Le vor vedea și le vor citi. Ei, clasa muncitoare despre care scriau Marx și Engels, adică nu vreo gospodină de la bloc sau vreo babă senilă, care poate că își controla cutia poștală mai mult ca să se afle în treabă.

Încîntat și ușurat, Gheo o porni în pas vioi spre Aleea UMT. Odată ajuns acolo, se opri într-un loc absolut întunecos, sub un copac rămuros, își trase mînușile pe mîini, desfăcu mapa, îi întoarse coperta la spate și aranjă manifestele. Apoi o porni avîntat pe trotuar. Așa. Unu, doi, trei, zece pași – o foaie pe marginea aleii. Unu, doi, trei, zece pași – următoarea foaie. Unu, doi, trei, zece pași – a treia foaie. Acceleră ritmul, gîfîind de incitare și de teamă, și, cînd termină, trecu repede pe celălalt trotuar. Îndesă mînușile în buzunarul blugilor și grăbi și mai tare pasul, iar după vreo zece minute intră pe poarta înaltă de la intrarea liceului, cu arcada ei de cărămidă. Îi flutură din mers portarului biletul de voie (depășise ora de întoarcere scrisă acolo), îl salută nonșalant,

AVENTURA VIEȚII MELE

mîngîie pe cap cîinele lătos de la poartă și intră în parcul dendrologic al liceului. Internatul era un pic mai încolo, pe alee.

*
* *

În noaptea aceea Gheo n-a reușit să doarmă aproape deloc. A stat la povești cu colegii de cameră încă mult după stingerea de la ora nouă și jumătate, dar pe la miezul nopții, cînd toți ceilalți șapte băieți dormeau duși, tînărul revoluționar încă se mai răsucea de pe o parte pe alta în pat, îngrijorat și nemulțumit. Ceea ce în urmă cu cîteva ore i se părise o soluție sclipitoare acum se dovedea a fi o tîmpenie dezastruoasă. Cum să arunci manifestele pe Alea UMT? La doi pași de liceu! Își aminti cu ciudă de povestea cu cei doi copilași care își marcau drumul spre casă cu firimituri de pîine. Exact așa făcuse și el; ba chiar mai rău. Cei de la Securitate n-aveau decît să culeagă foaie după foaie și după aia... Deși poate că i-ar fi anchetat mai întîi pe cei de la uzină. Poate. Dar după aceea? Iar faptul că scriseseră manifestele cu mîna stîngă i se păru complet cretin. Păi, securiștii or să-i pună să scrie încă o dată cu stînga, și gata, erau terminați! Oricum se vedea că fuseseră doi, că manifestele fuseseră scrise de două mîini. Era de-ajuns să-l găsească pe Adi... oare Adi l-ar turna dacă ar fi prins? Dar el, pe Adi? Nu, niciodată! Gîndul la o rezistență eroică, așa ca-n filme, îi ridică o clipă moralul. Niciodată! Nici dacă îl băteau, dacă îl torturau, cum văzuse într-un film la video că făceau vietnamezii cu prizonierii americani? Cu șobolani și scufundări în apă, cu bețe de bambus care să-ți străpungă carnea? Se cutremură. Se strînse cu o mînă de mușchiul brațului, tare de tot, încercînd să vadă dacă rezistă la durere. După aceea vîr mîna sub plapumă și se apucă strîns de testicule. Citise undeva că pe revoluționarii din America de Sud îi torturau cu electrozi cuplați la curent și puși pe scrot. Își strînse testiculele ușor, apoi mai tare

și mai tare... Durea al dracului! Dar nu, tot n-o să spună niciodată nimic! Sau o să ia toată vina asupra lui. Așa, na!

Pe la ora trei dimineața deasupra internatului se adunară vălătuci de nori grăbiți, mari și negri. Tunetele se apropiau tot mai tare, iar în fereastra camerei luciră crengile aurii ale fulgerelor. În scurt timp începu o ploaie torențială, cu stropi mari, care zornăiau în fereastră. Apa șiroia prin burlane, iar pămîntul se umplu repede de bălți mari, care se întindeau pînă peste asfaltul aleilor.

Gheo se trezi la primele rafale de ploaie și se însufleți. Era cea mai frumoasă ploaie din viața lui. Ascultă cu răsufierea tăiată curgerea apelor pe zidurile internatului și se gîndi că, pînă în zori, din foile acelea poroase, aruncate pe alea spre uzină, n-or să mai rămînă decît niște zdrențe ilizibile. Doar n-o să aibă atîta ghinion încît să fi dat cineva peste ele încă de aseară!

Dar a doua zi, cînd se întîlni cu Adi pe coridoarele liceului, luă o mutră necăjită. În prima pauză se traseră amîndoi într-un colț, departe de hărmălaia colegilor, și Gheo îi povesti prietenului său tot ce făcuse și ce se întîmplase — probabil — cu opera lor revoluționară.

— Trebuia să le pui în cutiile de la blocuri, așa cum am vorbit, băi Gogoasă proastă! îl certă Adi, însă pe un ton mai degrabă conciliant.

— Asta e, înălță din umeri Gheo. Acum ce să fac? Dar zi și tu dacă nu era o idee bună. Adică asta, cu muncitorii.

— Era, acceptă Adi.

— Dacă nu venea ploaia, îți dai seama? continuă avîntat Gheo, care mai că uitase groaza de azi-noapte. Da' acum a s-a întîmplat și gata.

— Măcar am încercat, conchise Adi.

— Da, măcar am încercat, zise și Gheo.

— A, știi că m-a întrebat Corina de tine, zîmbi viclean Adi, suflîndu-și șuvița de păr negru de pe obraz.

— Serios?

AVENTURA VIEȚII MELE

– Da, băi.
– Și ce i-ai zis?
– Ce să-i zic? Că ești un țăran din Caraș care a venit la școală ca să se facă pădurar!

– Hai, băi Cioară! se tîngui Gheo. Chiar așa i-ai zis?

– Nu, băi, sigur că nu. I-am zis de bine, ce crezi?

– Da? întrebă nesigur blondul. Și ce crezi, am șanse la ea?

– Șanse n-ai, rînji Adi.

– De ce?

– Că ești urît, de-aia!

– Că îi fi tu frumos!

– Eu îs frumos! Îs *cel mai* frumos, rîse Adi. Ți-am mai zis!

Pe coridor răsună, lung și enervant, sone-ria ce anunța sfîrșitul pauzei.

– Pula mea, avem mate! își aminti Adi. Eu nu stau, o tai. Vii și tu?

– Nu, băi, nu pot, că-mi trebuie notă.

– Dă-o-n pula mea de notă, zise Adi. Hai în parc, să mai povestim.

Și o porniră amîndoi spre ieșirea elevilor.

– Poate mai facem o dată o chestie de-asta, aruncă Gheo, mai mult ca să zică ceva.

– Ce chestie? se miră Adi.

– Păi, asta... cu manifestele, coborî Gheo vocea. Ce zici? Poate de data asta ne iese.

Nu părea foarte convins.

– A, da, sigur! îl aprobă avîntat Adi. Facem. Doar să avem mai multă grijă. Sigur că da.

Dar știa și el, cum știa și celălalt, că n-or s-o mai facă niciodată. Numai că asta nu-l deranja pe nici unul dintre ei. Se priviră lung și cumva drăgăstos, își trecură mîna prin păr și o porniră spre ieșire, mîndri și siguri pe ei, ca doi oameni care știu că pot schimba oricînd lumea. Numai să vrea.

Vara asta CUMPERI ONLINE de pe AdevarulShop.ro!

Tour de France este declarația de dragoste în șaptesprezece capitole (savuroase) făcută de Julian Barnes Franței. Este o dragoste indestructibilă care atinge toate domeniile: arta culinară, sportul (Turul Franței), cântecul, pictura, cinematografia și desigur literatura. Nu doar un Tour de France cu totul aparte, un adevărat tur de forță al celui mai talentat prozator și eseist britanic al momentului.

TOUR DE FRANCE

Julian Barnes

29⁹⁰ lei

Adolfo Bioy Casares (1914 - 1999) este un strălucit reprezentant al literaturii fantastice argentinene, caracterizată prin creație perfect asimilată și rafinament. Acțiunea romanului „Visul eroilor” (1954) se petrece în zilele pline de strălucire și freemățul carnavalului, într-un Buenos Aires pe cât de real și de recunoscutibil, pe atât de învăluit în aura misterului.

VISUL EROILOR

Adolfo Bioy Casares

20⁰⁰ lei

Autoarea poartă un nume foarte rusesc. Cartea nu îl dezmințe. De unde un anumit farmec, slav, evident, și chiar dacă suntem mai aproape de Gogol decât de Dostoievski, ni se povestește cu mult talent o poveste simplă în care nostalgia și Iristos ocupă un loc important. (Claude Mourthé - Magazine Littéraire)

RECVIEM PENTRU UN CUI

Olga Lossky

18⁰⁰ lei

Fidel unui filozof de viață apropiate de aceea a autorilor beat, scriitorul spaniol Ray Loriga consideră că „pentru ca să fi scriitor nu trebuie să te duci la universitate, trebuie să citești și să îți trăiești viața”. Eneerjile lui creatoare se manifestă și în alte domenii artistice. Fete coscenarist, împreună cu Almodóvar, el filmului „Carne trémula” și regizează producții cinematografice după adaptări ale propriilor romane sau după scenariile originale.

CĂZUȚI DIN CER

Ray Loriga

20⁰⁰ lei

Selecția de povestiri incluse în volumul de față, pentru prima dată traduse în limba română din japoneză, acoperă, pe coordonate complementare, dimensiunea creației autorului japonez. Pe de-o parte, Poarta Hasho (ecranizarea lui Kurosawa a devenit de mult o piesă clasică a cinematografiei universale) și Pânza de păianjen. De partea cealaltă, Viața unui prost și Kappa, experimente literare al căror caracter excentric nu și a pierdut suflul, în ciuda delinției lor în plină epocă modernistă.

VIAȚA UNUI PROST

Ryunosuke Akutagawa

20⁰⁰ lei

În volumul al doilea din „Arhivele Securității”, apărut în 2006 sunt publicate analize extrem de bine documentate privitoare la finalul epocii Dej, lupta pentru succesiune și perspectivele actuale asupra rolului istoric al despotului stalinist. Nu vom putea înțelege funcționarea sistemului terorist totalitar fără a pricepe formulele psihologice ale acestor instrumente diabolice care au fost ofițerii securității.

ARHIVELE SECURITĂȚII VOL. 2

10⁰⁰ lei

adevărul
Shop

www.adevarulshop.ro

Prețurile din ofertă conțin IVA.

Oferta este valabilă în perioada 25 august - 25 septembrie 2011, în limita stocului disponibil.

facebook.com/adevarulshop

twitter.com/adevarulshop

youtube.com/adevarulshop

Pentru cei care citesc,
acesta este un șarpe boa care a înghițit un elefant.
Pentru toți ceilalți este o pălărie.

Îți aduce o colecție care te inspiră

Caută la chioșcuri cartea de joi

25 august
KARL MAY
**COMOARA DIN
LACUL DE ARGINT**

1 septembrie
OSCAR WILDE
**PORTRETUL
LUI DORIAN GRAY**

8 septembrie
JOHN FOWLES
MAGICIANUL

În colaborare cu:

POLIROM

15 septembrie
WILKIE COLLINS
FEMEIA ÎN ALB

librăriile
adevărul

Informații și abonamente
0800.800.111
(apel gratuit)

Cumpără online pe
www.adevarulshop.ro

